

Mit levnedsløb

Af

Hans Friis Christensen

Rønde 1955/56

Forord

Hermed har jeg fornøjelsen at overdrage et eksemplar af svigerfaders levnedbeskrivelse til hvert af hans fire børn.

Denne levnedbeskrivelse er blevet til på opfordring fra Danmarks Nationalmuseum, som i øjeblikket indsamler beretninger fra gamle håndværksmestre. Svigerfader skrev beretningen i vinteren 1955-56, den første vinter efter svigermoders død. Den fylder i manuskript næsten 7 kollegiehefter. Jeg påtog mig at renskrive den til museet. Under afskrivningen fik jeg den tanke, at jeg med det samme kunne tage 4 gennemslag, så der skulle blive et eksemplar til hvert af børnene. Dette begyndte jeg med fra side 10. Nationalmuseet havde til at begynde med sendt 40 ark linieret papir (beregnet til håndskrift). Da jeg rekvirerede ny forsyning, sendte de mig ulinieret papir til maskinskrift. Disse to ting er forklaringen på, at siderne 10-41 har større linieafstand end de øvrige.

Under afskrivningen har jeg foretaget en ganske let redaktion af stoffet og inddelt det i kapitler. Enkelte afsnit, der efter mit skøn faldt for langt uden for beretningens ramme, har jeg udeladt eller forkortet.

Eksemplaret til Nationalmuseet blev indsendt i juli måned 1956. Nogen tid efter modtog svigerfar en takkeskrivelse fra museet, hvor man udtalte sin anerkendelse af den interessante og levende beretning især fra barne- og ungdomsårene samt bad om et fotografi af svigerfar.

Skulle jeg have overset enkelte trykfejl, beder jeg, at man selv vil rette dem.

Adslev, 5. september 1956, sign. N. E. Mikkelsen.

Forord til nærværende afskrift

Med computerteknikken er mangfoldiggørelse af det skrevne blevet let, og da jeg er den, der har overtaget vor mors eksemplar af Onkel Niels' afskrift, har jeg ment, at jeg burde forsyne mine søskende (og eventuelt andre i familien) med en afskrift af Onkels. Jeg følger ikke den samme sideinddeling som i mit forlæg og har heller ikke fundet anledning til at gøre forskel på linjeafstanden, da det i denne omgang alene drejer sig om indholdet. - Hvis jeg har opdaget trykfejl, har jeg naturligvis rettet dem; og i det hele taget har jeg for nemheds skyld i nogen grad fulgt min egen stave- og kommasætningsskik. Onkels skrivemaskine var ikke af nyeste model; den har haft svært ved at få det øverste af bogstaverne med på papiret, så at det er blevet svært at skelne mellem "h" og "n". Det kan nogle få steder have forvoldt lidt usikkerhed ved stednavne og fagudtryk, som jeg ikke ellers er fortrolig med.

Annalise har læst korrektur; og de fejl, som endnu findes, må jeg selv tage ansvaret for.

Hjerding, 1996, Johs. Lind

Jeg, Hans Friis Christensen, er født d. 29. december 1873 i et husmandssted på Foerlev mark ved Skanderborg, kaldet Moselund. Jeg blev døbt i Skanderup kirke d. 6. april 1874.

Mine forældre boede på den tid hos mine bedsteforældre: Søren Mikkelsen (Hejer) og Ane Dorthea Poulsdatter. Der var nogenlunde god plads. Min morbror Mikkel Sørensen (Hejer) havde fået ejendommen overdraget, men var endnu ugift i mange år (han blev først gift i 50 års alderen). Mit første ophold i mit fødested blev ikke langt. Allerede da jeg var ca. et halvt år, overtog mine forældre min bedstefar (farfar) Christen Andreasens husmandssted på Illerup mark ved Skanderborg, og vi flyttede dertil. Jeg har skødet tillige med mange andre af bedstefars og fars papirer. Jeg synes, far blev sat hårdt ind, men det blev bedre siden.

Ifølge skødet var ejendommen matr. nr. 8a af hartkorn 2 skpr. 1/4 album. Foruden bygninger og fast inventar medfulgte en ko og et får. Købesummen var 1200 rigsdaler. Men herforuden skulle far yde sin ugifte søster Mette Marie Christensen husly og fuldstændig underhold samt 4 rdl. årlig. Forpligtelsen bortfaldt i tilfælde af giftermål. Skødet er dateret 21. april 1874.

Jeg opholdt mig nu hos mine forældre på Illerup mark, men da jeg var omkring 3 år, kom min morbror Mikkel i besøg, og han tog mig med til hjemmet på Foerlev mark. Der var jeg på få afbrydeker nær i 4 år. Morbror var så god imod mig, og bedsteforældrene ikke mindre.

"Moselund"

Huset var en ret stor vinkelbygning med stråtag. I stuehuset, som ligger parallelt med vejen Foerlev-Hemstok, var der længst mod syd sovekammer, som også tjente til dagligstue, med vindue mod øst og syd. Ved siden af det var en stue, derpå gangen eller forstuen og endelig overstuen. Ved siden af den mod nord og vest en lille stue, hvor mine forældre havde soveværelse i de første år af deres ægteskab. I denne stue er jeg født.

Ved siden af er et køkken og vaskehus samt en muret bageovn. Syd for dette rum er også et køkken, hvor maden laves. Der er også en muret bageovn under arnen, hvor der fyres under gryder, pander og kedler, som står på en jerntræfod. Der er ingen vinduer, men det behøves heller ikke, for lyset falder klart ned gennem den vide skorsten. Dernæst er der et spisekammer, hvor familiens mad opbevares. Der er lærgulv overalt undtagen i overstuen og den lille stue, i forstuen er pikket med små brosten. Lergulvene var pæne og jævne, og når de var fejte med limen, var der hyggeligt.

Stuen mod syd var både sovekammer og dagligstue. Her stod mine bedsteforældres senge, 2 dobbeltsenge, altså beregnet for to. Der lå også gerne en ved hver af de gamle. Jeg lå i den lille stue hos morbror Mikkel, også i en dobbeltseng, men af nyere mode, malet og med ben. I stedet for madras var der rughalm i alle sengene.

Møblementet var tarveligt. De gamle senge var af umalede fyrrebrædder. Så var der to armstole, den ene til at sætte en potte ned i, om der skulle blive brug for den til et større ærinde om natten. Lokum fandtes ikke. Man besørgede i stalden, på møddingen eller andre steder.

I stuen var et bord med krydsben, umalet, samt foruden de to armstole to eller tre andre stole. Over døren var en hylde med gamle, mest opbyggelige bøger. De gamle

bedsteforældre var fromme folk. Morbror var ikke from eller kirkelig, men han var et godt og kærligt menneske og afholdt af folk. Han kørte gerne de to gamle til de to årlige altergange i Skanderup kirke, ca. 1 mil. Det hører nu til mine første oplevelser. Senere blev de for skrøbelige til den lange tur og det lange ophold i kirken.

I stuen var ikke gardiner eller rullegardiner, men træskodder til at sætte for om aftenen. De fastgjordes med træhvirvler. Væggene var hvidkalkede. Der var enkelte religiøse olietryksbilleder ophængte. Der var et smukt vægur med forgyldt skive og nogle mærkelige figurer. Uret var firkantet. Det slog så smukt og skulle trækkes ved messingkæder med lodder, som gik ned i en ca. 1 m høj trækasse. I stuen var der en kakkelovn, 2 etager høj med kogeindretning. Der blev fyret godt i den, når det var koldt. Morbror sørgede godt for, at de gamle ikke skulle fryse. Tørv havde de selv på ejendommen, og bøgebrænde var der nok af i de nærliggende Foerlev- og Hemstøkskove. Fra min tidligste tid kan jeg huske, at jeg ofte sad henne ved kakkelovnen og stablede træstykkerne, ca. 20 cm lange, op til en høj skorsten, som jo så til sidst ramlede sammen. Det gjorde dog ikke meget spektakel på lergulvet. Hunden og katten lå tit under kakkelovnen. De kunne tåle den stærke varme. Overalt var der bjælkeloft, som aldrig havde været malet men var aldeles sort af røg. Vi havde det hyggeligt, når morbror læste højt for os af bøger fra sognebiblioteket i Foerlev skole.

Staldlængen i syd med længde i øst-vest var egebindingsværk, som hele bygningen nok oprindelig har været. Der var heste- og kostald, samt grisehus, fåresti og hønsehus. Der var broslægning og vistnok ladstænger over det hele. Mod nord var brændehus, mod syd vognport med jordgulv. På nordsiden fra gården var to mindre døre ind til rummene. På sydsiden lå over stalddøren et stærkt og glat stykke egetømmer, hvori der med kniv var skåret meget fint og skarpt: P. K. 1846. Jeg skal senere komme tilbage til dets betydning.

Ved den tid, da jeg var mellem 3 og 4 år, blev der lagt bræddegulv i sovekammeret og stuen ved siden af. De nye bræddegulve blev ikke ferniseret. Det kostede jo, og var måske ikke så almindeligt i de små hjem. På dem blev der også strøet sand. Man gik med træsko ligesom ude og spyttede på gulvet, hvor man ville. Bedstefar havde en stor træspyttebakke med sand i stående ved sin lænestol. I den spyttede han meget, da han gerne ville have en god stor skrå i munden. - Men videre med møblet: I stuen ved siden af sovekammeret var en stor dragkiste, som stod på ben, med mange skuffer. I den gemtes deres linned og uldtøj tillige med en hel mængde nøgler uldgarn og hørgarn m.m. Ovenpå stod nogle messing- og kobbergenstande samt nogle falmede fotografier, også morbror som soldat. Desuden var der et almindeligt bord, malet og med drejede ben. Af vægprydelser var de mest fremtrædende 3 mindetavler, gravskrifter, som de kaldtes, og som på den tid var meget almindelige i hjemmene. Det ene var over en lille pige på måske 3 år, det andet over en pige på 12, medens det største og smukkeste af dem var over en pige på 22 år. Alle tavlerne var meget smukt prentede. Foruden deres datoer stod der smukke vers omrandede med kulørte blomsterrande. På det største stod der bl.a. følgende vers, som jeg husker endnu:

Hvor tungt at dø i livets vår,
når håbet allergrønnest står,
hvor tungt at dø, når ømme bånd
vil fængsle her den trætte ånd.

Hun var en sjælden smuk og god pige, fortalte bedsteforældrene mig. Hun var forlovet med en forvalter på Mallinggård i Skanderborg ladegårde.

I forstuen var der intet. Nogle stærke søm på bjælken var til at hænge overtøj på. I overstuen var blåkalkede vægge, et hvidt bord med drejede ben, et klædeskab, malet, en stor egetræs standkiste. Det var møblerne. Det meste af gulvet optoges af mange slags lervarer, som morbror hentede i vognlæs hos pottemagerne i Sorring, hvor mange

pottemagere levede. Morbror leverede potterne i læssevis til omegnens købmænd og træhandlere, men beboerne langs ruten kunne også få, hvad de behøvede af alle slags potter: mælkefade, syltekrukker, store og små, suppeterriner, lerdunke, tallerkner, kaffekopper, urtepotter, natpotter m.m.m. Morbror var kendt af alle og afholdt. Han gav meget væk, hvor han vidste, at det var småt med skillingerne; trods dette var han hele tiden en holden mand.

I den nævnte egetræskiste var *bedstefars klæder*: Vadmelsfrakke med korte skøder. Af samme stof var bukserne, alt blåfarvet, vesten hvergarn, tavlet med blanke knapper. Måske var der også noget af bedstemors tøj, desuden var der stykker af vævet vadmel, hvergarn og lærred. Der var strikkede strømper af uldgarn (hoser), meget lange både til mænd og kvinder, bedstefars ufarvede hvide.

I det lille værelse var foruden en kakkelovn et par stole og et bord med skab under pladen. I dette var mange slags værktøj særlig til *børstenbinderi* og materiale til samme håndtering: Børsteblokke af bøgetræ, selvlavede, pænt afpudsede og med borede huller, tynde modeller til de forskellige slags børster. Desuden var der heste- og kohår, svinehår og -børster. De sidste var meget dyre. Et pund kostede 8 kr. Disse store og gode børster groede hen langs ryggen på de dengang høje og langbenede svin, som oftest et eller to år gamle, inden de blev slagtede. De kunne veje 16 lispund, når de var slagtede (1 lispund = 16 pund, altså 256 pund). Morbror slagtede selv. Han var stærk til at løfte på grisen. Morbror var ikke høj, ca. 165 cm, det samme som jeg. Han var fed, men ikke tyknavet. Han sagde engang til mig: "A hå alle vejet øve hunn å fem å tres pund". Bedstefar har nok haft en lignende størrelse, nu var han gammel og sammensunken. Min mor, som jo var Søren Hejers datter, sagde engang, hun var blevet vejet, at hun vejede 180 pund. Hendes søster Karen var også meget svær. Det ligger nok til familien. (Jeg blev vejet for et par uger siden. Da vejede jeg 168 pund, men i mine yngre dage kunne jeg nå op på 180. Trods dette var jeg hurtig i mine bevægelser, hånden hurtig og sikker. Jeg kunne bestille meget, kunne på stilladset klare mig med de bedste af mine svende, forlangte også meget af mine folk. Der var dog altid et godt og fortroligt forhold mellem os).

Foruden med potter handlede morbror også med mange andre ting. Af og til hentede han et læs fisk ved Hovude ved havet øst for Odder og solgte dem, inden han kom hjem. Om sommeren i bærtiden hentede han læssevis af hindbær, tyttebær og blåbær (bylli som vi kaldte dem). Mor fik altid en rigelig part. Det skete også, at morbror havde nogle af bedstefars børster med, når han kørte med potter. Det var i mine første barneår, men jeg kan da huske, at jeg har set dem. Disse børster var ikke kunstværker, har nok heller ikke kostet ret meget, men nogle skillinger gav de jo. Således havde han gjort, livet igennem lagt skilling til skilling. De var efter et langt liv blevet til en formue.

Medens bedstefar selv kørte med potter, havde han også forskellige ting med i vognen, bl.a. limer, som han havde bundet af små fine pil, som han havde skåret i skeldiget mod vest. Sådanne limer havde man brug for i hvert hus og gård. I den tid, jeg kan huske, bandt han selv de limer, de selv havde brug for. Efter som han blev meget gammel, holdt han op med dette. Der rinder mig en udtalelse i hu fra den tid, han endnu var i fuld virksomhed med limebindingen (en ældre har fortalt mig det). Han sad ved sit arbejde, et lille barn gik omkring ham. Da skete der noget, som nok ikke var så sjældent, og han råbte: "An' Dort, kom hit, bánt há skidt å fástyrrer mæ i mi limandagt!" Det lyder humoristisk og til at le ad. Men for ham var det fuld alvor, og når jeg tænker mig om, ser jeg i tanken det hele for mig.

Nu havde de i mange år haft det godt og var ret velstående. Men sådan var det ikke i begyndelsen. De fik stedet, da de blev gift. Jeg ved ikke, om han var kommet med noget, men de andre søskende skulle jo også have noget. Jeg ved ikke deres bryllupsdag, men det må have været først i 1830'erne. Den nye landevej fra Horsens-Skanderborg blev lagt igennem Dyrehaven. Bedstefar gik derned for at tjene noget. De trængte til penge. Hvor

længe han havde arbejde, ved jeg ikke; men der kom en usædvanlig hård vinter med frost og sne, så at mange af arbejderne ikke kunne holde ud at være der. Træerne skulle ryddes og den frosne jord hakkes op. Han var kæmpestærk og gennemsund. Han holdt ud, og da han var færdig, gik han ind i Skanderborg og købte sig en god sæk fuld af livsfornødenheder. Derpå gik han den lange vej hjem, over 1 mil. (Den vej havde han gået hver dag i træsko eller træskostøvler). "Si'n den ti hå a rele nok alle vå fatte", sagde han, da han fortalte mig derom.

Hejerslægten

Søren Mikkelsen (Hejer) er født i Storrिंग d. 16/4 1805 og død 1899, næsten 95 år gl. Hans far Mikkel Thomsen Hejer er født i Storrिंग 1768, død 26/5 1825. Han var ligesom sin far Thomas Hejer skovfoged i Storrिंग. Thomas Hejer var født i Tyskland, død i Storrिंग 1823. Min morbror har i sine ældre dage fået det gamle familienavn Hejer for sig og sine børn. Min tipoldefar Thomas Hejer må være kommet herind i 1730'erne (er næppe sandsynligt, da han var født i 1736! NEM). Bedstefar fortalte, at Thomas var husar, da han kom herind. Bedstefar voksede så op i skovfogedhuset og var naturligvis hjorddreng ligesom andre drenge. Der var jord til huset til 2 køer. De var nok de første, han passede. Han fortalte mig mange småtræk om sin bedstefar. Han var jo kommet herop som husar og gik endnu i uniformen. Som dreng huggede bedstefar pinde med en sabel. Det var husarens. Han gik endnu dengang omkring og snakkede noget tysk.

Bedstefar fortalte mig under et besøg, da jeg var voksen og interesserede mig for at høre noget fra hin gamle tid, at hans undervisning i skolen havde været mådelig. "Den dejn a gik te han ku relenok hvæken løs helle skryw, men han håd' en søn hjem' to å bånk knejten". Bedstefar kunne dog skrive sit navn. Jeg har set det som underskrift under et dokument. Det var ikke noget kunstværk, men dog læseligt. Bedstefar kom til at tjene i Foerlev hos proprietær Hans Friis på Foerlevgård som kusk, formodentlig materialkusk, dvs. en der kørte gårdens frembringelser til byen og hentede, hvad de havde brug for. Der blev han kendt med sin tilkommende hustru Ane Dorthea Poulsdatter, født i Foerlev 1805, død sammesteds 8/6 1888. Hendes far var Poul Knudsen, født på Himmelbjerggården i Gl. Rye sogn 1771 og død i Foerlev 26/10 1843. Han var søn af Knud Nielsen (?) på Himmelbjerggården og fætter til den bekendte Per Nielsen, som Blicher havde strid med, da han begyndte med Himmelbjergmøderne. Han var vred over, at folk gik i hans korn op på bjerget. Grundtvig skrev en sang derom: "Kong Kristian sad på Silkeborg". Den står i Højskolesangbogen.

Poul Knudsen byggede i 1846 huset på jordlodden en god km n. f. Foerlev. Det må have været småt med pengene. Hans kone Ane Sørensdatter var ganske vist fra en af de store gårde i Boes. En broder til hende havde en gård, der grænsede op til "Moselund"s mark. Poul var træskomand, som næsten alle mændene i Ry. De unge karle lærte kunsten af gårdmændene. Karlene fik frit ophold og det nødvendige træ, og så delte karl og husbond fortjenesten. Træskoene blev i store læs leveret ved Ry st. Mangen ungersvend lavede til sin kæreste et par træsko med halvovertag og smukke udskæringer, sortlakerede og med messingkrammer. Mon de kunne sidde fast under dansen? Poul fik sit bøgetræ fra Himmelbjerggårdens skov. Mor fortalte, at der kunne være fire spand med træ ad gangen. Herudover ved jeg ikke mere om Poul Knudsen. Jeg kunne forstå, at de var stille og kristelige folk. Af deres børn har jeg bedst kendt bedstemor. Den ældste var datteren Gjertrud (Gjertri som de sagde). Hun boede i Venge. En søn hed Peder Poulsen. Han døde 1878. En datter, hvis navn jeg ikke kender, var gift og boede i Stjær Dale.

Mine bedsteforældres hjem var et godt sted for mig at være. Ingen af dem bandede eller førte usædelig tale. Bedstefar havde fået en knæskade på sine gamle dage. Han kunne dog ved hjælp af to kæppe gå de 1½ km mellem mine to hjem.

Jeg husker tydeligt engang han var hos os på Illerup - jeg havde begået (noget), som skulle straffes - han kom med riset og sagde, idet han trak mine bukser ned: "No skal do rele nok fo en gue r..fuld". Om det var ret grundigt, husker jeg ikke, men begivenheden husker jeg. Bedstefar fortalte tit begivenheder fra sit lange liv. Engang fortalte han om noget korn, han havde købt i Fuldbro Mølle - 2 tdr. -, at han tog den ene på ryggen hjem til Foerlev. Derpå hentede han den anden tønde, men da han havde ½ td. hvede stående i Vrold, tog han den på ryggen med hjem. Der var 9½ km. Nok var han stærk, men det lyder usandsynligt. Måske var der lidt brovten med hans styrke, måske huskede han ikke så nøje længere. Medens han var yngre, påtog han sig ofte svært arbejde, der fordrede mange kræfter. Engang, fortalte han, var han kommet til at grave mergel sammen med Mikkel Mergelgraver fra Horndrup, Tåning sogn. Mikkel var bekendt for sin styrke og hurtighed til at grave mergel. Men bedstefar distance rede ham. Engang kom han på sin køretur til en smedie, hvor nogle karle morede sig med, hvem der kunne kaste forhammeren længst hen ad vejen. Bedstefar sagde så: "Den af jer, der kan tage ambolten og sætte den på stendiget ved den anden side af vejen, vil jeg give en flaske brændevin". De prøvede, men kunne ikke løfte den svære jernklods. Bedstefar gik så hen og tog den og satte den over på diget. Han kørte, og de måtte så selv se, hvordan de fik den tilbage. Engang gik han om kap med en vældig høstkarl, men skønt han mødte med en rusten le, kom han foran ham. Engang, det var vist på hans sidste tid, fortalte han mig om en jordlod, som Hans Friis havde givet ham for at inddige hans stykke skov i Foerlev overskov. Den var på 6 tdr land. Det blev aldrig retslig dokumenteret, mens Hans Friis levede. Min mor fortalte mig, at i hendes barndom havde de får dervore. Det var ca. 1 km borte. Bedstefar har været flittig og udnyttet de små muligheder for at vinde en skilling. Jeg husker, han lavede blyanter, nu vel til at skrive på børsteblokkene, men før, da han selv kørte med potter, sikkert både til salg og til at føre sit regnskab med. Tallene kunne han skrive, så han selv kunne læse dem. Blyanterne fabrikerede han ved at stikke marven ud af en hyldepind, ca. 15 cm lang, og stikke den i en kolort. Den slags holdt bedre på blyet end den løse jord, hvor det ville forsvinde. Blyet fik han fra nogle gamle blyindfattede vinduer, som de havde. I en lille blikkasserolle med mund og langt håndtag smeltede han blyet og hældte det i hyldepinden.

Vi havde det godt i det gamle hjem, fik altid god, kraftig kost. Om sommeren var der nok at gøre med at hjælpe bedstefar med mange ting, flytte og vande dyrene og lave sjov og spilopper sammen med degnens hjorddreng Anders. Degnemarken gik i flugt med "Moselund"s skel mod nord. "Moselund"s mark lå med halvdelen på hver side af Hemstokvejen. Jeg kan huske, at bedstemor bandt byg op, engang de høstede der. Denne del af lodden grænsede til en vej, som fra Hemstok-vejen førte op til Jens Sørensens gård, bedstemors morbror.

Min fætter Søren Hejer arvede "Moselund", men solgte efter nogen tid den vestlige del med bygningerne på. Han beholdt den østlige del, købte skolemærken og byggede nye bygninger derpå. Ejendommen har han endnu. Han er 73 år gammel.

Jeg har omtalt, at morbror Mikkel læste højt for os vinteraftenerne. Af alle de bøger, han læste, har ingen haft så stor interesse og betydning for mig som Ingemanns historiske romaner. De var og blev min kæreste læsning også ud over børneårene. Hans helte ville jeg gerne ligne. Efter at jeg blev ældre, kunne jeg nok se, at de halsbrækkende gerninger, hans helte udførte, ikke ville være mulige i virkeligheden.

Hen mod den tid, jeg snart skulle begynde at gå i skole, lærte de mig at stave og læse. Jeg kunne også meget af Luthers katekismus uden ad. Da jeg var hen ved 6½ år gammel, skulle jeg hjem til mine forældre for at gå i skole hos lærer Meldgård i Bjedstrup skole. Han var en meget dygtig lærer, som også holdt en streng disciplin. Jeg skulle begynde skolen sammen med min godt 1 år ældre broder Christen. Det var i april 1880. Vor mor fulgte os i skole den første dag. Det var en underlig følelse for mig at komme sammen med så mange børn, hvorefter jeg kun kendte ganske få. Første time begyndte med en

forfærdelig larm. De fleste af børnene var ældre. Vi skulle gå i "bette klas" til vi var 9 år. Degnen gik rundt og så, om vi få nye kunne læse, og jeg tror, han var glad for, at jeg kunne så nogenlunde. I den time, vi havde bibelhistorie, læste jeg med undren og stor interesse de bibelske fortællinger. Nok havde jeg læst og hørt om Ingemanns heltes mirakler, men dette var langt større. For her var det Gud, som gjorde det. Jeg husker endnu, hvilken forundring og betagelse, det gav mig.

Jeg var nu hjemme i det hjem, jeg har beskrevet i handelen mellem bedstefar og far. Dog blev huset ikke ved at være det samme. En aften - det må have været et stykke hen i oktober 1880 - vi havde lige ved huset rug, som var blevet noget langt - brændte huset. Det var en søndag. Far og Mor havde været i kirke og derfra om me ad Bjedstrup skole for at bytte bøger i kommunebiblioteket. Om aftenen sad vi hyggeligt sammen. Far læste højt. Da - på en gang hørte vi en underlig knitrende lyd over vore hoveder. Vi så alle forskrækkede på hverandre. Far løb ud og vi bag efter. Hvilket forskrækkeligt syn! Ilden stod i en stor bue over haven og vejen ind over marken mod øst. Ved tililende naboers hjælp kom dyrene og det meste af bohavet ud - noget ramponeret. Jeg husker, at vi i det gamle hus havde en sort damaskbetrukken sofa og et rundt bord. Det må ilden have taget med sig og lige så sengene og meget andet.

Bedsteforældrene havde i mange år en ung pige af familien til hjælp, da bedstemor ikke selv kunne ordne huset. Denne pige var på brandaftenen på besøg hos sin kæreste på Illerup mark. Hun tog min broder Christen og mig med over til bedsteforældrene. Jeg husker klart, at hun sagde: "Det er Kjestens hus, der brænder". Det blev en stor sorg for de gamle.

Her vil jeg indskyde noget om en folkelig overlevering fra min hjemegn. Den nævnte unge piges forlovede var en ældre ungkarl. Han boede sammen med sine gamle forældre lidt nord for vort hus ved Hemstokvejen. Både faderen og sønnen var vævere og havde tillige en jordlod på 10 tdr. land. Huset var et meget gammelt og meget langt bindingsværkshus. Det kaldtes *Hjelmslevhuset*. Dette navn skulle efter overleveringen hentyde til en ridder Hjelm, som skulle have haft sin borg på marken østenfor. Efter ham skulle hele Hjelmslev herred have fået sit navn. Sagnet fortæller videre, at samme ridder Hjelm var en meget hidsig mand. Engang slog han en af sine karle ihjel, medens han sad og åd sin davre (på jysk: douer). Til straf herfor blev han dømt til at bygge en kirke i sognet. Denne kom da til at hedde "Dover kirke".

Jeg vender nu tilbage til branden. En af de nærmeste dage efter var jeg ovre ved brandstedet. Jeg gik imellem ruinerne. Jeg så de sørgelige levninger fra branden: Lertøj, tallerkener, kopper, blik- og jerntøj.

Mine forældre blev for natten sammen med de andre børn indkvarteret i et gammelt hus, som dengang lå lidt skrås overfor på den anden side af vejen. Manden hed Rasmus Nielsen. Hos disse rare folk boede de så, mens huset blev opbygget. Det blev færdigt i foråret 1881. Jeg var dels hjemme, dels hos bedsteforældrene den vinter. Det sidste sted var også min søster Ane, og hun havde altid siden sit hjem der. Hvordan far slap fra det, om forsikringen var høj nok, ved jeg ikke. Ved brandforhøret blev noteret, at branden skyldtes en revne i skorstenen.

Det nye hus var samme størrelse som det gamle, men det var lidt anderledes indrettet inde. Udvendig var der stor forskel. Det gamle var vandskuret og rødlig kalkfarvet. Det havde et udskud mod nord, hvor der var tørve- og brænderum. Tagskægget gik ned til møddingen. Jeg, der var fuld af skjælmstreges, har mange gange kravlet derop og stået på hovedet på den lave, vide skorsteuspibe. Dette bragte mig nogle gange tugtelse af min far og formaninger af min mor.

Jeg fik for øvrigt af og til stryg af min far, fordi jeg bankede mine mindre søskende, og når jeg brækkede noget af hans værktøj i stykker. Engang var jeg ved at tugte en af min mindre søskende. Da kom i det samme en gammel kone fra Illerup forbi. Frydens Kirsten kaldtes hun, og hendes mand Frydens Niels. Hun skældte mig ud og sagde: "Hvis du ikke er skikkelig, så gør a hjem å hinte mi man, han hi Stannelslaus, han hå vinge, der noe hel op te himmelen". Jeg brølte af angst for, om dette forfærdelige væsen skulle komme og hente mig. Senere hen i min skoletid så jeg væsnet: En gammel skikkelig mand var Frydens Niels. Tålmodig gik han i sit gamle, pjaltede, lappede tøj og passede sognefogedens kør i Bjestrup. Siden da jeg tjente som hjorddreng på Illerup Møllegård, har jeg været i hans hjem i Illerup: Et forfaldent gammelt bindingsværkshus på hjørnet af Alkenvejen og Bjestrupvejen. Trådte man fra gangen ind i stuen, var der så store huller i lergulvet, at et barn kunne have druknet deri, dersom de var fyldt med vand. I dette fattige hjem levede de vist ret godt tilfredse. Det var jo deres eget. Det var på den tid en stor lykke, at de fleste småfolk havde deres eget hus, selv om det var lille og uden anden jord end en smule have, måske ialt 4-500 kr. værd.

Indretningen af vort nye hus

I vort nye hus kom man først ind i forstuen, hvor der var murstensgulv, lagt smukt i tavl. Syd for var stuen, den eneste, hvor der lige som i sovekammeret var bræddegulv og pudset loft, gibside kaldtes de også. I stuen var et klædeskab, pænt oplakeret efter branden, et bord og nogle stole. Sofa var der ikke råd til. Sener fik vi dog en og nogle flere stole. På væggene var der olietryksbilleder af Jesus og Marie og andre samt nogle fotografier, også en kakkelovn var der. Ved siden af stuen - også mod syd - var sovekammer og opholdsstue, henved 10 alen lang og 6 á 7 alen bred. Den skulle være nogenlunde stor, mange skulle sove der om natten og opholde sig der om dagen. Sengene var nye og pæne, købt efter branden. Det var dobbeltsenge, fars og mors endda med udtræk over mod væggen, så de kunne rumme tre voksne personer. Desuden var der en slagbænk, der i udtrukket tilstand kunne rumme to. Min broder Johannes og jeg lå der i lang tid - og så hunden. I den anden store seng lå to eller tre og muligvis katten. Vort sengetøj var godt. Der var gode dyner. Begge forældrene var jo fra ret velsituerede hjem, hvor man fabrikerede de gode stærke ting af egen avl. I stuen var et stort dobbelt klædeskab. Det var til at skille ad, da det ellers ikke kunne komme igennem dørene. På lågerne stod skrevet med blåkriddt: Alken. Så det må være sendt til Alken st. I flere år var det endnu ikke malet. Der var et almindeligt bord, noget langt. Det stod langs med slagbænken, der om dagen var skubbet sammen og tjente som bænk. På den gik også somme tider det mindste barn, i kjole uden ble og bukser, og man måtte se sig godt for, inden man satte sig. (I så danne kjoler gik alle småbørn, både drenge og piger, det første år eller mere).

Nord for sovekammeret med adgang fra køkkenet var spisekammeret med cementgulv, bord og lange hylder til mælkefadene, fødevarer, tallerkener, stegefade, terriner, skeer, knive, gaffler, kopper o.s.v. Under bordet var der store saltkar. Vi slagtede sædvanlig en stor gris til jul, ja det hændte to. Jeg var en morgen gået ind i spisekammeret, just som morbror skulle stikke grisen. Haspen, der tjente til lukkelse, var faldet i efter mig. Jeg råbte og skreg om hjælp, til nogen lukkede mig ud. (Jeg har siden selv haft grise, men jeg har altid fordret, at de inden slagtningen skulle bedøves. Jeg har altid haft ondt ved at se dyr lide).

I spisekammeret lige inden for døren havde far en lille trækasse. Heri gemte han sine papirer: Skøde, attester o.l. De er nu i min besiddelse, flere af dem bærer mærker af branden - både af ild og vand.

Efter spisekammeret kom køkkenet. Her var der murstensgulv. Der var et hvidskuret bord, hvor vandspand og mælkespand stod. Vinduet vendte mod øst. Der var stor åben skorsten. På den kunne jeg ikke stå på hovedet på skorstenspiiben. Den var høj og moderne (dengang). Bageovnen var ligeud med ildstedet, der var en komfurplade med indemuret rist og hul under til fjernelse af asken. Ved siden af komfuret var indmuret en kobbergrubekedel. Stegepander og andre rekvisitter hang i (?) på væggen inde i fyrrummet. Lige over for dette var et smalt bord, hvor bl.a. gryderne lå.

I enden af sovekamret mod nord stod fars klædeskab fra hans unge dage. Det var ikke blevet malet efter branden og så ikke godt ud. Her havde far sit børstenbinderværktøj. Far lavede børster om vinteren, når det frøs for hårdt til at man kunne mure. Han havde også mange andre slags værktøj. Han var dygtig til mange ting. I skabet var mange slags materiale, træblokke og modeller til alle slags børster, hår af alle slags, som han købte, når han var ude på handelen, maling i mange farver, olie og fernis. Der var indsat hylder i skabet til alt dette. På de øverste hylder var vore bøger.

I sovekammeret var en stor treetagers kakkelovn. Den stod på et lag mursten, omrammet af lister. Over ovnen var en ventil til regulering af temperaturen og til

luftfornyelse, hvilket nok tit kunne tiltrænges. I sovekamret var et stort trerammet vindue mod syd, af hvilket dog kun eet vindue kunne lukkes op.

Efter branden købte far to dejlige sengetæpper. Bundfarven var rød med billeder over det hele af lys blålig farve med huse, haver, folk og dyr. Det hele så japansk ud. Sengene blev efterhånden erstattede med almindelige senge til een person og med fjeder madrasser. Før var der rughalm i alle sengene.

Ved siden af køkkenet var der mod nord et lille rum, som vi kaldte *værkstedet*. Her var far, når han huggede børsteblokkene til med en lille skarp økse og siden på tællehesten dannede dem til med båndkniven og finere instrumenter. - Engang fik vi en dreng fra Stilling i lære. Han kunne jo ikke bo hjemme, og vi havde ikke sengeplads til ham. Så rammede far to stærke pæle ned i lergulvet og satte fjæl op i passende højde og fyldte op med rughalm. Ja, det kunne gå dengang.

Fra værkstedet, hvor der var et hjemmelavet bord og en stol og et fag vinduer mod øst, kom man ud i *nødset*. Her var der plads til to køer og en kalv, samt grise og høns. Der var et lille vindue mod nord, og gulvet var med stenspikning. Fra nødset kom man ind i et godt stort *laderum*, ligeledes med vindue mod nord. Her var der lergulv. Far hentede leret i en lille mergelgrav, som vi havde ved nordre skel. Over nøds og lade var der ladstænger, og fra laden førte en stige op til loftet. Så er der vist ikke mere at skrive om huset.

Mere om Hjelmshuset

I Hjelmshuset boede som tidligere omtalt en mand, der hed Mikkel Andersen. Han var forlovet med mine bedsteforældres tjenestepige Poulina, med hvem han også senere blev gift. De levede sammen i mange år. Mikkel, der også blev kaldt "Mikkel Tyksak", var væver ligesom sin far, Anders Mikkelsen. Engang før han blev gift, hjalp jeg ham med at køre rug ind. Hans forspand var to køer, som han også drev jorden med. (Der var 10 tdr. land god jord). Når vi kom hjem, skulle jeg ind og tage fra. Kornet kom ind ad en lem i det uendelig lange loftsrum, hvor der ikke var andet lys. Straks man kom ind, kunne man intet se. Mikkel sagde så: "Bi et bette kon". Og virkelig, inden længe kunne man skimte omgivelserne. Men der skulle passes på, at man ikke stak benene ned mellem ladstængerne.

Huset var uhyre langt, nok ca. 50 alen, måske 200 år gl. Til den ene side af den stenspikkede forstue var en stue med 2 væve og - foruden meget andet, som hørte til vævningen - en trende. Det var et apparat, som nåede om trent fra gulv til loft. Fra et kryds foroven og forneden var 4 lægter af samme dimensioner. Jeg husker, at en mand sad og drejede på et sving på en trækasse, hvori der var to eller tre forskelligt farvede uldnøgler, eftersom det skulle være to- eller treskaftet til dyner eller andet svært tøj, eller det var høgarn og farvet bomuldsgarn til kjoler, forklæder o.l. Men trods den yderste anspændelse af min huskeevne kan jeg ikke finde ud af, hvad der drev den store trende.

Mikkel var trods al sin korpulens hurtig i sine bevægelser og livlig. Jeg har hørt fortælle, at han - der sang godt - sad med sin hjertenskær på knæet og sang: "Så væve vi vadmél, så slår vi det sammen, væve vadmél, slå det sammen, lade skytterne gå!". Han holdt også danseskole. Det fandt sted i Snedker-Mads's værksted på den anden side af Hemstokvejen.

Mikkel var klædt, som det almindelig var skik dengang. Uldtrøjer brugtes ikke af ret mange, men en solid lærredsskjorte. Dertil bar man et par lange tykke strikkede hoser med strikkede eller vævede hosebånd til at binde under knæet. Derpå hvide vadmelsunderbukser (ikke så svært vadmél som til klæder), knappede under knæet. Oven på skjorten en solid hvid vadmélstrøje med ærmer af flerfarvet bomuldstøj.

Frakke og jakke kom sjældent på, undtagen i kulde eller regnvejr. Til gengæld bar man så godt som altid en kaskjet af forskellig form og farve på hovedet. Den kom ikke af hovedet, mens de spiste. Mikkels far Anders var en stille og vist også god mand. Han hjalp endnu til med vævningen og hentede, hvad de skulle bruge af fornødenheder. Hans mor Hanne var derimod en underlig fremtoning. Hun kom af og til hjem til os, hvæsende og pibende nede fra brystet. "A er it syg, a er det, der æ wær!" sagde hun. Vi drenge sagde i al hemmelighed til hinanden: "Hun er nok fuld." Det ved jeg nu ikke om hun var, men den skikkelige Anders Mikkelsen måtte tit af sted efter en flaske brændevin. Hanne var slem til at bande. Hun sagde ofte: Satom me. Jeg tror ikke, at Mikkel eller hans far drak ud over den snaps til maden, som var almindelig i de fleste hjem. Hanne var i øvrigt godsindet. Hun har flere gange, når jeg var der et ærinde for mor, givet mig æbler, de sødeste, jeg nogensinde har smagt. I æblehaven var der mange gamle træer. De blev ikke passet for godt, der groede græs over det hele. Selvfølgelig havde de urter og grøntsager til eget forbrug.

Mikkel og Poulina havde ingen børn sammen. De solgte Hjemslevhuset og flyttede til en ejendom på Bjestrup mark. De er nu forlængst døde. For nogle år siden er Hjemslevhuset blevet nedbrudt og jorden lagt ind under Snedker-Mads' ejendom. - ja, så farvel, Hjemslevhus.

Kvindernes påklædning

Foran har jeg i Mikkels påklædning beskrevet mændenes klædedragt. Nu vil jeg prøve at beskrive kvindernes, som de var dengang i mit miljø:

Inderst særken af samme stærke lærred som mændenes skjorte, derpå et vadmelsunderliv uden ærmer og så trøje og skorter. Disse var: inderst en uldklokke - jeg kan huske, når man spurgte: "Hvad er klokken?", blev der svaret: "Den er to tommer længere end særken!" - dernæst et tykt og stærkt underskørt. Strømperne var som mændenes. Endvidere bar kvinderne et uldtavlet forklæde samt et strikket trekantet klæde på kors over brystet og bundet på ryggen. På fødderne et par træsko med halvovertag. Jeg tror ikke, ret mange gamle koner havde bukser. Jeg har flere gange set gamle koner forrette et lille ærinde uden for huset, stående oprejst. De yngre og pigerne havde en noget lettere påklædning og brugte vel for det meste lærredsbukser med stort udskær både for og bag, så de ikke var stort mere end et par bukseben.

Skolen i Bjestrup

Jeg gik altså i skole hos lærer Meldgaard i Bjestrup. Han var en meget dygtig lærer, og hvem der kunne og ville, fik en god uddannelse. I skolen var på hver side af katederet og midtergangen 4 rækker tommandsborde med vedhængende bænke, 48 pladser i alt. De var vist i reglen besat. Det var en børnerig tid. Midt på gulvet stod et langt almindeligt bord med en lang bæk på hver side. Der sad undertiden nogle, der ikke kunne få plads på de andre borde. Pigerne havde pladser mod syd, drengenes mod nord. Degnen havde en rulle skråtobak liggende i vinduet ved siden af katederet - ved pigesiden, det var det sikreste. Havde den ligget ved drengesiden, kunne nogle af de mest fremskredne nok have fået i sinde at sikre sig en skrå.

Skolen - med en god lærerbolig - var bygget 1878. Det stod med jernstål på den vestlige gavl. Den gamle skole var brændt samme år. Jeg husker, at jeg så ilden og røgen. Det var kun en god km fra mit hjem. Min far byggede den nye skole. Skolens udhus brændte ikke. Det havde stråtag, og det blev også lagt på den nye skole. (Nu er skolen helt ombygget).

Over døren mod syd, degnens private indgang, havde man i en lille frontespice anbragt stenen fra den gamle rytterkole i Svenstrup (hvor min far gik i skole) med det kendte vers:

Halvtredsindstyve år, Gud, har du mig opholdet,
så sygdom, krig og pest mig intet ond har voldet;
thi yder jeg min tak og breder ud dit navn
og bygger skoler op, de fattige til gavn.

Det var Frederik IV's vers, som han lod indmure i de 240 rytterskoler, som han foranledigede opført på de kongelige godser.

Det gamle udhus stod al den tid, jeg gik i skole. Det var ikke fuget, men rødkalket. Der var plads til degnens 3 køer og et par kalve, svin og høns. Får havde man vist ikke. Der var lo og lade til kornet.

I gavlen mod nord var lokummer, meget primitive. Der var tre i alt, først degnens, pænt og rent og med nøgle i døren; så pigernes, også pænt; til sidst drengenes, som var mindre pænt, da drengene somme tider satte sig på dækket med træsko eller træskostøvler på. Der var ingen spande, men der var en udvendig lem, så lang, at den lukkede for alle husene. Den fastholdtes ved hasper i muren. Når lokummerne skulle tømmes, åbnede degnen lemmen og hentede indholdet ud med en skovl. Dette var degnens eget arbejde.

Længere henne i min skoletid blev der opført et nyt udhus mod nord som tredje udhus til gården. Det var muret med røde sten og fuget. Her blev lokummerne anbragt under meget bedre forhold og godt adskilte. Der var også vaskehus og andre rum.

Degnen holdt drenge og piger skarpt adskilte. Det var måske godt nok. Mange af drengene var nogle rå banditter, særlig fra enkelte af gårdene. De bandede de frygteligste eder og brugte rå sjofelheder, ting de lærte af karlene hjemme og følte storhed ved at sige. Der var dog mange gode børn, både drenge og piger.

Lærer Meldgaard var en smuk mand. Han havde lyst fuldskæg. I skolen var han altid iført sort frakkesæt. Han var kirkesanger i Dover kirke. Han sang smukt og kunne også spille violin; den brugte han under sangøvelserne med os. Det var ham meget om at gøre, at vi kom til at synge godt og rigtigt. Han var også meget dygtig i dansk og havde en fin håndskrift. Vi havde smalle papirstrimler til forskrifter, gerne med en linje af en sang, skrevet med hans mesterlige hånd. Han underviste os godt og alvorligt i religion. Vi skulle kunne alt udenad og blev hørt. Danmarkshistorie var det fag, der interesserede mig mest. Også geografi var jeg glad for. Vi lærte grundigt alle landenes størrelse i kvadratmil, grænser, byer, bjergkæder, alle floder med bifloder; men vi lærte kun Europa. Da jeg mange år efter kom på højskole, var jeg næsten fremmed for den øvrige store verden. Disse fag lærte vi godt - hvem der havde evne og vilje. Måske havde lærer Meldgaard et svagt punkt i regning. Jeg nåede knap igennem Chr. Hansens II. del. Jeg indhentede det siden på højskolen.

I skolen havde jeg let ved at lære og sad øverst både i den lille og den store klasse. Det var en ære, da vi ikke sad efter alder, men efter dygtighed. Den, der sad øverst, var duks og skulle uddele læsebøger, skriftlæsningsbøger o.a. Pigerne havde på samme måde deres duks.

Disciplinen var hård. Opdagede degnen, at nogen under undervisningen sad og morede sig med noget - f.eks. en ting, de havde med hjemmefra - nævnede han navnet: Kom her op og tag det med dig. Der kunne også være større forseelser, som hvis en dreng råbte uartige ord til pigerne. Så blev degnen meget vred. Den pågældende blev kaldt op til katederet. Degnen greb med sin venstre hånd om drengens højre, tog en lineal med

jernkant og huggede med al sin kraft drengen over fingrene på den indvendige side. "Gør det ondt", spurgte han. "Ja", brølede drengen. "Det skal det sandelig også", sagde degnen og kilede på igen. Det forekommer mig, at jeg også selv har prøvet det for mine mange spilopper. Degnen var nu ellers god imod mig og lod mig aldrig mærke, at jeg kun var et husmandsbarn.

Skolen lå lige øst for landevejen Skanderborg-Ry st. Vi drenge legede på landevejen eller på skrænterne deromkring. Færdslen var ikke stor, og kom der endelig en vogn, kunne den høres på lang afstand. Her legede vi med vore simple redskaber. Vi spillede pind. En pind blev lagt over to mursten. Med en anden pind kastede man pinden hen ad vejen og målte afstanden. Eller vi spillede munk. Det var en trebenet gren fra et landevejstræ. Den skulle vi søge at ramme med en kæp. Undertiden hentede vi skolens gymnastikreb og brugte det til højdespring eller som sjippetov. Somme tider foretog vi en tur ned ad vejen sønden for skolen. Ved nogle graner lejrede vi os sådan, at degnen ikke kunne se os. Enkelte mere velhavende havde shagpipe og tobak i lom men. Vi mere fattige måtte nøjes med noget ringere. Vi skar os et hoved af hyldetræ, ryddede en del af marven ud, og en tyndere pind, hvoraf marven var taget ud, stak vi ind i hovedet, og så røg vi bregner. Jeg røg nu vist ikke meget, før jeg blev konfirmeret. Så skulle man jo have en pipe for at vise, (*her må mangle et par ord, JL*). Om vinteren morede vi os med slæder. Vi havde altid en hjemme, som far lavede. Den havde meder af egetræ og to sæder. Så gik det i susende fart ned ad de høje stejle bakker, som er på Illerup mark.

Vi legede også på isen. Lige ved skolen var en dam, som var forbeholdt pigerne. Efter at degnen havde prøvet, om isen var sikker, fejede han en skridebane, hvor pigerne skred med deres jernbeslåede træsko. (I de første år, jeg gik i skole, gik vi med træsko også inde i skolestuen, så kom der den forordning om, at vi skulle have skiftesko. Enkelte havde fine sko, men de mere fattige havde kludesko eller sko af siv og halm. Vi flettede selv vore sko hjemme - af halm; de var både varme og stærke).

Vi drenge havde også et sted, hvor vi kunne komme på isen. Der var et mose- og tørveskær lidt fra skolen. Der kunne vi, efter at degnen havde sagt god for isen, more os. Denne dam kaldtes Skansedam (jeg ved ikke, hvorfra navnet stammer, formentlig fra en eller anden krig). Der løb, kørte eller skred vi så. Et par enkelte havde skøjter, mange havde en isskæde; en lille firkantet slæde, et par tømmer høj og ikke større, end at et par træsko kunne stå på den. Under denne var en tråd af jern- eller hegnstråd. Så havde man en pigkæp på godt og vel ens egen højde. Man stod ret op på slæden, og den øvede kunne skyde en voldsom fart.

Med snebolde gik det også løs. Næsen kunne komme til at bløde, når den blev ramt af en hård snebold. En dag, medens vi sloges med snebolde, kom en mand og en stor dreng forbi. Vi gav os til at kaste snebolde efter dem, men ingen ramte, undtagen mig. Jeg satte drengen en snebold midt på ryggen. Han tog ingen skade, men manden kom hen til os, vred og grim, og sagde: "Hvem var det?". "Det var mig", sagde jeg, hvorpå han gav mig to varme lussinger. Hvem han var, vidste ingen af os.

De følgende 3 somre tjente jeg som hjorddreng, men jeg vedblev at gå i skole i Bjedstrup hele min skoletid. Da jeg gik ud af skolen, skrev lærer Meldgaard en sang, hvoraf jeg husker 2-3 linjer: "Skal I nogen sinde trænge til en trofast ven, kom da straks til eders gamle lærer hen". Sådan fik alle børnene i den store klasse, når de gik ud af skolen. Lærer Meldgaard var lidt af en digter. Han udgav nogle bøger på D. Davidsens forlag i Skanderborg. En af dem hed: "Ved Mossø". Det var en historisk roman i Ingemanns stil.

Den sidste sommer, jeg gik i skole, kom jeg der ikke meget. Jeg havde da plads som hjorddreng hos en mand, der var medlem af skolekommissionen, og det var i forståelse mellem ham og degnen. På en af de sidste eksaminer - det har nok været i efteråret 1887 - hørte jeg en bemærkning, som nok kunne vække mine drømme. Jeg sad som før fortalt

øverst og skulle hente bøgerne. Jeg kom da om ved nogle af skolekommissionens medlemmer og hørte da en sige til en anden: "Hva troue do, han ska væe?". Svaret lød: "Han ska nok v dejn". Den anden svarede: "Nej, hva seje do om prejst?". Jeg blev ingen af delene.

Min tid som hjorddreng

Da jeg var 11½ år gammel, kom jeg ud at tjene som hjorddreng om sommeren. Det var på Illerup Møllegård. Denne gård, 45 tdr. land, ejedes af to gårdmænd i Illerup og en sagfører i Skanderborg. Gården styredes af en ældre ungkarl, Jens Jensen, og ligeledes af en ældre pige Jørgine. De var nok begge ca. 35 år, han måske lidt ældre. Jeg kom, da køerne skulle sættes på græs. Hvor glade køerne var ved det dejlige vejr og de grønne kløver. Det var noget andet end det tørre hø og halm, de havde levet af om vinteren. Roer avlede de endnu ikke. Jeg havde det godt og let med at passe de 9 køer. I førstningen var der lidt hjemlængsel, men det trøstede mig meget, at jeg kunne se vort hus og ofte mor udenfor. Jens var på en måde god imod mig, men han var rå til at bande og førte megen sjofel snak. Det satte mørke pletter i det unge sind, som der senere måtte kæmpes imod. Foruden os boede i forhuset en ældre familie. Manden hed Lund. Han havde ejet Svejstrup Østergård og i mange år været forvalter på herregården Vedelslund i Sjelle, et par km nord for Galtens stationsby. Foruden dem var der en ældre enke efter den tidligere ejer Anders Sørensen; hun fik sit ophold på gården. Hun havde en god lejlighed i sidelængen mod vest. Vi kom alle godt ud af det sammen.

Til gården hørte en stor vindmølle, hvor jeg undertiden hjalp lidt til.

Marken var det mest idylliske, man kan tænke sig. Der var flad mark, og der var bakker, enge og små bække. At passe de 9 køer var en let sag for mig, indtil høsten var forbi. Derefter gik de løse, til frost og sne drev os hjem. Det var en interessant tid for mig, især mens vejret var godt. I Linddal var der en eng med en å igennem. Der kunne jeg bade. Det var let at komme af tøjet, en skjorte, en vest, et par bukser og måske strømper og så træsko. I sommertiden var der mange hindbær og jordbær på bakkerne deromkring, ja også blåbær og om efteråret hasselnødder. Denne eng lå langs med Skanderborg-Ry landevej. En anden lå i Krogdal nordvest for gården. I den havde jeg også megen morskab. I skellet mellem møllemarken og en mark, som tilhørte sognefogeden i Bjestrup, var en stor slæntørn. Den havde jeg fået udhulet, så der var et stort rum inden i den. Over den lagde jeg nogle stumper tagpap, som var blevet til overs, da møllehatten blev tækket om. Her var husly i regnvejr, både for mig og min ven Peder, hjorddreng hos sognefogeden. Der var mange får og lam. De havde deres plads på de høje skrænter på begge sider af engen. Dem havde jeg tit besvær med, især med lammene. Når de blev sat i tøjr, stod de lige som fårene to og to i hvert tøjr. I førstningen var de meget urolige over at være blevet bundet. De vikledes sig sådan ind i tøjret, at det var meget vanskeligt for mig at få dem redet ud igen. Tillige havde de tøjret om halsen og ikke i klaptræer som fårene. De var meget stærke i halsen. Det jord, hvor jeg havde min hule, gik stejlt op til enden af marken mod nord og endte i en spids. Denne del var fårenes. En dag skulle jeg have dem over på den anden side af dalen. Der var 4 kobbel af hver slags, altså ialt 16. Jeg havde fået rinkelde tøjrene og fået dem hængt om mit højre håndled. Da blev de bange for et eller andet og satte i løb. Jeg kunne hverken holde dem eller følge med. Jeg faldt. Det gik i rasende fart. Jeg kunne ikke få tøjret af mit håndled og blev slæbt med over stok og sten, indtil de standsede i det høje græs i engen. Det var lige før slåtid. Jeg fik mig samlet op, forslået, skrammet og øm, og fik fårene, der nu var rolige nok, anbragt, hvor de skulle være.

Til daglig havde vi det godt. I folkestuen stod et langt bord med en bænk ud til vinduerne mod gården. Ved enden af bordet sad Jens. Jeg sad på den lange bænk. I slet-, høst- og tørvetiden havde vi en mand fra Illerup til hjælp og somme tider også hans kone. Han

hed Henrik og havde et jordløst hus i Illerup by. Han havde været med i treårskrigen, havde ligget som soldat i Altona. Han fortalte livligt og gerne om krigen. Jeg hørte godt efter, men har nu glemt de forskellige episoder fra krigen.

Den sommer blev jeg syg. Det varede vel ikke over en uges tid, men var ellers alvorligt nok. Det var gastringsfeber, en gren af tyfus. Jeg lå om natten sammen med Jens i karlekammeret. Det var meget varmt - midt om sommeren. Jeg led meget af varmen både udefra og indefra. Jeg havde meget høj feber. Da det var ovre, mærkede jeg ingen eftervirkninger. Jeg har siden tænkt, at det kom af, at jeg drak af både bække, tørve- og mergelgrave.

Året efter tjente jeg igen på møllegården. Det var 1886. Da var Jens rejst, og vi fik en dygtig ung karl. Anders hed han. Det var ham, der vogtede degnens køer, mens jeg var på "Moselund". Han havde gået på realskolen i Skanderborg, men hans hoved kunne ikke holde til det, og senere blev det værre. Han var søn af Rasmus Jakobsen ved Dakbjerg, i Aken. Jørgine blev gift i Skanderborg, og vi fik en ældre husholderske, hvis navn jeg har glemt. Hun var god og omhyggelig for mig og hjalp mig med reparation på mit tøj og strømper.

Denne sommer indtraf den mest glædelige begivenhed, jeg oplevede i min hyrdetid. Vor kære lærer Meldgaard arrangerede en tur til Himmelbjerget. Jeg skulle jo med. Mit tøj var nogenlunde. Jeg havde fået det syet hos Skrædder-Anders i Illerup, pænt gråt tøj. Jeg havde fået det året før, inden jeg rejste fra møllen og betalt det med min sommerløn, 20 kroner.

Tøjet kunne altså gå an; men sko eller støvler ejede jeg ikke. Vor gode husholderske vidste imidlertid råd. Jeg fik hendes støvler på, efter at hun havde pudset dem skinnende blanke i kakkelovnssvæрте.

Vognene mødte ved skolen. Det var strålende solskin. Glæden var stor. Vognene var af forskellig størrelse og udseende. Nogle var lange høstvogne med mange sædefjæl på, men lige meget, vi var jo med. Vi kørte den lange vej, 14½ km, gennem den dejlige egn, om ved Dover kirke og Firgårde til Ry station og derfra til Gl. Rye. Så vidt jeg husker, kørte vi gennem den gamle hvidkalkede præstegård, som forlængst er erstattet med en ny. Vi nåede op på bjerget med tårnet, hvor vi var oppe og kunne se forfærdelig langt hen. Der var en mindesten for Blicher. Der var vist ikke flere dengang. Naturligvis var vi også nede ved Julsø, hvor "Hjejlen" og de andre både lægger til. Til sidst samledes vi på en stor plæne foran hotellet. Vi sang en sang, hvoraf jeg endnu kan huske første vers: "Velkommen i den grønne lund! På børnevis vi evne at sige tak af hjertens grund for dette glade stævne". Meldgaard havde selv skrevet sangen. Ved aftenstid kørte vi hjem, glade og trætte. Mange har sikkert fået sig en god lur i bunden af vognen.

Min gerning på møllegården forløb omtrent som første år. Koantallet var 11 det år og lønnen 25 kroner.

Sommeren 1887 tjente jeg hos Laurs Jakobsen i Vester Nygårde. Det var en stor plads med 16 køer, en del ungvæg og plage samt en del får på forskellige pladser i den store mark, ja unghøvederne somme tider helt nede ved Ravnsø, neden for deres store skov. Det skulle helst gå i løb enten med træsko eller med bare fødder for at nå, hvad jeg skulle. Laurs Jakobsen sagde til min far, da han fæstede mig: "Hans æ godt la'r". Hans ældste søn Knud var ikke så godt "la'r". Knud hjalp mig at sætte køerne ud den første gang. Så var forretningen overladt til mig. Jeg skulle også have en god løn for sommeren, 30 kroner. Jeg klarede det hele nogenlunde godt. Jeg fik i hvert fald aldrig et bebrejgende ord.

Folkene i gården bestod af Laurs og hans kone Karen, begge gode og velvillige mennesker, især Karen, der var en mild, venlig tålmodig kone. Hun havde meget at tage i. Hendes gamle moder, der for det meste lå i sengen, var nær mest sindssyg. Det hele gik som det ville i sengen under hende. Så var der en dreng på 12 år, Jakob. Han var stærkt åndssvag. Han kunne ikke tale, men udstødte nogle lyde, som de vist godt kunne forstå. Han gik altid og røg på en stor pibe. Også hos ham gik det hele i bukserne. Så var der en lille dejlig dreng, Anders, med gule krøller. Han var ca. 1½ år. Han gik det også somme tider galt for. Der var meget for kvinderne at gøre rent.

Knud var en god og dygtig dreng. Han var et år yngre end mig. Trine, den yngste af døtrene, var et år ældre end mig. Hun var både god og smuk. Jeg kunne godt mærke følelser i mit drengenhjerte i retning af kærlighed, og jeg tror også, at hun godt kunne lide mig. Men hun var en stor gårdmandsdatter og jeg en fattig husmandssøn. Så det kunne det jo aldrig hjælpe at tænke på.

Der var to ældre døtre, Kathrine og Stine, på 16 og 18 år, begge hjertensgode piger. De var alle høje efter deres far, der var kæmpestor. Pigerne blev siden gift med gårdmandssønner med gårde af passende størrelse. Det var vist ikke altid efter pigernes eget ønske, men forældrene ordnede det indbyrdes.

Laurs var repræsentant for kreditforeningen i Viborg og var ofte borte i flere dage ad gangen. Han kørte i sit eget køretøj. Men det gik altid godt hjemme. Der var to dygtige karle og en daglejer.

Karlene og jeg lå i karlekammeret. Der var dejlig varmt, når det begyndte at blive koldt om efteråret, og den krydrede duft fra hestegødning var ikke ubehagelig. Der kunne dog indtræffe noget, som ikke var så rart. Hestene, som var gode og fredelige, kunne måske længes efter os. I hvert fald kom engang en af dem, som havde fået held til at få bindslet af sig, om natten ind til os og gjorde sit behov i Oles seng. Sligt tog man sig dog ikke så nær.

Som bevis for, hvor lidt der skulle til for at vække glæde, kan jeg anføre: Engang fik jeg, der hidtil havde gået i træsko med træovertag og krammer, lov til at tage læderet af et par aflagte basartræsko. Jeg skyndte mig til træskomanden og fik læderet sat på nye bundter, og hvor var jeg stolt og glad, da jeg kom hjem til gården i de nye blanke træsko.

---- De fleste af disse gode børn døde tidligt.

Mine søskende

Vi var 11 børn hjemme. Da det måske kan have interesse at se, hvad der blev af denne børneflokk, vil jeg gøre kort rede for hver enkelt fremtidsskæbne.

Min ældste broder hed *Peter*. Han blev født i "Moselund" 2/3 1868. Han blev i det gamle hjem og kom siden i skrædderlære i Skanderborg. Siden blev han skræddermester i Odense, hvor han døde 11/3 1950, 81 år gammel.

Dernæst kom *Christen*, født i "Moselund" 14/9 1872. Han boede i mange år efter fars (død) sammen med mor og efter hendes død alene i Svenstrup. Han ernærede sig ved lidt murer- og skomagerarbejde. Han er ugift og lever endnu 83 år gammel.

Så kom jeg *Hans Friis*, født 29/12 1873 i "Moselund". (Tallet 73 er gået igen i mit liv. Både min hustru og jeg er født i 73, mit nr. på højskolen var 73, og mit telefonnr. i Rønde var 73).

Nr. 4 var *Johannes*, f. på Illerup mark 18/11 1875. Han har ført en meget omskiftelig tilværelse. Oprindelig udlært som møller har han beskæftiget sig med mange ting: landbrug, forsikringsvirksomhed, frøhandel og endogså som forfatter. Han har til tider haft gode kår, til andre været langt nede. I sine sidste mange år boede han i Odense. Han døde 11/2 1948.

Fra nu af er alle børnene født på Illerup mark.

Nr. 5 var en pige, der hed *Ane Dorthea*, f. 31/8 1877. Efter branden fik hun til stadighed sit hjem i "Moselund". Hun blev gift med snedkermester Johan Jensen, Skallebølle på Fyen. Her døde hun 14/9 1938.

Derpå kom *Carl*, f. 6/8 1879. Han blev murermester og virkede som en dygtig og anset håndværker i Kolind på Djursland til sin død 18/6 1929.

Den næste i rækken hed *Jens Julius*, f. 13/4 1880. Han havde et boelssted på Vrold mark ved Skanderborg og døde i Vrold 7/12 1948.

Nr. 8 var en pige, *Augusta Johanne*, f. 19/8 1882. Hun blev gift med en smed, Marius Brøgger. Siden blev de fodermesterfolk forskellige steder, men måtte på grund af Augustas svigtende helbred opgive det. I sine sidste år var han arbejdsmand i Lisbjerg ved Århus. Her bor Augusta endnu efter sin mands død.

Nr. 9 var igen en søn, *Michael Peder*, f. 17/10 1884. Også han blev udlært ved murerhåndværket. I mange år havde han en lille ejendom på 10 tdr. land på Rostved mark ved Rønde. Samtidig arbejde han ved murerfaget, først som svend for mig, indtil han i 1932 selv løste næringsbrev. Han er på grund af sit venlige væsen meget vellidt. Af deres 10 børn er en søn Peter murer og er således murer i 4 generation. En af døtrene er gift med en murer i Tved ved Kolding.

Nr. 10 hed *Theodor*. Han blev født 9/11 1887. Han lærte gartneri i Brabrand og havde i nogle år et gartneri ved Oslo. Her døde han 12/6 1927.

Den yngste af mine brødre er *Aksel Thorvald*, født 21/12 1889. Han har i mange år været møller på "Ceres" i Århus.

Ved vintertid i mit hjem

Som før fortalt var jeg om sommeren ude at tjene som hjorddreng, men vinteren tilbragte jeg i mit hjem. Her havde vi stor travlhed med at lave børster. Vi lavede alle mulige slags med navn, årstal eller anden forsiring af farvede svinehår eller -børster. Ovenpå blev der lagt et fint poleret dække, i hvert fald på klædebørster o.l. I de første år havde vi også vore svende til at lave børster. Det var storfabrikation. Vi børn arbejdede også med. Vi vaskede ko- og svinehår. De var noget krøllede. Efter at de var redt ud, blev de bundet på pinde og tørrede i kakkellovns kogerum. En af de ældste drenge blev somme tider om aftenen fri for børsterne og skulle så læse højt i en af bøgerne fra kommunebiblioteket. Det var godt for os at have noget at bestille, ellers var der blevet for meget spektakel.

Mor passede sit. Hun havde et stort arbejde med at holde tøjet sammen og sy nyt, strikke nye strømper og stoppe de gamle. Hun var en god og kærlig mor, from og tålmodig. Ofte har hun reddet os fra klø. Havde f.eks. en af os haft uheld med en rude, sørgede hun for at få sendt rammen hen til Snedkermads og få det hele i orden, inden far kom hjem.

Far var en beskeden og nøjsom mand, også hvad føden angik. Om morgenen, før han gik ud, kunne han godt spise et stykke kogt flæsk og dertil et eller to rå skalotteløg. Vi havde den meste tid godt med mælk, og vi fik ofte grød, vælling og pandekager, også kål, suppe og fisk. Vi børn var også glade for en mellemmad med sirup eller sukker. Når far kom hjem fra sine ofte milelange ture med børsterne, var vi alle glade, og børnene, især de mindste, trængte sig på for at komme til at sidde på hans knæ. Han var en god far. Om ham skal jeg fortælle mere siden.

Min farfar Christen Andreasen

Fra min barndom husker jeg også min fars far Christen Andreasen. Han var søn af en husmand (sådan kaldtes alle, der boede i eget hus, selv om der ikke var landbrug til) Andreas Pedersen af Gantrup, Voerladegård sogn. Han var født 20/12 1867, konfirmeret i Voerladegård kirke søndag efter pinse 1823. Afgangslisterne oplyser, at han i 1826, 18½ år gl., afgik fra gården Møldrups, hvor han var tjenestedreng, til Skanderborg. Her kom han i murerlærer hos murermester J. Quist, fra hvem han fik følgende svendebrev:

Christen Andreasen fra Gantrup har stået i lære hos mig fra 1. maj 1828 til 1. maj 1832 og arbejdet som svend hos mig til 24. oktober samme år.

Skanderborg, den 9. december 1832. J. Quist.

Af følgende dokumenter, der tillige med svendebrevet er i min besiddelse, kan man følge hans videre færd:

Da fornævnte Chr. Andreasen af Gantrup nu på fjerde år har arbejdet for mig, dels i den tid, han stod i arbejde hos nu afdøde bygmester Quist, og dels da han udtrådte af dennes tjeneste, så kan jeg her på forlangende meddele ham det vidnesbyrd: At han til enhver tid ved mit arbejde har udmærket sig ved hurtighed og flid, samt dermed forenet streng orden i lejemål, fredsommelighed og påpasselighed. Da han desuden ved mine ikke ubetydelige nye byggearbejder har udvist opmærksomhed og duelighed, så er det ikke blot mit, men manges ønske, at han, der nu er gift og bosat, må forundes tilladelse til at arbejde for sin egen regning.

Ballingård, 28. juli 1935. Schougaard. Procurator for Århus og Ribe stifter.

Christen Andreasen, der er gift og nu på andet år har boet som indsidder i Ladegårdene, har i benævnte tid forholdt sig sædeligt og anstændigt, så jeg ikke har årsag til andet end at meddele ham et fordelagtigt vidnesbyrd.

Theilmann, sognepræst, Skanderborg.

Ifølge derom indkommen begæring og de oplyste omstændigheder tillades det herved i overensstemmelse med plakaten af 29. november 1822, at bemeldte Christen Andreasen må benytte 1 dreng til hjælp ved murerprofessionens drift.

Skanderborg amtshus, den 31. marts 1840. Lindholm.

Endvidere bliver det efter omstændighederne tillade Christen Andreasen endnu at holde en svend eller dreng til hjælp ved professionens drift.

Skanderborg amtshus, d. 3. maj 1845. Lindholm.

Efter omstændighederne tillades det herved, at nærværende bevilling må vedblive at være gældende, uagtet Christen Andreasen tager bopæl i Dover sogn.

Skanderborg amtshus, 29. maj 1847. Lindholm.

(I ovenstående er af en eller anden grund hoveddokumentet, nemlig mesterbevillingen udeladt. Den lyder således:

Frederik Urne, amtmænd over Skanderborg amt, gør vitterligt: at det i overensstemmelse med anordningerne hermed tillades Christen Andreasen, Mallinggård mark, at drive murprofessionen på landet, så længe han har fast bopæl i Skanderup sogn; dog at han må holde sig de om landhåndværkere i almindelighed og murmestre i særdeleshed gældende anordninger efterrettelig.

*Til bekræftelse under min hånd og embedssegel.
Skanderborg amtshus, d. 8. januar i 1836. Urne.*

tilføjet af afskriveren).

Christen Andreasen blev gift i Skanderup kirke d. 13. oktober 1833 med pigen Ane Johanne Nielsdatter, født i Knude, Hvejsel sogn, omkr. 1803, datter af husmand Niels Moesgaard og hustru Mette Mikkelsdatter.

I 1847 flyttede han til et boelssted "Illeruplund" på Illerup mark. Her blev min far født. Min bedstefar var dygtig og retskaffen. Hans arbejde faldt mest i Dover sogn i byerne: Illerup, Alken, Bjedstrup, Svejstrup og Hemstok, samt i Foerlev i Skanderup sogn. Han blev også hentet længere hen til større og vanskeligere arbejder. Han byggede engang en mølle i Venge for baronen på Sofiendal, men en dag blev han uenig med baronen om, hvordan arbejdet skulle laves. Det ville bedstefar selv bestemme. Han blev vred og drog derfra med sine folk. Baronen fik så murere fra Århus, men de kunne ikke finde ud af det vanskelige arbejde. Møllen var høj og ottekantet. Fra stor vidde forneden skulle den under stadig indsnævring mures helt op til hatten. Til sidst kom baronen ridende over til bedstefar og bad ham om at komme og gøre arbejdet færdig, hvilket han også gjorde. Tillige med møllen byggedes også et stort hus med bolig for møllersvend og bagerens familie; der var også bageri.

Den gamle var ikke til at spøge med. Når han på sine gamle dage kom ind for at snakke med mor, og vi vilde unger kom susende ind i slagsmål eller leg, skældte han ud og langede til os med sin kæp.

Bedstefar var i ca. 40 år synsmand for kirker og præstegårde i Hjelmlev og Gjern herreders provsti. Han omfattede denne gerning med stor interesse. Da han i sin høje alderdom følte sig for gammel til at kravle rundt på de stejle stiger i kirkerne, søgte han sin afsked. Han modtog da et smukt brev fra provst Møller i Hammel, hvori provsten takkede ham for de mange års samarbejde og for hans venlige og fredelige færd.

Bedstefar havde haft flere ejendomme, både med og uden avlsbrug, 2 på Foerlev mark, 2 på Illerup mark og 1 på Svenstrup mark. I den tid, jeg kan huske, boede han i et hus i Bjedstrup. Det havde været et af kommunens fattighuse, som var blevet solgt ved auktion. Det var et egetræsbindingsværkshus på 4 fag, ca. 12 alen. Bedstefar holdt det smukt vedlige ude og inde. Der var kun en stue med vinduer mod sydvest og nordøst, antagelig 7 gange 9 alen, altså en rummelig stue. Mod sydvest var køkken og baggang ud til haven, dernæst et rum på 3 á 4 alen, som gik lige gennem huset på tværs, og mellem dette rum og stuen var forgangen, hvor der var stenpikket. Stuen tjente både til opholdsstue og sovekammer. Jeg tror nok, der var bræddegulv i stuen. Jeg var der undertiden med en krukke suppe eller anden mad fra mor og sad så stille på slagbænken, mens det kom ud i spisekammeret. Jeg betragtede nøje, hvad der var i stuen. Der var to senge, pæne, med drejede ben og malet, hver kun til een person. Bedstemor lå i den ene; jeg lagde mærke til, at der altid var en stor forhøjning foran hende, hvor knæene måtte være. Hendes ben var trukket sammen, formentlig af leddegigt. Jeg har aldrig set hende oppe. Begge sengene var med pæne gode dyner, som hun selv havde spundet garnet til. Hun lå i sengen i 11 år. Mor fortalte mig, at hun, mens hun endnu var rask, havde været uhyre flittig både i huset og i marken. Hun spandt mængder af uld og hør til dyner og linned til dem selv og børnene. Det var en æressag for kvinderne dengang at kunne fremvise deres pæne, gode sager. Bedstefar var meget god

mod hende. Sammenbygget med deres hus lå et andet af lignende udseende. Det ejedes af en enke, som gik under navnet Ma Vinthers. Bedstefar havde ordnet det således, at bedstemor, hvis hun var ene hjemme, kunne banke med en kæp i loftet, så kom Ma Vinthers.

Sydøst for huset var en god lille have, og ligeledes ved den anden side. Der var også et hæshus, hvor taget gik helt ned til jorden, der var brændehus o.a.

Ofte når jeg besøgte bedstefar, sad jeg og betragtede ham. Han var en ordensmand både med sin klædedragt og sine leveregler. Jeg så ham skære sig en mellemmad, tage en lille flaske ud af skabet, skænke sig en snaps (kun een) og sætte flasken ind igen. Jeg så ham tage sig en lille skrå af en blank skrådåse. Han røg vist aldrig tobak. Efter bedstemors død kunne han mere frit gå hen og besøge nogen. Jeg kan huske, han fiskede ørreder i en bæk i Linddal lidt syd for Bejstrup. Noget af det sidste, jeg husker om ham, var et besøg, min far og jeg aflagde hos ham, da jeg havde været i lære den første sommer. Han gav mig sin pæne egetræs lodstok, og jeg sagde glad til ham: "Nu har jeg lært, hvordan et hus skal bygges, og kan vist godt selv mure et". Ak, hvor tog jeg fejl. Jeg måtte gennem mange ydmygelser og megen sorg. Der skulle gå flere år, efter at jeg var blevet svend, før jeg blev en fuldbefaren murer.

(Om denne gamle murermester fra Skanderborgegnen findes endvidere en del oplysninger i den af murermester Simon Christensen, Vanløse, affattede beretning. Afskriverens anm.).

Min konfirmation

Fra 1. november 1887 kom jeg hjem. Foruden mine mange bestillinger skulle jeg nu gå til præsten 2 gange om ugen og i skole 4 hele dage. Vi var 35 til konfirmandundervisning fra hele det store pastorat. Venge sogn hørte den (gang) sammen med Dover. Konfirmandstuen var i den vestre fløj i den gamle hvidkalkede, flere hundrede år gamle præstegård, som ikke er mere. Hele gården brændte under et heftigt tordenvejr 1889. I vor stue var 2 lange rækker bænke, pigerne mod vest, drengene mod øst. Der var en god varme. Det kunne også behøves, for det var en hård vinter. Mange af børnene havde lang vej, op til 1½ mil. Vi var der som regel i god tid og lavede også spilopper. Der lå en støbt løve af jern oven på kakkellovnen. Den blev somme tider løftet ned på gulvet, og vi var ikke altid heldige med at få den op på plads, inden præsten kom. Det kunne godt give en lussing til den dreng, der stod og baksede med den tunge løve. Jeg fik ingen, men Christian Liebig fik en. Derimod hændte det engang, at jeg sad ved væggen og lige havde fået sat foden mod den forreste bæk for at vælte den ud på gulvet, da præsten kom. Han tog mig i kraven og trak mig om på den forreste bæk.

Pastor A. Jensen var en ældre mand, nok henved de 60. Han var vor præst fra 1879 -98, altså 19 år. Jeg husker ikke mere, hvordan undervisningen formede sig, men jeg tror nok, vi havde salmer for, vist også stykker af lærebogen. Jeg mindes nu intet ord af ham, som er hængt ved mig til nu. Han var meget begavet og var vist kommet af småfolk. Der sagdes, at han i sin barndom lavede limer, som han gik om og solgte. En ugift broder var fulgt med ham til Svejstrup og var kusk for ham. Han hed Thomas og boede i et hus nede ved dammen. Thomas havde fået nag til sin broder og ville ikke tale med ham, da han lå for døden.

Pastor Jensen havde Sct. Veitsdans, hvilket ofte skæmmede ham på prædikestolen. Han kunne fare højt op og synke langt ned, så man næsten ikke kunne se ham, og munden kunne vride sig så sært, at også ordene fik en forkert lyd, skønt han ellers var veltalende.

Den sidste undervisningsdag var vi inde hos præsten og fik kaffe. Nogle havde gaver med til præsten, og disse prægede i nogen grad opstillingen på kirkegulvet. Den største gave - 10 kr. - medbragte købmand Lykkebergs søn Rudolf. Han kom da også til at stå øverst. Jeg havde ikke gået i skole med ham, men vil i og for sig gerne tro, at han var en dygtig og opvakt dreng. Men Christian Liebig var nok den mest uvidende af hele flokken. Han gav 2 dusin bajere og kom til at stå anden øverst. Skomagerens søn ved Ravnsø gav 2 kr. Han blev nr. 3. Jeg havde ingen penge med og blev nr 4. Vi havde brug for pengene hjemme, og præsten var rig nok i forvejen. - Sådan blev der sagt om disse gaver. Om det er helt sandt alt sammen kan jeg ikke garantere for. (Præstens nabo var Anders Nielsen, Svejstrup Østergård, der var landbrugskandidat og en meget dygtig landmand. Til ham sagde præsten engang - fortalte man: "De graver Deres penge i jorden; men jeg sætter mine i sparekassen").

Konfirmationsdagen

Så kom den 8. april 1888. Efter prædikenen blev vi opstillet på kirkegulvet ved hver side af gangen. Vi blev hørt i det gennemgæede stof. Derpå fulgte selve konfirmationen. Jeg tror nok, det var mit fulde alvor og forsæt, da præsten efter forsagelsen og troen sagde: Så giv da Gud dit hjerte og mig din hånd.

Søndagen efter var vi til alters, den første og sidste altergang i mange år.

Vinteren var lang og hård det år. Om eftermiddagen på konfirmationsdagen løb jeg på skøjter. Af konfirmationsgaver var der ikke mange. Jeg fik 2 kroner, 2 lom metørklæder og måske lidt andet. Så gav morbror mig Peters konfirmationsjakke og vest. Det var meget fint og dyrt tøj - lidt for stort. Dertil købte far mig et par nye bukser og et par brugte sko hos marskandiseren samt en ny hat hos hattemageren i Skanderborg.

Tjenestekarli i Mjesing

Sommeren efter konfirmationen tilbragte jeg hjemme og hjalp min far. Men fra 1. november 1888 kom jeg i tjeneste hos gårdejer Ole Lund i Mjesing. Forinden fik jeg hos pastor Jensen udleveret min skudsmålssbog, og siden havde jeg intet at gøre med ham og heller ikke med lærer Meldgaard. Både han og præsten var barnløse. Nogen flittig kirkegænger var jeg ikke. Når jeg en enkelt gang kunne få fri fra køerne, ville jeg helst hjem.

Mor fulgte mig over til mine nye plads og hjalp med at bære tøjet. Jeg var stor af min alder og blev vist ikke større. At passe kreaturer var jeg jo vant til. Ole Lund var en høj, kraftig mand, måske ikke meget talende. Hans kone Edel Reuberg var en smuk og kraftig kone, mild og rar. De havde to drenge og to piger, mens jeg var der. Jeg skulle have 60 kroner i løn for et år. Om morgenen fik vi mælkebrød af et fælles fad. Til middag fik vi de almindelige retter, som man til dels bruger endnu. Når vi spiste, sad forkarlen Martin Nielsen, en god og dygtig mand fra Stjær, for bordenden, på andenpladsen sad andenkarlen Hans, en rå og ubehøvlet fyr (han blev der ikke). Så kom jeg og endelig daglejereren, også en udannet mand. Pigerne stod op og spiste. Sådan var skikken. Herskabet så vi ikke noget til, ja en enkelt gang kunne Lund sætte sig til bordet hos os.

Der var også en ung pige i huset, en datter af Ole Lunds bror Niels Lund Eriksholm i Grumstrup. Hun var en rar pige.

Til aften fik vi altid mælkegrød eller nykøgt grød - altså byggrød; fik vi nykøgt, var der et fad mælk, som vi tog en skefuld af for hver skefuld grød. Man kunne let se

mælkevejen for hver person, især for pigerne, der havde den længste vej. Om sommeren skulle jeg ud med køerne og have ungvæget og fårene flyttet, inden jeg fik min mælkebrød. Jeg kan huske, det smagte så dejlig fed; det var vist ikke skummetmælk. Jeg var i det hele taget godt tilfreds med kosten.

Flere gange i denne tid gik jeg om aftenen hjem til Illerup. Jeg gik hjem med tøj, der skulle gøres i stand, måske også med en skjorte, der skulle vaskes. Jeg havde ikke mange af dem, måske kun to. Det tog en times tid at gå vejen om ad Hårby. Gangen regnede jeg nu ikke. Men stundom var det så mørkt, at jeg måtte bøje mig ned og føle efter hjulsporene eller rive en tændstik og se efter. (Tændstikker havde jeg, for jeg var nu begyndt at ryge tobak. 1 pd. landmandstobak kostede 50 øre, så havde jeg nok til lange tider. Jeg kunne jo kun ryge i fritiden, og den var der ikke meget af).

På sådan en tur kunne jeg snakke med de kære forældre. Dem længtes jeg meget efter. Så fik vi naturligvis kaffe, som vi kun fik på gården om søndagen. Når mor havde tøjet færdigt, gik jeg igen den lange vej til Mjesing og kunne nok være der ved tolvtiden eller lidt senere.

I denne sommer var jeg to gange i livsfare. Den ene gang var ved badning i en mergelgrav. Vi var flere sammen. Jeg havde svømmet over graven nogle gange, da jeg pludselig gik ned og stod på bunden med måske en halv alen vand over hovedet. Jeg kom op et par gange og gav nok lyd fra mig. En smedesvend, som var meget større end vi andre, vadede ud og fik fat på min hånd, og jeg var reddet. Jeg kan endnu tydelig huske den følelse, jeg havde, da jeg stod på bunden. Der var ikke det mindste ubehageligt. Jeg følte ingen smerte. Jeg tror, det er en let død at drukne. - Den smed skylder jeg meget.

Den anden gang, jeg var i livsfare det år, var med en tyr, ca. 1½ år gammel. Jeg skulle trække køerne hjem til aften og så godt, at tyrens tøjr lå på hans plads. Hovelaget var sprunget. Jeg rinkede det hele sammen, og da jeg med køerne kom hen til det sted, hvor tyren gik ved naboens køer, lod jeg kobbelet stå og gik over til ham med tøjret. Jeg var ikke spor bange, han havde aldrig udvist ond t sind. Men pludselig rendte han ind på mig med hornene på mit bryst, så jeg faldt bagerover. Jeg sprang rask op og slog med al min kraft over hans horn med tøjr, klaptræer og tyrhæl. Han rystede lidt på hovedet og vendte sig om til køerne. Det gjorde ondt i brystet. Da jeg kom hjem, sagde jeg til manden, at tyren ville stange. "Åh, skidt", sagde han, "sådan en kalv kan da ikke stange". For denne streg fik den dog ring i næsen, og den stangede aldrig mig mere, men jeg blev mere forsigtig med den. Den kom nu til at stå i enghaven tæt ved gården. En aften, jeg trak den hjem - det må have været hen ved november, for der lå en mængde roblade, som køerne skulle have, når de kom hjem - lod jeg, som jeg plejede, tyren stå ude i gården, mens jeg gik ind i stalden med det urinkede tøjr. Da hørte jeg manden råbe ude i gården. Tyren var gået på ham. Jeg snoede rebet om en stolpe og kunne således trække den til mig, så den gik op i sin bås. Jeg undte manden det godt, så kunne han da se, at tyren ville stange.

Høstgildet var begge de år, jeg var der, stort og flot. Der var megen god mad og øl, vistnok gammeløl, som var brygget længe før på megen malt og sukker. Det smagte godt, men var vist ret berusende. Gildet stod i den store fine overstue. Her deltog alle, som havde været med i høsten. Om der blev danset, husker jeg ikke.

Julen forløb ligeledes med vældig god mad hele højtiden igennem, og kun det nødvendige arbejde skulle gøres. Jeg fik et par strikkede muffedisser i julegave og det andet år et strikket halstørklæde.

Jeg havde hele tiden nok at gøre med at passe dyrene. Der skulle holdes rent, de skulle strigles og vandes. Jeg skulle pumpe vand i krybberne, som var gode og tætte, fra en pumpe i kostalden. (Denne længe, hvor også hestene var, havde min far bygget kort

forinden). Kørerne skulle også have hø, halm og forskellige slags olie kager, som jeg skulle sidde og banke i stykker med en hammer på en stor sten. Det gik alt sammen godt nok, man skulle blot passe på ikke at spilde for megen tid, så man kom bagefter.

Den første vinter var jeg syg en lille tid. Det var lungebetændelse, men i mild grad. Doktoren blev hentet. Han sagde, at jeg skulle være i uldtrøje. Dem havde jeg ingen af. Så gik fru en ind og hentede en af sine egne. Senere fik jeg købt et par bomuldstrøjer. (Forøvrigt brugte jeg en trøje som den, jeg tidligere har beskrevet, med bullen af vadmel og ærmer af kulørt bomuldstøj, og om sommeren en bluse). Under min sygdom skulle jeg jo have min seng redt, og en dag mens pigen redte seng, og jeg imens stod på det bare cementgulv, nok blot i skjorte, besvimede jeg og faldt om på gulvet. Pigen måtte hjælpe mig op i seng.

Mjesing by

Mjesing er en stor og god by med mange store og gode gårde. Den udgør hele sognet. Ole Lunds gård var med mark, skov og eng på ca 80 tdr. land. Jeg tror, de fineste i byen var ret velhavende. Nogle af de mest fremragende var grundtvigianere og kørte af og til til kirke i Bering valgmenighed, også dem, jeg var hos. Hvor meget det betød i kristelig henseende, var jeg ikke i stand til at bedømme.

Den vinter var der diletantforestilling. Det var lige noget for mig. Jeg var med to aftener i forsamlingshuset, og vi unge sang sangene i lang tid derefter. Min husbond var en af de optrædende. Han så sjov ud i gammelt blåt vadmelstøj og høj silkeh at.

Andenkarl

Den sommer, jeg var der, var jeg andenkarl. Manden talte noget om, at det vist var bedre, jeg passede kreaturerne også denne sommer, og han havde jo ret. Men jeg kunne ikke opgive den herlighed at blive karl. Jeg ville gerne regne mig mellem karlene, være fri hele søndagen, eller næsten hele søndagen. Vi skulle jo have stalden rensset og hestene striglet og skåret hakkelse. Dette arbejde var jeg ikke så glad for. Mine kræfter var for små. Jeg måtte trække det meste i stangen, medens Martin lagde i og trak lidt i svinget. Jeg har måske aldrig været så dødtræt, som når vi om foråret lidt før såtid skar hakkelse tre dage i træk. Ligeledes var mine kræfter for små, da vi lavede tørv. Daglejeren stod i graven og æltede tørv med fødderne med langskafte træskostøvler på og øste det op i en trillebør, som jeg så trillede hen til læggepladsen, hvor forkarlen flyttede og fyldte formen. Det varede i tre dage. Det værste var endnu tilbage: høsten, da jeg skulle følge med forkarlen og daglejeren i det stærke korn. Jeg gjorde mit yderste, jeg ville ikke være den skam bekendt overfor vore egne og naboens folk, at jeg ikke kunne følge med. Jeg gjorde alt med god vilje. Om efteråret var der meget at pløje. Martin kunne pløje så lige som efter en snor. Jeg forsøgte at lære ham kunsten af og blev dygtig til at pløje. Det var mit kæreste arbejde ved landbruget.

I øvrigt havde jeg mange sorger og bekymringer, fordi jeg var for ung til pladsen. Om efteråret, da vi kørte roer sammen til kule, kunne jeg ikke køre så rigtig til, som Lund ønskede. Han blev vred, tog tømmerne fra mig og sagde: "Så ka do go hjem, så har a ingen brug få dæ". Jeg gik hjem inderlig bedrøvet. Jeg græd vist undervejs til gården. Skulle jeg nu jages bort fra min plads? Hvilken skam for mig og for mine forældre. Det var ikke skik den gang at skifte plads i utide. Så var det nok enten en dårlig husbond eller en dårlig tjener. Jeg gav mig i lag med det forefaldende arbejde, frygtende den stund, da Ole kom hjem. Han sagde imidlertid intet. Måske havde han blot ment: hjem til arbejdet i gården. Jeg blev der til 1. maj 1890, og der blev ikke noget i vejen imellem os. Han skrev i min skudsmålsbog: at jeg havde tjent ham til hans tilfredshed. Han gav mig også lidt flere penge, end jeg skulle have. Lønnen var 75 kr. Jeg ville godt være

blevet der noget længere, jeg var ikke ked af landarbejdet. Men en dag kom min far og sagde til mig: "no må do heller kom' hjem til maj, Hans, og kom' i murlæer". Jeg gjorde som min far sagde, skønt jeg ikke havde så meget lyst til mureriet. Jeg måtte dog siden takke ham for det. Det er bedre at have lært et håndværk end ingenting at have lært.

Min første rejse med toget

Inden jeg forlader Mjesing, skal jeg fortælle om min mest mærkværdige oplevelse der og derunder om min første jernbanetur.

Det var det skønneste sommervejr den dag, da jeg trak af med to kreaturer, som skulle på græs hos Ole Lunds broder Erik Lund på Eriksm inde i Grumstrup, nok fordi vi selv havde for lidt græs. Jeg glædede mig meget til den tur gennem den herlige egn, også til at se nyt. Den største del af vejen var ukendt for mig. Jeg trak af sted gennem Mjesing skov og enge og forbi Edelsborg i Ladegårdene, ned nord om Skanderborg sø, forbi vandmøllerne Skvæt mølle og Vestermølle. Var der noget vand ved vejen, lod jeg kreaturerne drikke, og var der godt med græs, lod jeg dem æde. Det var jo strengt for dem at gå den lange vej i en sådan varme. Videre trak jeg om ad Skårup mod Røde mølle og om ad Hedemølle, begge vandmøller, om ved Nissumgård til Grumstrup og Eriksholm. Om jeg var træt, ved jeg ikke. Vi havde gået godt to mil. Men jeg var sulten og fik også nogle gode mellemheder. "Vil do ha en dram?", sagde Niels Lund. "Nej tak", sagde jeg. Jeg havde fået besked om, når toget gik fra Hovedgård. Jeg var der i god tid. Jeg har altid været bange for at komme for sent. En portør gik og fejede ved pakhuset. Han henvendte sig til mig for at få billetten. Det ordnede han også, og jeg stod med billetten i hånden, parat til at springe ind i kupeen, når de havde taget billetten. Sådan havde jeg forstået det hjemmefra.

Toget kom, men der kom ingen og tog billetten. Det kørte. Da blev jeg ude af mig selv, jeg sprang op på trinnet til en vogn, men konduktøren sagde: "Giv slip, dreng!". Så løb jeg til den bageste vogn. Der var en forskrining, som hang ned, og over den en svær krog til sammenkobling med en anden vogn. Den greb jeg fat i og slyngede benene om den nedhængende forskrining. Og så kørte jeg. I begyndelsen gik det helt godt. Der fæg noget sand op i mit ansigt. Jeg havde allerede tænkt mig at stige af, inden toget nåede helt ind til Hylke, når det var nær ved at standse. Men det fik jeg ikke brug for. Jeg husker, at jeg tænkte: "Nu kan jeg ikke holde ud mere". Så tænkte jeg ikke mere, før jeg vågnede op i et vogterhus, hvor man havde bragt mig hen. Da jeg begyndte at vågne, hørte jeg lige som en summen af mange menneskers tale. En sagde: "Hvordan mon det sølle menneske dog er kommet sådan af sted?". De rakte mig et spejl. Mit ansigt var blodigt over det hele. Det viste sig senere kun at være småskrammer, kun i højre side af panden var et dybt sår, af hvilket jeg endnu bærer et dybt ar. Folkene sørgede for en vogn, som kørte mig til Skanderborg sygehus om natten. Så vidt jeg kunne se, var der tre mand med. Jeg tænkte: "Blot jeg kunne slippe fra dem, så skulle jeg snart nå hjem til Mjesing!". Sygehuset i Skanderborg var et lille gammelt hus på Lillegade. Der var to sygestuer. Man kaldte det heller ikke sygehuset, men "sygstoven". Der var en ældre pige, måske sygeplejerske. Hun tog mig straks i forhør, hvor jeg var fra og hvordan jeg var kommet sådan af sted. Så kom dr. Kuhlmann, den samme som vaccinerede mig, da jeg var 3½ år. Han var gal, det var han tit, men vist for øvrigt en dygtig læge. "De har vel været fuld!", sagde han. Jeg sagde nej. Så rensede han såret og syede det sammen, og jeg kom i seng. Dagen efter var det fredag og torvedag i Skanderborg. Jeg tænkte, at Ole Lund nok var der. Jeg vidste, hvor han kørte i gård og fik bud derhen. Han kom også og hentede mig, meget forundret over, hvad der var hendet mig. Så kom jeg hjem til Mjesing, beklaget og beleet af de andre. Doktoren sagde, jeg ikke måtte gå ud de første par dage. Det var jeg meget ked af. Det var sådan et dejligt vejr. Tiden var meget lang. Jeg havde måske nok et par bøger og røg noget tobak. Jeg skulle selv tage stingene ud.

Det gjorde jeg nok for tidligt. Det er sikkert grunden til det dybe ar. Det var første gang, jeg var på sygehuset, og der skulle gå 62 år, før jeg kom der igen.

Jeg var ikke glad for at gå der i karlekammeret. Jeg ville meget hellere ud at arbejde. Stuehusets side ud mod haven var lige blevet tækket, og Martin var ved at køre den gamle halm ud. Jeg kunne ikke modstå lysten til at hjælpe til, og hvordan det gik til, at jeg kravlede op på læsset, inden vi kørte ind i gården, husker jeg ikke, men da vi kørte ind gennem den lave port, rev porthammeren mig af, og jeg faldt på hovedet ned på jorden. Martin sprang lige ned fra læsset for at hjælpe mig op. Det stakkels hoved havde nu fået to slemme skrald, men det holdt!

Ved novembertid hentede jeg køerne igen og skulle med toget fra Skanderborg til Hovedgård. Nu vidste jeg besked med billetten, men der var stor uro i mig, til jeg sad sikkert i kupeen, og jeg rystede endnu af ængstelse de første gange jeg skulle med toget. Siden har jeg flere gange rejst den tur med toget og hver gang tænkt: "Hvilket af vogterhusene mon det var, jeg var inde i?". De folk skylder jeg en stor tak. Uden deres hjælp var jeg nok blevet kørt over af det næste tog. Dog sådan var det ikke Guds vilje.

P.S. Jeg gemte billetten længe for det tilfælde, at jeg skulle komme i forlegenhed på grund af den ulovlige køretur, så kunne jeg da bevise, at jeg ikke havde villet køre gratis.

I murerlære

Som allerede fortalt ønskede min far, at jeg fra 1. maj 1890 skulle hjem og i murerlære. Jeg rejste altså fra Ole Lunds, men kom alligevel til at tilbringe en stor del af sommeren i Mjesing. Min far byggede en stor firlænget gård ude på Mjesing mark ved Hårbyvejen. Det var Jens Jørgen Jensens gård, som blev flyttet ud. Først blev der gravet en dam. En sådan skulle enhver gård have adgang til. Det havde vi nu ikke noget med at gøre. Derefter skulle der læskes en masse kalk og køres en mængde grus. Alle tre udhuse var kampestenmur. De dygtigste af svendene satte den udvendige side, hvor stenene skulle være smukt tildannede og fuges. Jeg var indvendig murer. Der var der også stillads. Jeg skulle stable stenene op, så de fik forbindelse med de udvendige. Jeg skulle også danne stenene til, så de nogenlunde passede og ikke sprang i indersiden. Der skulle pudses og berappes. Jeg havde også en stenhammer på stilladset. Der var ikke cement i mørtlen. Jeg husker i øvrigt ikke meget om murerarbejdet fra den tid. Jeg var ikke så begejstret for den stabile sten. Så vidt jeg husker, var der 6 murere foruden arbejdsmændene og mig. Stuehuset var røde sten med blå fuger, meget fint. Far lavede altid det mest vigtige, han var den dygtigste af dem.

Far og jeg boede i den gamle gård inde i byen. Vi havde det godt hos J. J. Kirkegaard. Vi boede i opholdshuset og havde det behageligt, når vi kom hjem fra arbejde og kunne sætte os i "den gamle kirkemand"s gode stole.

I Mjesing kunne vi ikke blive hele tiden. Far byggede det år to stuehuse i Illerup foruden meget reparationsarbejde og småbyggeri. Det ene stuehus var i en gård ned mod Illerup møllebro, som hedder "Skovslund". Det andet var på Illerup mark. Ejeren havde til gården tilvendt sig navnet "Illeruplund", hvilket var navnet på min fars fødested, det viser dokumenterne. Den forrige ejer blev altid kaldt Rask Jørgen i "hwollet". Det var betegnende nok, da stedet lå i hul med høje bakker omkring. Det gamle stuehus brændte ved lynild. Folkene var flinke og rare og velagtede. Der blev sagt om dem: Jens Piesen bruger 2 ruller skrå om ugen og hans kone tre.

Skovslund var meget det største. Der kom jeg mere med til at mure og fik mere interesse for faget. Folkene der var vel egentlig gudsindede og gavmilde, men forfærdelig gudløse og gruelige til at bande, både forældre og børn. Far og jeg fik kosten, den var meget god.

Soklen var kampestensmur. Betonmur kendte vi endnu ikke. Men det har vist sig, at de gamle huse fra den tid og længe før har stået solidt på dette fundament:

Kampestenssokkel og i jorden blot løse sten, ikke for store, uden en mørtel, men fast sammenstampede.

Min far lavede selv meget af det fine facadearbejde. Der var røde sten, fuget, og om vinduerne var trukne fine indramninger. De var ca. 15 cm brede og lignede de gamle brede dørgerikter og var hvidkalkede. Dette lavede far selv, han havde arbejdet tre år i Århus og var dygtigere end de fleste murere på landet, som ikke havde været ude.

På Skovslund lærte jeg en uvaner: Jeg begyndte at skrå. En dag sagde en af folkene til mig: "Vil du ha en skrå?". Jeg ville ikke sige nej, for så var jeg jo ikke rigtig voksen, men jeg spyttede den hemmeligt ud igen. Det varede dog ikke længe, før jeg købte min første rulle skipperskrå. Det var en god tynd skrå, den kostede 17 øre. Mellemkrå kostede 15 øre. Det var noget andet end den smule smalskrå, man nu får for 1 krone og 10 øre.

Lofter og vægge i de fine stuer var både i Mjesing og på Skovslund filtpudsede. Et stykke af en gammel hat blev sømmet på et almindeligt pudsebræt, så var det et filsbræt. Man kunne nok købe pudsefilt den gang, men dette var jo billigere. Min far brugte meget et forbandt, som kaldtes Frederiksbergforbandt. Det var meget smukt, men vanskeligt. Ved den mindste fejl blev der skår i mønstret, og murstenene måtte tages op igen hen til hjørnet. Jeg fik det ikke lært og har ikke brugt det. Vi brugte også munkeforbandt, sådan som man ser på de gamle kirke- og slotsmure: To eller tre løbere, dvs. stene på langs, og så en kop, enden af stenen (mange af vore fagudtryk har vi fra tyskerne). Så var der krydsforbandt, som er langt det mest brugelige. Der er hvert andet skifte løbere og hvertandet kopper, men i hvert andet løberskifte skal der en kop lige efter hjørnestenen. Glemte man den, så er der "blok", og det var noget nær den største synd, en murer kunne begå. Så skal der brækkes op igen, til det hele er i orden. "Kan du lave blok tre gange i træk, så skal du have mesterens datter", lød en talemåde. Jeg kan ikke sige mig fri for at have lavet blok, men aldrig tre gange i træk, og jeg fik da heller ikke "mesterens datter".

På Svejstrup møllegård

Med alt dette byggeri gik sommeren 1890. Om vinteren blev der sjældent bygget på landet den gang. Jeg skulle have en plads. Den fik jeg på Svejstrup vandmølle hos forpagter Kristen Knudsen. Selve møllegården lå lidt derfra. Den havde ejeren Laurs. I stuehuset her boede også Kr. Knudsens, og møllehesten, et gammelt stærkt øg, stod der. Jeg skulle hjælpe til på møllen samt køre møllevognen. Jeg skulle køre rundt i Svejstrup by og mark samt til Boes og fiskerhusene med malet korn og få umalet korn med hjem. Det var ofte svært for min trofaste hest at trække det tunge læs korn op ad de stejle bakker, især om vinteren, når det var glat. I glat føre skulle jeg skrue en hage af på hesteskoene og sætte en skæpning i, der var af samme bredde som hagen. Desuden havde jeg værktøj med, så kunne jeg trække nogle af de andre skosøm ud og indsætte munke i stedet for. Jeg havde også en slæbesko i vognen, som jeg kunne sætte på det ene baghjul, når det gik for meget nedad.

Engang på en sådan tur kunne jeg på den stejle bakke i Boes skov mærke, at hesten var ængstelig. Jeg ville nødig, den skulle falde og slå hul på sine knæ. Så spændte jeg den fra, lagde en sten for et hjul og trak hesten ned i vejgrøften neden for bakken. Der stod en mand, som jeg fik til at holde ved hesten. Derpå gik jeg op og spændte mig selv for vognen, og så gik det i susende fart ned ad bakken. Jeg var rask til bens, og det gik godt. Men folkene gruede for det, da jeg fortalte det.

Min madmor var en god kone, der sørgede godt for mig. Jeg ville gerne have pandekager med sirup til. Når jeg havde været væk næsten en dag, var jeg meget sulten. Jeg kunne spise syv af disse store pandekager. Hun blev ved at bage, til jeg ikke kunne mere. Når det så blev sengetid, gik jeg hen til møllen, hvor jeg sov godt.

Jeg blev i møllen til april 1891. Min løn for de 5 måneder var 30 kroner. Jeg var nu en stærk karl og kunne let bære en td. korn.

Sommeren 1891

Jeg skulle nu hjem til håndværket igen. Men forinden foretog jeg min første lange rejse. Min bror Peter var gift og boede som skræddermester i Bagergade i Svendborg. Det var for mig en vidunderlig tur. Jeg var nu ikke mere bange for toget og klarede mig godt. Jeg frydede mig over at se meget af vort dejlige land. Jeg blev i Svendborg, så længe returbilletten tillod, vist en 5-6 dage. Jeg strejfede om i den smukke gamle by og dens omegn, så de mange store og små skibe i havnen og over til Tåsinge og de andre dejlige øer. Jeg var i kirke i den skønne Frue Kirke, og rejste så hjem, meget beriget.

Dette år havde min far ikke så meget arbejde. Vi byggede en lade i Illerup og et stykke hus i Svejstrup. Andet husker jeg ikke.

Jeg fik lov til at tage høsttjeneste på Vederslund i Foerlev. Jeg skulle have 1 kr. om dagen i 30 dage. Nu kunne jeg magte leen, og arbejdet gik godt. Jeg var vel tilfreds med at være der - undtagen med kosten. Den var tarvelig. Vi fik pandekager to gange om ugen, kun een, meget tyk, den ene gang fik vi flæsk til, den anden gang ingenting. Ville vi have sukker, måtte vi selv købe det. Byggrød var en stående ret, vist både morgen, middag og aften. På det lange bord stod fade med grød og mælk. Vi fik også anden slags mad i al tarvelighed. Var vi i marken, fik vi vor mellemmad derud, en bimpel øl havde vi med os. Det drak vi alle af, og det slog ikke hatten af folk. En delikatesse var der dog: en rød snaps eller to - også til kvinderne. Ejeren så vi ikke meget til. Han var en stille og vist god mand. Jeg glædede mig mest til de 30 kroner. For dem fik jeg syet det nydeligste sæt tøj, med kantbånd om jakke og vest.

Karl i Siim

Den følgende vinter var jeg karl hos Iver Iversen i Siim og fik 45 kr. i løn. Jeg pløjede al hans efterårspløjning, passede kørerne, og hvad der forefaldt, tærskede meget af kornet med plejl og pløjede meget af hans forårspløjning. Så rejste jeg derfra, vistnok til 1. april, og et nyt afsnit af mit liv begyndte.

I lære hos murmester Anton Pedersen

Min far havde aftalt med murmester Anton Pedersen, at jeg skulle i lære hos ham. Han var en kæmpeskikkelse, godmodig og venlig, som store folk ofte er. Han kom tit ud til os, men tog sjældent del i arbejdet. Jeg husker kun een gang, han og jeg skulle trække et lag kalk på et loft. Jeg havde rørt kalken for tynd op i baljen. Da blev han vred og skældte ud; han med sine kæmpekræfter kunne sagtens trække det på, selv om det var tykt. For resten opholdt han sig meget på hotellet hos madam Sørensen. Han sagde ikke nej til de våde varer.

Jeg skulle have 9 kroner om ugen i løn det år. Jeg fik værelse og kost, meget godt begge dele, i nærheden af arbejdspladsen. Det gav jeg 6 kr. for om ugen, så havde jeg tre kroner til andre udgifter. De slog godt til. Jeg har altid haft evne til at få pengene til at slå til.

Det var Ry højskole ved Ry station, vi byggede det år, foruden flere andre huse. Vi var mange folk, og arbejdet gik godt. Flere af svendene var hans gamle prøvede folk. De stod ikke med klokken i hånden for at se, om det snart var frokost, middag eller aften. Den som mer begyndte vi første gang at holde op kl. 6; det var 1892. For mig var det en herlig tid, denne lange aften. Jeg gik ikke på kroen, søgte ikke kammerater, ville helst være alene. Jeg frydede mig over at være i denne dejlige egn tæt ved Gudenå eller Gudensø, som vi kaldte den der, hvor den er meget bred. Jeg boede og spiste hos gartner Pedersen, en god, stille og kristelig mand. Vi talte ofte sammen. Han var meget venlig mod mig. Hans have gik ned til søen. Der havde han en båd liggende. Den måtte jeg tage, når jeg ville. Jeg foretog ofte lange ture op ad Gudenåen, helt op til det berømte, historiske Øm Kloster, som jeg vel havde læst om i skolen, men ellers ikke kendte noget til.

Selve åen var skøn med et mylder af hvide åkander. Siim marker på den ene side og Ryskov på den anden.

Under arbejdet levede vi et muntret, virksomt liv. Ved frokosten fortalte muntre, tit usandsynlige historier. Om sider blev vi færdige med højskolen. Jeg var med til indvielsen. Forfatter og præst i Silkeborg C. Hostrup talte. Hans søn Helge Hostrup var den nye skoles forstander. End videre talte forstander Bojsen, Gjedved. Han var far til forstanderens hustru Astrid Bojsen. Forstanderparret var meget kønne og tiltalende mennesker. De blev der ikke længe. Hans noget frie syn på kristendom gjorde ham ikke så godt skikket til højskolelærer. Alligevel byggede man året efter i forening med realskolebestyrer Laage fra Skanderborg en højskole i Rønde. Den skulle være med til at bekæmpe den stærke indremissionsbevægelse, som var i Rønde, på Mols og i Feldballe. Dette magtede den ikke, og efter kort tid med meget ringe elevtal blev skolen lukket og udlejet til beboelse i flere år. Hostrup, der var cand. phil., blev så præst for unitarerne.

I Testrup

Vi byggede et par huse til ved Ry station og kom så til Testrup lige efter høst. Vi tog med toget til Stilling station og gik med vore ransler, værktøj og fødevarer på nakken langs Solbjerg sø til Ravnholt og Testrup. Mester havde lejet en overstue hos en gårdmand. Her havde vi vore sovepladser langs væggene, mer og mindre primitive, her indtog vi vore måltider, der vel mest bestod af mellemheder med hvad vi kunne købe af pålæg. Hvem der kunne redde sig et petroleumskogeapparat, kunne let spejle sig nogle æg og stege sig et par gode stykker flæsk. Mester var med, og for første gang arbejdede han sammen med os hele tiden. Undertiden fortalte han historier om aftenen, når vi havde lagt os, bl.a. om den store stormflod, som i 1872 gik over Lolland og de sydlige øer. Mester var i sin soldatertid ved ingeniørkorpset og blev sendt derned for at hjælpe til med redningsarbejdet. Der var over 100 omkomne og kvæg og får i tusindvis.

Vi havde en god og fornøjelig tid. Jeg blev hurtig kendt med byens ungdom, der var vokset op under indflydelse af den bekendte dygtige og gode skolemand kaptajn dr. Jens Nørregaard. De måtte ikke gå til dans på kroen, men nok blandt deres egne. Vi lavede også af og til dans i vor øverstestue. En spillede på harmonika, og så gik dansen med liv og lyst. Jeg havde ikke gået i danseskole og var ingen god danser, men jeg dansede, så godt jeg kunne og morede mig fortræffeligt. En aften var dansen trukket for længe ud. Da bankede det på døren. Jeg sprang til og lukkede op. Det var manden i gården. Han sagde: "Nej, la væe, a stor i mi baa skjot. I må godt dåens, men I må it spel". Så hørte dansen jo op.

De unge legede vi også med om søndagen ved deres forskellige sanglege, eller vi dansede på grønsværet eller sad sammen og sang fædrelandssange og fortalte historier. Jeg tror nok, jeg følte, at jeg ikke var nær så god som de. En dag - det var vist en søndag - var jeg et ærinde, da jeg uventet mødte Maren, gårdens pige. Hun slog armene om min hals og

gav mig et godt kys. Det var ikke fordi jeg var bange for pigerne mere, havde også kysset en og anden, det var så almindeligt den gang, det regnede man ikke så meget. Marens kys forbavsede mig alligevel. Hende havde jeg ingen kærlighedsfølelser overfor. Så var det snarere en anden af pigerne, Signe Adserballe, som jeg sværmede lidt for, uden at det gav sig udslag på synlig måde. Hun holdt måske også lidt af mig. Men det var jo som med Trine i Nygårde ikke at tænke på. Hun var en gårdmandsdatter, og jeg en simpel murerlærling.

Ja det var en god og fornøjelig tid, som jeg endnu tænker på, skønt jeg nu har en anden indstilling til mange af de ting.

Det var en skomager, som lod huset bygge. Det skulle bruges til husflidsundervisning for de unge. Det var et noget langt hus, også med lejlighed for skomageren. Jeg så ofte den gode Nørregaard. En dag de havde plantet nogle træer, hørte jeg ham sige: "Hvis disse træer ikke groer, er det ikke Vorherres skyld". (Det regnede meget).

Mælkekusk i Svejstrup

Vi blev ikke færdige det år. Måske kom vinteren tidligt. Den blev i alt fald hård. Jeg fik plads hos husmand Peder Lassen på Svejstrup mark, den store Pe Lassen kaldtes han. Han havde påtaget sig en mælketur. Den skulle jeg køre, hente og bringe mælken fra Bjestrup og en del af Svejstrup mark til mejeriet Marskandel i Nygårde. Jeg havde en god rød hest. Den sørgede jeg godt for. Den gik let og godt, indtil der kom sne, megen sne og megen frost, op til 20 grader. Det varede i lange tider. Det var strengt for min hest. Så snart jeg lykkelig var nået til mejeriet og havde sørget for hesten med vand, hakkelse og et dækken over ryggen, skyndte jeg mig ind i kedelrummet, hvor der var varmt for alvor. Her tilbragte jeg den halve eller hele time, som det varede. Jeg pakkede hesten ind i dækkenet, så godt jeg kunne. Om den frøs, kunne det ikke hjælpe at spørge den om. Om jeg selv frøs, husker jeg ikke. Jeg havde en gammel tynd overfrakke og gik meget ved siden af køretøjet. I lang tid kørte jeg med slæde, og sneen var frossen så hård, at jeg kunne køre over store driver, uden at slæden sank i. En dag da jeg kørte hjemad med det skummede mælk, blev min ellers så rolige hest bange. Vi kom forbi enden af et dige med træer på, hvorfra sneen for ud. Hesten drejede for nær til den anden grøft, så en del af spandene styrtede ud af vognen. Jeg skyndte mig at rejse spandene op og hørte intet om mælken.

Når jeg kom hjem fra mælketuren, hjalp jeg Per med arbejdet i stald og lade. Konen, som altid sørgede godt for mig og var rar og venlig, var svensker. Hun havde en svensk bibel, som jeg undertiden læste i og ret godt kunne forstå. Jeg tror, lønnen var 30 kr. Jeg fik et godt sæt tøj for den. Hen på forår et rejste jeg; det var min sidste plads som karl.

(En rettelse og en tilføjelse: side 50: H. F. C. kom til at tjene i Mjesing fra 1. maj 1888, ikke som anført fra 1. nov. - Side 63: Anton Pedersen var murmester i Skanderborg). (Sideangivelserne vedrører den originale afskrift, JL).

Sommeren 1893: Låsby mejeri

Tidlig på foråret var vi igen i Testrup og gjorde færdig der. Så kom vi atter til Ry og byggede en fløj til højskolen samt nogle huse i stationsbyen, som var begyndt at vokse stærkt.

Men vort hovedarbejde det år - 1893 - var dog et stort mejeri, som vi byggede ved Låsby korsvej. Så vidt jeg husker, var det beregnet til at kunne tage mælken fra 2000 køer og sagdes at være det andet største i landet. Arbejdet varede resten af sommeren. Dette år

fik jeg 12 kr. i løn om ugen, og jeg skulle give 7 kr. om ugen for kost og logi. Jeg skulle bo hos en af Anton Pedersens ældre svende Jens Peter Kajhøj, som havde et stort hus inde i Låsby. Jeg kunne ikke komme der den første uge af en eller anden grund. Men hans gamle mor havde sit eget lille hus ved vejen til Skanderborg. Hos hende skulle jeg bo en ugestid. Logiet var så som så. Det var oppe på loftet, hvortil der var adgang gennem en luftlem i taget. Når jeg skulle derop, satte jeg en stige til uden for huset og trak så stigen op efter mig for ikke at få alt for mange uønskede fremmede. Jeg havde det omtrent som på de gamle ridderborge, når vindebroen var trukket op. Jeg sov i noget hø, hvilket for så vidt var meget godt.

Den gode gamle kone var meget god imod mig. Hun ville gerne give mig det bedste hun vidste. Desværre var det grønkålssuppe, kogt på stærkt saltet og røget fåre- og svinekød. Det var langt fra min livret, og jeg tror, vi fik det de fleste af dagene. Jeg var dog taknemmelig mod det gamle skind for hendes godhed mod mig.

I mit nye kvarter hos Jens Peter fik jeg det meget godt. Konen var også der venlig og rar. Der var skinnende rent i huset. Der befandt jeg mig godt og blev der, til vi var færdige. Ved dette store arbejde - som ved de andre store arbejder, jeg var med til - kunne jeg have lært meget. Men mester var ikke meget ved selve arbejdet, og svendene gjorde, hvad jeg ikke kunne. Havde jeg så endda haft interesse nok til at se efter, hvorledes de bar sig ad, ville det have sparet mig for megen sorg og ydmygelse, da jeg siden kom rigtig ud blandt fremmede og skulle klare mig der.

Fra Låsby husker jeg en begivenhed, som gjorde stærkt indtryk på mig. Vi sad en dag i vejgrøften og spiste vor mellemmad. Da kom der en gammel fuld mand hen og satte sig hos os og snakkede noget forvirret snak. Pludselig kom hans kone og greb fat i hans ene øre og satte neglene i, så blodet løb ned på hans tøj. Hun sagde en hel masse, idet hun trak af med ham. Sådant en ond furie havde jeg aldrig set før.

Jeg har også et lille smukt minde fra den tid. En dag var nogle af os gået en tur i skoven. Der kom en smuk ung pige, som sang Vilhelm Gregersens kønne sang: "Stræk din fod". Hun sang så smukt. Jeg huskede kun de sidste tre linjer af sangen: "Vi kan klare alle klipper, blot vor Herre selv er skipper, og vi ærligt holder ud". Jeg kendte ikke sangen, men fik fat på noget af melodien, og disse strofer gik jeg og nynnede på under arbejdet. Siden lærte jeg den og synger den endnu, når det falder for. - Den unge pige så jeg aldrig siden.

Jeg mærkede ellers ikke noget åndeligt eller kristeligt arbejde i Låsby, men det var måske, fordi jeg ikke søgte det. Jeg kan heller ikke mindes, jeg var i kirke.

I nærheden af mejeriet hen ad Flenstedsiden var et pottemageri. Der samledes tit nogle unge af begge køn, især når en ovnfuld potter skulle brændes, efter at de var færdige og glacerede. Pottemageren vågede nøje over, at de hverken fik for meget eller for lidt. Fik de for meget varme, kunne de trække sig helt skæve eller springe; fik de for lidt, blev glaceringen ikke god og leret uholdbart. I pottemageriet så vi også, hvorledes de lavede potter af forskellige slags. Pottemageren sad ved en skive, som han ved hjælp af et drejelad nede ved jorden fik til at rotere. På skiven havde han lagt en klump af det i forvejen rensede og æltede ler, og med begge hænder inden i potten formede han den, som den skulle være.

Da vi havde fået mejeribygningen med tilhørende bygninger rejst, ventede vi at få et godt rejsegilde. Det var vi vant til alle steder. Der blev også gilde for byggeudvalget, forskellige honoratiøres samt mestrene. Det holdtes på kroen og var nok et rigtig godt gilde. Vi var meget fornærmede over, at vi ikke skulle med. Den dag var nogle af gildefolkene henne at bese byggeriet. De kom ind i et rum, hvor vi var tre lærlinge, der kalkede. Den ene var mesters søn Julius. Vi kunne ikke bare os for at give dem nogle

stænk af kalkkosten på ryggen. De blev vrede og skældte ud. Det var jo også skam meligt gjort. Jeg burde som den ældste have forhindret det. Vi bestemte så, at vi også ville have et godt gilde på kroen. Det fik vi også. Om det var med spisning og drikkeri, husker jeg ikke. Jeg skulle ikke have meget af de våde varer. En enkelt snaps til maden og en enkelt bajer ved lejligheden kunne jeg nok tage, men ikke herudover. Dansen derimod husker jeg. Den varede det meste af natten. Jeg kunne nu danse helt godt. Om morgenen - det var søndag - gik jeg op på kroen for at se, om nogen var blevet på valpladsen. Min medarbejder Peter Andersen - en kæmpestor og til daglig god og rar fyr - gik endnu rundt i lokalerne. Det sagdes, at han sammen med to hestehandlere havde drukket 32 halve te; det kunne vist ikke være muligt, men medtaget var han. Man fortalte, at den ene af dem sagde til ham: Du har ingen steder været og ingen ting set. Hertil svarede han: "Jeg har da set en, der var tykkere end dig".

Da vi var færdige, rejste jeg hjem. Der var slet ingen vinter det år. Først hen i marts kom der en smule. Jeg hjalp min far derhjemme, tærskede med plejl o.l. Jeg tærskede også for morbror Mikkel. Han gav mig 10 kr. for det.

1894: Turen til Fyen

Så blev det 1894, et meget betydningsfuldt år for mig. Min bror Peter, som da var skræddermester i Ringe, skaffede mig arbejde i denne by. Det var hos muremester Christoffersen. Jeg rejste derover i februar og var der nok i godt fire måneder. Ringe var allerede en stor by med stor station på Odense-Svendborg og Ringe-Fåborgbanen, med amtsygehus, 3 læger og mange købmænd. Jeg fik kost og logi hos mester og - så længe vi ikke havde fuld arbejdstid - 1 krone om dagen, siden 10 kr. om ugen. Kosten var god, fyenboerne ville gerne leve godt, men det humlestærke, beske øl syntes jeg ikke om. Vi fik ikke sukker i kaffen, men ellers var forplejningen meget god. Værre var det med logiet. Vi sov i et stort loftsværelse, hvor vi var seks mand i tre dobbeltsenge. Min sovekammerat var en stor kleppert, der trods sine kun 18 år vejede 180 pund. Han tog alt for megen plads og for meget af overdynen, som han trak fra mig. Jeg frøs ofte om natten, så længe det var vinter. Jeg turde ikke sige noget, jeg var fremmed og længtes efter mine egne. Hver aften, når vi havde spist, skyndte jeg mig hen til min bror Peters. De havde lejlighed i et hus på stationsvejen og værksted ovenpå. Der var dejlig varmt og lyst. Kirstine, som havde haft arbejde på et skrædderværksted, før de blev gift, hjalp ham. Der havde jeg mange glade aftener, fik en god pipe tobak og nok også kaffe. Men jeg måtte hjem i ordentlig tid. Mester var meget præcis.

Mit første arbejde var at berappe et stort rum i et udhus. Jeg gjorde min yderste flid for at få det gjort hurtigt og pænt. Han var meget bestemt, men jeg fik dog et rosende ord fra ham et par gange.

Da det en lille tid var frostvejr, kom vi til at arbejde i et ølbryggeri, som de havde opført om efteråret. Her berøede vi de mange rum i kælderen med løse rør. Det havde jeg ikke prøvet før. Vi havde altid arbejdet med rørvæv fra fabrikkerne, som vi gør endnu. Den gang fik vi cement i tønder. I en sådan tom tønde puttede vi rørene og tog de lange fra de korte. Vi kunne bruge forskellige længder. Derpå trak vi en tråd hen under de forskallede løfter, puttede en håndfuld rør ind under tråden, jævned dem passende ud og sømmede dem godt til med rørsøm. Disse bar vi i en strikke om halsen, bundet om enderne af sømpakken. I denne var der skåret et lille hul til at tage sømmene ud af. Sådan gør vi også endnu. Det var en fornøjelig beskæftigelse, når vi først kom ind i det.

På en bygning, vi havde under opførelse, var hjørnerne på grund af pladsen skæve, ikke vinkelrette. Der måtte vi i frostitiden sidde i bryggerset og slibe og skure dem til. Vi havde ild under gruen, dels for at tømme stenene, dels for selv at holde varmen. Der havde vi det også godt.

Vi havde også fornøjelse af frosten på anden måde. Der var et stort kær, som kaldtes Ringe sø. Det var overflydt om vinteren. Der morede vi os fortræffeligt. Jeg husker særligt en aften i klart måneskin. Vi var mange unge af begge køn, der løb på skøjter. Jeg var dygtig til at løbe. De unge fynske piger var venlige og lette at blive kendt med også for en fremmed som mig. Jeg kunne let have fået en kæreste der. Men der var ingen af dem, der tiltrak mig så meget, at jeg turde slutte en så intim forbindelse.

Om sommeren byggede vi flere huse, og jeg havde en god tid. Blandt andet lærte jeg at cykle. Jeg lejede en cykel af en mand, der lejede cykler ud, en med massive ringe. Det kostede 25 øre i timen. Jeg trak den uden for byen og øvede mig og kunne snart cykle. Senere lejede jeg en med luftringe til 50 øre i timen og kørte med stolthed rundt i byen.

Om søndagen var jeg flere gange med min bror og hans kone i Ryslinge valgmenighedskirke, 4-5 km. øst for Ringe. Pastor Poulsen var præst dengang, men jeg kan ikke huske andet fra disse ture, end at kirken havde tøndehvælvninger lige som Frue Kirke i København. Min søster Ane tjente i Sødunge i et godt grundtvigsk hjem. Hun var kæreste med Johan, min svoger, som endnu lever. Hans forældre ville have ham gift med en pige med en skævhed i ryggen. Hun havde penge. Johan ville ikke have hende. Han ville have Ane, der var fattig, men meget smuk, 7 år yngre end han.

En søndag gik jeg med Peter ud til en smed i Boltinge. Han havde syet et sæt tøj til smedens svend. Medens svenden prøvede tøjet, sagde smeden: Værsgo, gå indenfor så længe. Stor blev vor forbavelse. Der sad mange folk. Der blev holdt missionsmøde, vist det første, vi havde været til. Der blev sunget salmer. Smeden bad og læste en prædiken - eller måske talte han - vistnok alvorligt og godt. Efter slutningsbøn og salmesang var det forbi. Denne smed var en betydelig mand for det åndelige liv der på stedet og længere ud. Siden, da jeg fik mere forstand på kristendom, har jeg ofte set hans navn i kristelige blade.

En anden gang var jeg med mester ude på landet, det var vist i Gestelev. Vi skulle tække et hus med skifer. Det var mest murerens arbejde den gang. Folkene der var venlige og livlige, det snakkede muntert op med os, glade over at have fået fremmede. Vi fik 5 eller 6 større og mindre måltider om dagen. Sådan er jo fynboerne.

Der på Fyen begyndte jeg at sige "jeg", hidtil havde jeg sagt "a". Her blev jeg også kaldt Christensen, som det sig hør og bør for en svend.

Denne gode tid fik imidlertid en brat afslutning. Det var hen sidst i juni. Vi stod og murede på et nyt stuehus og var næsten i rejsehøjde. Vi var ved at mure buer over vinduerne. mester kom derhen og stod og så lidt på os. Så sagde han til mig: "Sådan skal du ikke gøre Hans, du skal gøre sådan og sådan". Jeg blev let såret og især nu ved at blive rettet i de andres påhør. Jeg svarede, at jeg vidste nok, hvordan det skulle gøres. "Du murer ligesom en gammel kælling", sagde han så og gik. Svendene sagde, at det kunne jeg ikke tage imod. De ville vist godt af med mig; der var ved at blive småt med arbejde. Jeg samlede mit værktøj sammen og gik hjem til mester og sagde, at vi helst måtte få gjort op. Det var der ikke noget i vejen for. Jeg fik pengene og vist noget at spise og en dram til. Vi skiltes i fred. Hans kone var vist ked af, at jeg skulle rejse. Hun havde altid været så god imod mig. Hun kaldte mig "Håens". Jeg bar så alle mine sager hen til min brors, der blev meget forbavset over, at det var gået mig således.

Udflugt til Sønderjylland

I disse dage var der arrangeret en udflugt til Sønderborg og Dybbøl. Det var en meget stor begivenhed for mig. Fra jeg kom til forståelse af det smertelige tab, Danmark havde lidt ved afståelsen af Sønderjylland, følte jeg altid et stik i hjertet, når det kom på tale.

Jeg var alle dage fuldt ud dansk og hadede tyskerne. Og nogen siden spurgte mig, om jeg havde været i udlandet, svarede jeg altid nej.

Det var en strålende skøn morgen. Vi rejste ned gennem Fyen til Fåborg gennem det herlige landskab. Vi var mange med fra Ringe og omegn. I Fåborg gik vi ombord i et dampskib og sejlede ud mellem de vidunderlig skønne øer. Åh hvilket syn! For det alene ville jeg have givet meget. Dette var en lang sejltur, men så herlig. Da vi kom ned ved Als' kyst, begyndte vi at se tegn til de forhadte tyskere. En toldkrydser kom op på siden af os og skulle undersøge vor bagage. Jeg kan huske, jeg sang: "Nej, dødningsflaget, det sorte og hvide, skal aldrig tåles på vor kyst". Det var mærkeligt, de ikke tog mig. Jeg var uforsigtig på hele turen. Vi gik så i land i Sønderborg, så den smukke kirke og var inde på slottet. En kone viste os rundt. Vi var inde i tårnet, hvor Kristian II efter hendes forklaring havde siddet fanget. Marmorbordet, i hvis plade kongen havde slidt en fure med sin tom melfinger, var ført til København, sagde hun. Vi var også inde at se slotskirken med de store kister med vore konges forfædre. I Sønderborg by var vi flere steder inde hos danske. Et sted kom vi forbi et skrædderværksted, hvor de stak et lille dannebrogflag ud af vinduet. Vi gik derind. Vi fik et stort glas vin, ja måske flere. Mesteren sagde til os: "De må gerne lære vore børn tysk i skolen, vi skal nok lære dem dansk. De kan komme længere med det tyske".

Så gik vi over pontonbroen over Allsund. Det kostede 8 øre. Vi nåede Dybbøl. Her kom vi om ved et mindesmærke for den vældige sejr, som to stormagter vandt over det lille Danmark. Der havde nylig været fest. Et solidt jerngelænder om støtten var behængt med nu visnede krans. En af vore folk, Sehested, var allerede fuld. Han stak sin stok ind i nogle af kransene og rev dem på jorden. Tyskerne gjorde os intet. De var gode nok mod os.

Vi var inde hos den gamle Dybbølmølle, hvor vi skrev vore navne i en stor protokol. Denne gamle trofaste danske mand havde oplevet to krige, hvor det begge gange gik ud over hans mølle. Vi så mange grave for danske soldater rundt omkring. De blev passet af danske på egnen. Der var også tyske indskrifter på nogle af gravstenene som "Hier ruhen (og tallet) tapfre Dänen". Oppe ved skanserne lå endnu store cementblokke og forvredent jern.

Da jeg gerne ville se så meget som muligt, gik jeg en tur over til Nybøl, 3-4 km. mod nordvest. Kroer og beværetninger var der mange af. Et sted stod der på et skilt: Her sælges moselvin! Jeg tænkte: det må være ægte vin, og ville smage det. Jeg bestilte en halv flaske og drak den. Den smagte ikke godt, omtrent som dansk sodavand. Jeg spurgte pigen, hvad den kostede. En mark, svarede hun. Hvor meget er en mark, spurgte jeg. En krone, svarede hun. Jeg gav hende 89 øre. Hun sagde ikke noget.

Omsider sejlede vi hjem. Det var blevet stormvejr, og det blev en drøj tur for mange med søsyge og opkastninger. Jeg var nu ikke søsyg, men snarere lidt ør i hovedet af de forskellige slags vin, jeg havde drukket. Vi kom hjem ud på aftenen, og jeg sov godt.

På Sjælland

Men hvad nu? Jeg kunne have rejst hjem til min far. Han havde arbejde nok til mig. Men jeg ville så gerne engang se Sorø, den historiske by, min barndoms digter Ingemanns by. Jeg forlod så Ringe og rejste over bæltet til Sorø. Hvor var der herligt i Sorø. Den smukke gamle by med den blide natur! Jeg så akademiet i frastand ved Sorø sø og de største bøge, jeg nogensinde havde set. I Sorø søgte jeg ikke arbejde. Efter hvad jeg lige havde oplevet i Ringe, var jeg bange for, at jeg ikke kunne klare mig. Jeg så heller ikke noget videre byggeri der i byen, der i det hele virker noget stillestående, en herlig idyl med gamle minder. Derimod gik jeg ud til en landsby, Slaglille, hvor jeg

havde opspurgt en mester. Men han havde ikke brug for mig. Jeg glædede mig alligevel ved at gå i den skønne natur. I det fjerne så jeg Hvidernes berømte kirke med de to tårne. Jeg gik tilbage til Sorø og sov om natten på det fineste hotel, "Kong Frederik VII".

Dagen efter tog jeg tilbage til Slagelse. Jeg havde opspurgt en mester i Kirkestillinge, ca. 6 km. nv. for byen. Der gik jeg ud, men han havde ikke brug for mig. Det var meget varmt. Jeg gik ud til Store Bælt og badede der. Jeg forsøgte et andet par steder, men uden held. Det begyndte at blive småt med skillingerne. På vej til banegården i Slagelse regnede jeg ud, at jeg vist lige havde penge nok til at komme hjem for. Jeg var dog ikke sikker, og det var med en vis ængstelse, at jeg forlangte billet. For skulle der mangle lidt, var jeg dårlig stillet. Sjældent har jeg følt mig så lettet, som da jeg havde billetten til Skanderborg i lommen. Der var endda 25 øre til overs. Jeg har aldrig kunnet sove på rejse, men den nat sov jeg slet ikke. Jeg var så glad over at skulle hjem. Jeg kom hjem på Illerup mark tidlig om morgenen. Mine forældre blev meget forundrede over, at jeg kom. Vi spiste sammen og var glade med hinanden. Jeg var sulten. Der havde ikke været råd til at købe mad på rejsen.

Hos Jørgen Nielsen, Linå

Så var jeg hjemme og arbejdede for min far en tid, både i Skvæt mølle og på gården Julianedal lidt vest for Skanderborg. Så kom der bud fra murermester Jørgen Nielsen, Linå, om jeg kunne komme og arbejde for ham. Han havde en gård at bygge et stykke vej fra mit hjem. Den var omtrent færdig, men der manglede noget ved stuehuset, noget vigtigt, som jeg næppe havde fundet ud af på egen hånd: En åben skorsten med pandetræ og en hvælvet bagerovn i plan med ildstedet (som beskrevet i mit og morbror Mikkels hjem). Ildstedet var her et rigtigt komfur. Et sådant havde jeg endnu ikke prøvet at sætte op. Men mester var der og hjalp mig at få alt dette planlagt og underviste mig i, hvordan jeg videre skulle gøre. Det var dumt med disse åbne skorstene og allerede for gammeldags; men enken, som ejede gården, ville det således. Jeg slap helt godt fra det, jeg hørte da ingen klager. Jeg lagde murstensgulv i kælder og spisekammer og vist et rum til. Da jeg var færdig, kom jeg til Linå. Jørgen Nielsen havde meget arbejde på flere bygninger, som jeg nu ikke mere kan huske. Jørgen Nielsen havde et husmandssted eller boelssted nede ved Linå vandmølle. Hjemmet var gammeldags med langt bord og bænke som i gårdene. Jeg husker, de havde tre køer. Jeg havde det godt der. Kosten var måske også noget gammeldags, men meget solid og god. Jørgen var en stille mand. Jeg tror ikke, han bandede eller drak. Jeg kom altid godt ud af det med ham. Hans kone var også flink og god. En søn var i lære, en flink og rar dreng. Der var også en voksen datter hjemme. Møllersvenden var min bedste ven i den tid. Vi var næsten altid sammen i vor fritid. Vi gik lange ture og så, hvad der var at se, røg og skråede begge. Vi havde fundet på somme tider at gå hen på Linå kro, ikke for at drikke, det var vi vist nærmest bange for, vi købte os en portion smørrebrød, 3-4 stk. med almindeligt pålæg og et glas daglig øl. Det kostede 35 øre. Det var ikke, fordi vi trængte til mad, vi fik nok, hvor vi var. Det var nok snarere en vis vigtighed, at vi var fine herrer, der kunne gå på hotel. Hen mod slutningen af tiden, vi var der, byggede vi et stuehus i Møllerup. Jeg fik akkord på fugningen. Det var rygfiger, som jeg på Fyen lærte at blive meget dygtig og hurtig til. Jeg tjente på kort tid over 100 kr. Jeg fik 10 øre pr. kv-alen. Min dagløn var ellers som på Fyen 10 kr. om ugen samt kost og logi. De fleste søndage gik jeg den lange vej hjem og gav min mor pengene. Hun skulle gemme dem for mig.

På Nørre Nissum Højskole
(1894-95)

Medens jeg var på Fyen, havde jeg efter min brors råd søgt understøttelse til et højskoleophold. Jeg havde skrevet til Ollerup højskole, hvor der også var en meget god håndværkerafdeling. Forstanderen svarede på et brev til ham, at der ikke var plads på håndværkerafdelingen, men jeg kunne komme på højskolen. Det ville jeg ikke, jeg skulle lære bygningstegning. Ellers kunne jeg ikke få lov at aflægge svendeprove. Vi havde nogle år før fået en kapellan pro loco for Dover og Venge sogne, A. C. Overgaard. Han var en levende præst og gjorde alt, hvad han kunne, for at få livet vakt i de åndeligt døde sogne. Han kom ofte i mit hjem og blev mine forældres gode ven. Han sagde til mig en gang, da højskolesagen kom på tale: "De kan også komme på Nr. Nissum, der er også håndværkerafdeling". At det var en Indre Missions højskole, tænkte jeg vist ikke meget på. Jeg vidste vel knap, hvad Indre Mission var. Jeg skrev og fik brev med program og venlige ord fra forstanderen, pastor Adolf L. Hansen. Så var den sag i orden. Jeg tog afsked med min gode mester. Han sagde lidt om, at en anden højskole måske havde passet bedre for mig. Jeg fik bud fra ham året efter om at komme og arbejde for ham. Gravballegård var brændt. Den havde han fået at opføre. Jeg måtte svare nej, jeg havde fået arbejde i Lemvig.

Efter store forberedelser med indkøb af forskellige ting rejste jeg så 3. nov. til Nissum. Jeg tror nok, de fleste fra den siden enten gik fra Humlum eller var med dagvogn til Rimme kro og så hentede deres sager ved Lemviglandevejen ved Kongens Gård i Nissum. Vi blev modtaget af lærerne. Jeg fik straks et godt indtryk af deres milde og venlige ansigter og tale. Så skulle vi anbringes i vore værelser i præstegården og på højskolen. Der var to stuehuse, et nyt og et gammelt. I det nye boede præsten med husstand, det gamle var til højskolens og gårdens brug. Der var to store spisestuer, som gik gennem huset på tværs. Der var folkestue, køkken, spisekammer m.m. Der var også en stue, hvor den blinde sang- og musiklærer Hans Friis boede.

Jeg fik sammen med 6 andre bolig i "Lindely". Navnet var det fineste af det hele. Stuen var en af de store, som gik helt igennem på tværs. Der var skilt en gang fra, så man kunne komme fra det gamle op i det ny. Den var skilt fra med lægter og betrukket med sækkelærred, der hverken nåede gulvet eller loftet. Vi måtte sætte vore kufferter for nede for at dække lidt. Et skrækkeligt værelse! Pigerne nede fra det gamle skulle op i det ny, når de var færdige med deres arbejde eller skulle op at sove. Alle pigerne, vist 8, havde deres værelse på loftet i det nye stuehus, og når de passerede gangen, kunne de have lyst til at kigge ind til os. Der var hverken lys eller varme. Vi måtte selv købe os en lille lampe eller et lys. Det var noget andet, end jeg var vant til. Føden var også noget andet. Om morgenen fik vi rugbrød med margarine på, alt det vi ville have, og så en kop te. Det smagte mig godt. Vi fik altid en god middagsmad. Præsten og de fleste af lærerne spiste sammen med os, sad ved hver sin bordende og øste op. Det meste af maden var jeg glad for, men to gange om ugen fik vi fisk, een gang klipfisk, gode bergfisk, og anden gang store vesterhavstorsk på en snes pund stk. Disse fisk kunne jeg ikke så godt lide. Det var nu min fejl, for fiskene var altid meget gode. Jeg er da også siden kommet til at kunne lide dem. Om søndagen fik vi oksekødssuppe med ris. Dem var jeg meget glad for, og af de altid rigelige stykker kød valgte jeg de fedeste. Om aftenen fik vi igen en kop te eller mælk og 3-4 halve stk. rugbrød med pålæg og så meget rugbrød med margarine, som vi kunne spise. Der var nogle af de kraftige bondesønner, der kunne spise forfærdelig meget. Pastor Hansen, en lille rund og glad mand med smil og venlige ord til dem, han mødte, vandt hurtigt eleverne. I hans studentertid i København kaldte de ham "Jernhansen", fordi han var så vældig flittig. De kaldte ham også den gang "glade Hansen". Han tog allerede dengang livlig del i missionsarbejdet, særlig søndagskolen, som han egnede sig godt til med sit milde og glade væsen.

Så skulle vi til at begynde skolen. Vi var 87 elever, mest fra Vestjylland, Thy og Mors. For mig var det en underlig tanke, at jeg atter gik i skole, nu jeg var voksen. Men de forskellige fag interesserede mig. Jeg var nogenlunde stærk i dansk og historie. For geografi uden for Europa var jeg næsten fremmed. Foredragene holdtes dels af præsten,

dels af en af tre cand. theol'ere, som var lærere på seminariet. Vi havde selv en lille kirkehistorie, som vi helst skulle lære. Der kom præster og missionærer og talte til os. Engang kom Anders Stubkjær. Han var altid velkommen og kunne udsætte os for morsomme overraskelser. Når han stod oppe på katederet og så ned på os med skælmske øjne, kunne vi vente os noget. "A er så ræd, så ræd. No hår A lig' wåe i Kjøbenhavn å tål' te studenteren å no ska A tål' te sån en lær fårsamling igjen. A hå ålle wåt å en høvskuel, men vi wa nowe dæ gik te en præjst. A tænt te A sku nok blyw en lær mand; de bløw a no eet, men a blew en jævn før mand". Han var netop en meget svær mand, der vejede sine 200 pund. Nu havde han vor opmærksomhed og talte til os om glæden og herligheden ved at være Guds børn, så tårerne løb ham ned ad kinderne af glæde. Anders Stubkjær var en meget begavet mand. Provst Bluhme tog sig af ham, der var så lærenem og så villig til at lære. Bluhme gav ham mange gode, nyttige kundskaber. - Bange, det var han netop ikke. Han var fast forankret i den frelsende tro. Han talte tit for de højeste kredse i landet. Han var nok den betydeligste af indremissionærerne. Han fik da også dannebrogskorset. "Lad nu din kone bære det engang imellem", sagde Vilh. Bech, "for at du ikke skal blive for stor på det, Anders". Vi var nok ca. en halv snes, måske flere på det hold, som skulle lære de nødvendige regningsarter: Frihåndstegning, mange forskellige figurer, der blev værre og værre, og geometri og stereometri, som kunne være et problem. Men gik det op for en, var løsningen let. Dette sidste var det interessanteste for mig. Så langt fulgtes vi ad. Derefter fik hvert fag sine opgaver. Vi begyndte med murforbindelser, først små og lette, siden sværere, indtil det blev til store bygninger med ind- og fremspring. Så skulle tegnebrættet væk. Vi skulle have megen plads på bordet for at lægge det hele an. Det skete ved hjælp af små mursten af gibs, 1" lange og ½" brede. Det var altid krydsforbandt. Det skulle passe, når vi kom rundt, der måtte ikke være en petring (en fjerdedel sten) forkert. Passede det ikke eller blev der blok et sted, kunne vi rage det hele ned og begynde forfra. Var det rigtigt, skulle det tegnes på brættet. Der skulle vi endvidere tegne bygninger, grundplan med inddeling i rum og en facadetegning med huset i hele dets højde, med fuger og med farver, som mur, tag, vinduer og døre udviser, samt med skygge. Vi fik også undervisning i bogføring og til sidst en lille landopmåling med arealberegning. Tegnslæreren gav os også nogle timer i fysik. Vi håndværkere havde meget travlt. Foruden de 18 timer tegning om ugen, af hvilke vi ofte måtte tilbringe 3 timer ved tegnebrættet om aftenen, skulle vi følge med i de andre fag med undtagelse af landbrugsfagene. Til trods for travlheden var vi et lille hold, der efter lærer Kirkegaards forslag fik et kursus i engelsk. Vi kunne vælge mellem tysk og engelsk. Men læreren tilrådede engelsk, fordi den tyske grammatik var så vanskelig (det er visselig sandt, det erfarede jeg, da jeg senere ved selvstudium lærte mig noget tysk). Vi fik en begynderbog, som var praktisk og let fattelig, og lærte også en del, bl.a. nogle sange. Hvordan jeg fik penge til alle udgifterne, fatter jeg ikke den dag idag. Jeg måtte låne mig frem hos gode mennesker, lånte også lidt af min far, som jeg siden betalte tilbage. Sprogkursuset kostede 5 el. 6 kr. om måneden. Vi fik ½ time om ugen.

Det åndelige liv på skolen

I 90'erne gik en stor vækkelse ved Indre Mission hen over landet. Det var især Vest-, Midt- og Nordjylland, der fik del deri. Medens store dele af Østjylland samt Øerne forblev næsten uberørte. Hvor vækkelsen brød frem, opstod der vakte kredse, som dannede samfund og byggede missionshuse. Det var fra disse vakte hjem, en stor del af eleverne på skolen var kommet. Mange af dem var selv vakte, glade, troende mennesker. I fritiden og om søndagen samledes eleverne gruppevis i skolen og på værelserne og talte sammen og sang åndelige sange. Jeg kunne jo ikke være med. Jeg havde ikke denne tro og længtes i begyndelsen vist slet ikke derefter, skønt de andre var så gode og venlige imod mig og gerne ville have mig med. Jeg ville hellere gå ture i den herlige frugtbare egn, bl.a. ned til fjorden. Der var en del, der havde det som jeg. Sådan gik det en tid. Dog var der stadig noget, der pirrede ved mig. En dag sagde en af dem, murer Jens Poulsen: "Vil du da ikke også være et Guds barn?". Jeg sagde jo. Dette ja til Gud, sandt og

oprigtigt som det var, var mit svar. Så gjorde Gud det store under. Jeg gled stille uden videre kamp ind under Guds nåde, fik mine mange synder forladt, og en ny, ubeskrivelig glæde vældede op i mit hjerte. Jeg var vis på, at jeg nu var Herrens og ville blive hos ham altid. Jeg fik også håbet om evigt liv i himmelen, som aldrig siden har forladt mig, som jeg endnu venter på med stor glæde. Jeg husker endnu, at jeg, når jeg vågnede om morgenen og blev klar over, hvad der var sket med mig, takkede Gud med jublende glæde, husker, at jeg på mine ture syntes, at naturen var meget skønnere end før. Det blev nu en lykkelig tid for mig i Nissum.

Jeg fik nu lyst til en mere åndelig gerning, hvor jeg kunne tjene Gud og mennesker, og tænkte på at søge plads som plejer ved en sindssygeanstalt, som flere af eleverne før havde gjort. Men en dag - vi sejlede netop med færgen over Oddesund. Alle eleverne skulle på besøg på Thyholm. Vi var der to dage og var indkvarterede hos skolens venner og havde et par gode dage - kom pastor Hansen hen til mig, tog mig i kraven og sagde: Nej, hør, lille Friis, vil De gerne ind i sådan noget, skal De lade Dem uddanne til diakon, så kan De tillige få en fast stilling". Så havde jeg fået noget nyt at tænke på. Vi var to, som tænkte på sådan noget. Pastor Hansen gav os en tryksag om en skole i Horsens, hvor vi kunne få den fornødne uddannelse. En dag kom denne skoles forstander på besøg. Vi blev kaldt ind til præsten, og manden snakkede en del med os. Jeg sagde i al min enfoldighed: "Jeg synes ikke de mænds navne, som anbefaler skolen, har en god klang i den levende menighed". Den høje, venlige mand svarede: "Der er da min far, biskoppen i Ålborg, hans navn har da en god klang". Bagefter kom præsten hen til mig og sagde: "Derfor kan vi godt gå og gøre en gerning for Vor Herre!". Jeg kendte dengang ikke andet trosliv end Indre Missions. Siden har jeg set, at der er gode, troende mennesker også andre steder. - Jeg ville fremdeles godt tage den uddannelse, men det gled længere og længere fra mig og blev ikke til noget. Min kammerat, som også var murer, gjorde derimod alvor af det. Jeg gav ham 20 kr. af mine småskillinger, da han rejste. Han hed Kristen Kiholm og blev diakon.

På højskolen kom jeg til at blive kaldt Friis, skønt jeg altid skrev mit fulde navn i mine bøger og andre steder. De andre greb Friisnavnet for at have et kendingsnavn frem for de mange, som hed Christensen. Dette navn har fulgt mig siden, skønt jeg også fortsat selv har skrevet mit fulde navn. Jeg har altid siden heddet: Murer Friis.

I Lemvig

Den 1. april 1895 måtte vi skilles. Det var en stor sorg for mange af os, der havde haft en lykkelig tid sammen. Mange omfavnede hinanden og græd. Jeg fik arbejde hos en mester i Lemvig, Hans Nielsen, som sluttede sig til Indre Mission. Han havde arbejdet på skolen, og de første par uger blev jeg der, kalkede alle rummene to gange i det 2-etagers hus, han havde opført på præstens private grund lidt øst for højskolen, samt gjorde noget andet arbejde fær digt. Så kom jeg til Lemvig, den smukke gamle by ved Limfjorden. Jeg skulle have tre kr. om dagen samt kost og logi. Nielsen boede da til leje i en stor 2-etagers bygning. Der var en stor have med mange frugttræer ned mod Lemvig sø, hvor der var svaner. Jeg fik et fint værelse med dejlig udsigt og tillige en god kost. Det var en stor glæde for mig at være i denne by med et stort, vågent samfund. Min gamle lyst til naturen kunne jeg her få tilfredsstillet i den skønne, frugtbare egn. Med unge venner gik jeg ture rundt om, helt ud til Bovbjerg, hvor vi var oppe i fyrtårnet, langs med stranden ud på høfderne, og stundom i kirke i omegnens kirker. Vi byggede flere huse, bl.a. et stort, pænt hus af røde sten, fuget og med 2 bånd af grønne, glaserede figursten af en stens tykkelse ved over- og underkant og over vinduesbuerne. Vi var to, der blev sendt hen på et ølbryggeri for at opmure en stor bryggekedel. Den var 3 alen høj. Vi murede så højt, vi kunne nå, fra gulvet. Resten murede vi stående inde i kedelen med vor mørtelbalje og mursten. En anden gang var vi to mand, der skulle stille 2 store komfurer op. Jeg havde næsten ingen indsigt i den slags, min kammerat heller ikke megen, men

han var dog den dygtigste af os. Engang blev jeg sendt ud til herregården Kabel ca. 3 km. nord for Lemvig. Jeg skulle lave noget lettere arbejde, hvor det især gjaldt om ikke at grise til. Jeg havde sko og pænt tøj på. Jeg skulle jo ind til fine, vistnok adelige folk. Fruen var venlig og godt tilfreds med arbejdet. Det er dog især for den skønne turs skyld, at jeg husker begivenheden. Ved herregården var der to små bøgeskove. De interesserede mig meget. Der var få af dem på den egn.

Om sommeren badede vi i fjorden og sejlede. En af mine unge venner var kyndig i at føre sejl. Det turde jeg ikke alene.

Hen på sommeren blev nogle stykker af os sendt til Nissum. Vi skulle opføre en bolig for en lærerenke fra Thy. Dette arbejde varede til sidst på sommeren. Jeg kom til at bo hos en ældre sy pige. Hun hed Trine. Der fik jeg kost og logi. Jens Poulsen var også med. Vi lå sammen om natten i en dobbeltseng. Vi havde det meget godt. Trine var en venlig troende kvinde.

Jens Poulsen fik lidt mindre i løn end jeg, han havde knap været så længe ved faget, men var dog mindst lige så dygtig som jeg. Vi havde en lærling med, som var nær udlært. Han var dygtigere til at mure end vi begge to. Der, hvor vi boede, lå nogle få huse. Stedet kaldtes Korinth. Det var omtrent midt imellem højskolen og Struer-Lemvig landevej. Nu er der en betydelig by. Handelspladsen, hvor vi købte tobak o.l., ligger lidt vest for kirken og kaldtes København. Nu hedder den Nissum by.

Trine abonnere på Aschenfeldt-Hansens kirkehistorie. Jeg læste alle hæfterne. Det historiske er godt nok, men blandet op med hans egne opbyggelige betragtninger, så bogen er vanskelig at lære noget efter. Jeg bestilte også hæfterne og fik dem indbundne i 4 store bind, som jeg har endnu.

Så kom vi tilbage til Lemvig og var der til sidst på efteråret. Vandet var nu koldt, men skarpt salt og velgørende. Min mester Hans Nielsen var en meget dygtig murer. Han var altid i det hvide tøj, var meget hurtig ved arbejdet. Ham kunne jeg have lært meget af, om jeg havde været i lære hos ham. Han sagde engang til mig: "Jeg havde ventet noget mere af Dem". Det var det, som stadig pinte mig, at jeg var for lidt dygtig, skønt jeg nu anstrengte mig meget for at blive det.

Dette efterår var både Jens Poulsen og jeg på session i Lemvig og blev begge udskrevet til soldater. Ham var de meget glade for, klappede ham på skulderen og sagde, at han var den rette type. Han var lidt højere end mig, kraftig og fed. Jeg blev taget til artilleriets tekniske afdeling og skulle ligge på Amager, men hen på foråret fik jeg besked om, at jeg havde trukket for højt nummer. Det var jeg glad for, skønt mange den gang anså det for noget stort at have været soldat. Jeg kunne nok have byttet nummer med en og anden og endda få et penge for det, men jeg anså det for Guds vilje, at jeg ikke skulle det.

Hen i november kom jeg igen til Nissum. Jens Poulsen var rejst derud en tid før. Pastor Hansen byggede og udvidede stadig. Vi byggede en kvist og et stykke hus. Her lærte jeg at trække gesims. Først skal den udmures til den skikkelse, som den skal have. Den var i dette tilfælde givet, idet den skulle være som på den øvrige del af huset. Efter den fik vi skabelonen lavet. Det var zink, som var søm met på et stærkt bræt. Så skulle der sømmes en glathøvlet liste på foroven og forneden, helt lige og efter snor, til skabelonen at glide på. En stærk stiver sættes på hver side til at holde skabelonen i stilling. Det er disse stivere, vi holder ved, når vi trækker skabelonen. Så kastes lag på lag på med murskeen, til gesimsen er færdig. Vi arbejdede på den bygning omtrent til jul, da frosten kom og standsede os. Vi var da også næsten færdige.

2. vinter på højskolen

Jeg gik på skolen igen i 3 måneder. Jeg tog påny fat på tegningen. Opgaverne blev nu sværere. Især holdt jeg stadig mest af stereometrien med dens mange udfoldninger af vanskelige tagkonstruktioner med udbygninger. Jeg havde igen en dejlig tid. Jeg søgte ikke understøttelse. Jeg var nu velhavende nok til selv at betale. Det blev en hård vinter med sne og is på engen neden for skolen, hvor jeg morede mig på skøjterne med liv og lyst.

Sommeren 1896: Stadig i Nissum

Om foråret blev byggeriet færdigt, så pigerne kunne flytte ind d. 3. maj. Der kom 120 elever. Vi kom nu til at bygge en gymnastiksal til seminariet. Vi var 4 af eleverne fra højskolen, 2 tømrere og 2 murere. Arbejdet varede det meste af sommeren. Vi boede nu ikke mere i højskolens værelser, der var optaget af eleverne. Tre af os kom til at bo i noget, der kaldtes klostret. Vi havde det hyggeligt og godt og var livlige og glade. Til vore genboer på den anden side af gangen, nogle seminarieelever havde vi et venskabeligt forhold. Vi, der måske var lidt mere velhavende, havde anskaffet os en dørmåtte. Vi ville ikke have for meget af den fede ler ind i vor pæne stue. Men vi lagde mærke til, at eleverne benyttede vor måtte. Dette ville vi ikke have. Det skulle de vænnes af med. Flere af værelserne havde navne, vort hed "Sorgenfri". Jeg skrev nu et lille vers, som blev hæftet på vore genboers dør. Der stod:

I "Sorgenfri" vi bo så roligt,
men dog ej helt for sorger fri;
thi uden for vor lille bolig
har vi en ejendom, som vi
med stor bedrøvelse må se,
at andre under fødder træde.
Lad nu blot være med at le:
I volder os så stor en glæde
og skåner os for nogen trættens,
om I tænker over - ejendomsretten.

De skrev et lignende vers til os, og forholdet vedblev at være det bedste.

Gymnastikhuset blev færdigt først på vinteren. Jeg fik nu lov til at tilbringe endnu en vinter på højskolen. Jeg fik værelse på skolen og kosten sammen med eleverne, altsammen for 20 kr. om måneden. Jeg var ikke elev, men måtte overvære foredragene. Det var vinteren 1896/97, den tredje og sidste vinter, jeg tilbragte på Nissum Højskole. Men inden vi kommer så langt, var der indtrådt en begivenhed, som skulle få skelsættende betydning for mig.

Jeg træffer Line

Om sommeren 1896 så jeg for første gang hende, som blev min hustru. Hun var elev den sommer, og efter skoletiden tjente hun i præstegården indtil november. Hun var barnepige, skulle strikke strømper til børnene og præsten samt holde børnenes tøj i stand. De livlige børn kunne slide meget tøj i stykker. Hun skulle også holde orden i præstens toiletrum. Han kunne i sin forjæthet smide sagerne rundt om og ikke finde dem igen. Han vaskede sig med en sådan fart, at vandet flød på gulvet omkring servanten.

Mikkeline Nielsine Marie Mikkelsen så jeg for første gang, da hun flyttede over i præstegården. Vi var nogle stykker, som kom ud fra præstegården. Vi havde været ovre

i folkestuen, hvor vi håndværkere havde et hyggeligt opholdssted - her kunne vi være om aftenen og om søndagen, få kaffe og god mad, om vinteren lys og varme. Just som vi kom ud, stod Mikkeline der og så efter nogen, som kunne hjælpe hende en kommode ned af vognen og op på hendes værelse på stuehusloftet - nej, den var læsset af og stod på stenbroen. Vi var straks villige. Da var der noget i hendes ansigt og hele adfærd, der slog ned i mig med en sådan magt, at jeg aldrig glemte det. Jeg kom til at elske hende. Nu var det forbi med min stadige stille glæde. Jeg ville ingen kæreste have. Jeg havde mærket på flere af pigerne i præstegården og ude i sognet, at de gerne ville i forbindelse med mig, men jeg følte mig ikke tiltrukket af nogen. Nu havde jeg en hård kamp med den kærlighedsfølelse, jeg fik til hende. Der måtte intet være mellem Jesus og mig. Vi talte kun lidt sammen i de tre måneder, hun var der, og da aldrig eet ord om kærlighed. Jeg husker engang, vi sejlede sammen i præstens båd i dammen i haven - men ikke et ord eller en mine i den retning! Jeg droges jo mod min vilje til hende; om hun havde samme følelse over for mig, ved jeg ikke.

Da hun rejste, traf det sig sådan, at også jeg ville en tur hjem til mine forældre. Vi kom da til at følges i præstens vogn til Humlum. Den morgen havde jeg kæmpet en hård kamp og sejret. Det skulle nu være forbi. Vi fulgtes ad videre i toget. Undervejs til Langå, hvor vi skulle skilles (hun skulle til sit hjem i Kastbjerg ved Grenå), aftalte vi, at vi skulle sende hinanden vort fotografi. Da jeg altid har villet holde mine løfter, fik jeg billedet taget i Århus og sendte hende det snarest. Efter besøget i min hjem vendte jeg tilbage til skolen, hvor jeg som før omtalt tilbragte vinteren.

I Herning og Ringkøbing

I foråret 1897 rejste jeg til Herning. Jeg havde fået arbejde hos murermester A. Madsen, også kaldet Storemadsen. Han var en god mand, en af de betydeligste i Indre Missions samfund. Han var klog og begavet, spillede violin og sang godt. Jeg havde gode dage hos ham. Han behandlede alle mildt og venligt. Fruen og børnene var også rare. Sønnen Christian, som da gik på realskolen, blev siden missionær i Harbin i Kina og efter mange års arbejde derude præst i Humlum.

Vi byggede flere steder i byen, bl.a. en ny kommuneskole, et kommunalt sprøjtehus og noget mere.

Hen på som mere blev jeg sammen med 4 andre murere sendt til Ringkøbing. Vi skulle bygge Ringkøbing orgelfabrik. Der havde vi en herlig sommer. Vi var alle troende mennesker og blev snart kendt med KFUM'erne, med hvem vi tilbragte mange glade stunder. 3 af os havde lejet 2 stuer nede ved havnen. Her boede vi fint og godt med udsigt over fjorden til Holmslands klit. Vi fik 35 øre i timen, 3,50 kr. om dagen for 10 timer, 21 kr. om ugen. Kosten fik 2 af os på højskolehjemmet - meget god -, de andre omkring i byen. Sammen med vore nye venner gik vi lange ture i den smukke omegn og gik også i kirke nu og da, hvor vi kom frem. Engang gik vi ud til He kirke. Den var ejendommelig, lige restaureret og meget smuk. I kirken var der adelige begravelser fra omegnens herregårde. Engang tog vi også med toget til Dejbjerg, var i kirke hos den meget gode og nidkære pastor Norup. Da der var nogen tid, til toget gik, travede vi ud på heden og plukkede tyttebær. Der var umådelige mængder af dem, jorden kunne på sine steder være helt rød af dem. Det var en af de skønneste ture, vi havde. Efterhånden nærmede arbejdet sig sin afslutning. Vi havde bygget dampskorsten, maskinhus samt en hjørnebygning med lejlighed og butik. Der var dog en del arbejde tilbage ved maskinhuset. Det skulle jeg blive og gøre færdigt, medens de andre fire rejste hjem til Herning.

Nu var jeg ene, men jeg havde bekendte nok. Vor lejlighed ved stranden måtte jeg sige op, men kom så efter anvisning fra Nissum til at bo hos to søstre. De havde et yndigt hus i Vestergade. Der fik jeg et dejligt hjem i ca. 1 måned. Det var to gode piger. Den ældste, Nikoline, var sygeplejerske, hun var høj og kraftig, nok ca. 30 år. Den anden var meget yngre, nok 3-4 år yngre end mig. Hun var en anden type end sin søster, fin, lyshåret, venlig og måske smuk. Begge var godt ansete i byen for deres venlighed og hjælpsomhed. Det syntes aldrig, jeg havde haft så godt et sted at bo som i dette hyggelige hjem. I hele min svendetid havde det været mig en stor glæde at kunne smide arbejdstøjet og efter aftensmaden gå ud i mit pæne tøj. Mange gange, når jeg gik ud, tillod jeg mig den luksus at skrå over gaden til en tobakshandler og købe mig en god cigar til - 6 øre.

Jeg havde det godt i Ringkøbing. Jeg har altid syntes og gør endnu, at det var den gladeste sommer, jeg har oplevet som ung. Jeg var nu færdig og skulle forlade mine gode værtinder. Jeg kunne let være blevet forlovet med dem begge to. Men der var intet navn blandt piger i mit hjerte uden hendes, som jeg jo skulle se at glemme.

Vinteren i Herning (1897/98)

Så kom jeg til Herning igen. Vi arbejdede til et stykke hen på vinteren. Vi byggede et udhus for en hotelmand nede ved stationen. Da det var muret helt op i rejsehøjde, blæste det om en nat i en vældig storm. Vi fik et ubehageligt arbejde med at rense stenene. Det var bidende koldt, vi frøs. Før dette skete, lavede jeg svendeprøve. Jeg havde ikke haft lejlighed til det før. Først skulle der søges om tilladelse. Så fik vi brev om at hente opgaverne på tinghuset. Vi fik 2 dage (eller var det måske kun een) med bestemt timetal

under tilsyn. Blev vi ikke færdige, kunne vi ikke komme videre det år. Vi fik tegningerne antaget og fik bud om, hvornår vi måtte begynde arbejdet. Det havde vi to dage til. Vi var to murere med ens opgaver. Svendebrevet lød:

*År 1897, den 29. november, fremviste Hans Friis Christensen, født i Foerlev d. 29. dec. 1873 svendeprove i murerhåndværket, som bestod i efterforud antaget tegning at opmure en 1½ stens mur med een stens blænding, 3 alen lang, 2 alen høj, blændingen med dens 4 hjørner pudset. Hvilken prøve efter kom missionens bedømmelse blev antaget som godt arbejde. I henh. t. min. skr. af 10. sept. 1892. På kommissionens vegne. Herning, d. 6. dec. 1897.
Christian Siersted, herredsfoged.*

Efter at jeg var kommet tilbage til Herning, boede jeg på missionshotellet, hvor jeg fik et smukt værelse og god kost for 6 kr. om ugen. Det var både hotel og KFUM-hjem. Bestyreren og hans kone var meget gode folk, som sørgede godt for os unge både legemligt og åndeligt. Olesen hed han og har siden i mange år været en af de bedste indremissionærer.

Forholdet til Line

Som tidligere omtalt havde jeg sendt Line mit fotografi, sådan som vi havde aftalt, da vi skiltes i Langå. Nu kom hendes. Hun fortalte vel noget om sine oplevelser, men der var ikke et ord om tiden i Nissum. Hvad skulle jeg nu gøre. Jeg måtte jo takke hende for portrættet, men der skulle intet stå om kærlighed. Det gjaldt om at vælge sine ord. Tværtimod skulle hun vide, at jeg havde levet glad og lykkeligt uden hende. Jeg havde det så godt sammen med de unge mænd, og det fortalte jeg hende ved at citere et vers af Davids klagesang, da Saul og hans sønner var faldet på Gilboas bjerge, 2. Samuels Bog, cap. 1, v. 26:

"Jonatan, du var mig såre kær, underfuld var mig
din kærlighed mere end kvinders kærlighed."

Der var ingen piger, der interesserede mig. Også det skrev jeg og føjede til. "Kun eet pigenavn har jeg gemt dybt i mit hjerte, og det er dit". - Av, der forløb jeg mig, men hun havde nok ingen kærlighed til mig, og så var der jo ingen skade sket.

Alligevel kom der nogen tid efter brev fra Line. Hun havde godt mærket, at jeg holdt af hende i Nissum; om hun holdt af mig, skrev hun ikke noget om. Nu var min glade fred forbi. Jeg kunne jo mærke, at hun ikke var uvillig til at tale med mig om sagen. Vi skrev sammen nogle gange og formanede hinanden til i bønner at søge klarhed over, hvad vi skulle. Omsider mente vi at have fået fred der. Line og hendes forældre prøvede nu at overtale mig til at gå på seminariet og læse til lærer. Det ville jeg også gerne. Jeg havde både lyst til bogen og til gerningen. Men jeg huskede, hvor megen møje jeg havde haft med at skaffe penge nok til den første vinter på højskolen, og jeg har altid været en sølle pjalt til at bede nogen om hjælp (senere i livet behøvede jeg det ikke), så det måtte jeg sige nej til. Tiden gik, vi var så langt fra hinanden og kom aldrig sammen. Brevene begyndte at blive sjældnere og mindre kærlige. Jeg anede, hvor det bar hen, og en dag hen på foråret 98 kom opsigelsesbrevet. Jeg puttede brevet i kakkellovnen og takkede Gud, at jeg nu atter var en fri mand.

Jeg rejste til mit hjem nogle dage, men i februar kom der bud om at komme til Herning igen. Der var meget arbejde. Vi byggede bl.a. et stort, nyt missionshus. Jeg var nu en dygtig svend og kunne klare mig på ethvert sted. Derfor var det en ydmygelse for mig, at jeg sammen med nogle yngre svende blev sat til at mure på bagfacaderne. Men jeg tænkte: "Jeg vil gøre det så godt og hurtigt, som jeg kan". En dag kom mester og så på os. "Du må hellere komme om på facaden", sagde han til mig. Glad blev jeg, og siden var jeg ved det fineste og bedste arbejde. Vi byggede også en villa til en læge. Her skulle der

laves noget ualmindeligt, næsten kulfærdigt arbejde ved udsmykning af facaden. Vi var to af de dygtigste svende udtaget til dette arbejde. Både mester og lægen var godt tilfreds.

Jeg kommer til Grenå

Nu ville jeg rejse fra Herning. Jeg ventede på brev fra to af mine bedste venner, brødrene Søndergaard, som jeg havde arbejdet sammen med i Lemvig. De havde arbejde hos en murermester i Vejle, som havde et stort byggearbejde i Middelfart. Der ville de gerne have mig til; jeg ville også gerne selv. Imidlertid havde jeg også fået brev fra murermester R. Krogh i Grenå. Hos ham arbejdede en anden god ven af mig, Rasmus Chr. Rasmusen. Vi havde arbejdet sammen en tid i Herning, og han havde gjort Krogh opmærksom på mig. Jeg svarede nej. Jeg ville for al ting ikke til Grenå. Men da brevet fra mine to venner lod vente på sig, turde jeg ikke risikere at komme til at gå ledig midt om sommeren og svarede så ja til Krogh. Det var ikke med glæde, jeg rejste den vej. Da jeg fra stationen gik op mod Østergade, så jeg nogle grimme, store pakhuse og et kalkværk. Da tænkte jeg: "Her skal jeg snart komme fra igen". - Jeg blev der næsten 6 år. - Rasmus tog imod mig på stationen, og vi gik ind til ham. Krogh kom derhen med et brevkort fra mesteren i Vejle, at jeg måtte komme straks. Lønnen var 44 øre i timen, i Grenå kun 35. "Så rejser De vel derned", sagde Krogh. "Nej", svarede jeg, "når jeg har lovet at arbejde for Dem, så bliver jeg her".

Krogh havde foruden en del andet byggearbejde fået overdraget opførelsen af et stort, nyt apotek. Det var allerede et stykke over jorden. Jeg og en anden svend kom til at udføre det fine arbejde på facaden, hvor særlig gesimsen med smukke figursten og stor udladning var vanskelig. Dette arbejde strakte sig også om på den østre gavl, der lå frit ud til apotekerens have. Her byggede vi tillige en ottekantet pavilion med lige så mange smukt forsirede indgange. Kun hjørnepillerne gik helt ned. Apoteker Hoffmeier var meget veltilfreds med vort arbejde. Han gav hver af os et lille sølvbæger med inskription: Vore navne og "Erindring fra Grenaa Apothek 1898". Inskriptionen er nu næsten slidt ud. Det er pudset så tit i disse 57 år. Der var kælder under hele huset, hvor der var laboratorium. Så var der en 3-etages sidebygning med fladt tag af jernbjælker og beton. Jeg gik der alene næsten hele vinteren med en arbejdsmand til hjælp. Jeg murede også et stort drivhus. Også de følgende år lavede jeg meget arbejde for apotekeren. Det var altid mig, der skulle derhen. Jeg tror, han godt kunne lide mig.

Krogh havde fra begyndelsen skaffet mig et godt værelse hos skomager Nørlem i Lillegade. De var flinke og velansete folk. Måske var de lidt gammeldags. Der var strøet sand på gulvet. Det fejede jeg af med min klædebørste. Jeg ville ikke have det at gå og knase i. Kosten fik jeg hos en træskomand i en gade, som kaldtes Bag Byen.

Jeg træffer Line igen

En dag sidst på sommeren, da jeg gik hjem fra arbejde, stod jeg pludselig ansigt til ansigt med Line til stor forbavselse for mig, der gik i mine egne tanker. Vi talte en del sammen og bestemte så, at hun skulle komme op til mig på mit værelse, når hun havde forrettet sine ærinder. Hun kom. Vi havde en lang tid til at tale sammen. Jeg tror nok, jeg var inderlig glad. Det var jo hende, jeg hele tiden havde elsket. Vi besluttede, at vi skulle begynde igen. Vi bad til Gud, at han ville velsigne vort forhold og lede os på den rette vej. Da hun gik, kyssede jeg hende for første gang. Nu var jeg ikke i tvivl mere og meget glad. Havde jeg drejet mod syd, da jeg rejste fra Herning, havde jeg nok ikke truffet hende mere. Det bestyrkede min tro på, at Gud havde sin hånd med i det.

Så blev det mellem os bestemt, at jeg en dag skulle komme til Kastbjerg. Jeg var ikke dristig ved foretagendet. Line ville gå mig i møde. Det var nok en søndag. Vi mødtes

midtvejs mellem Kastbjerg og Grenå; der er ca. 9 km. Vi kunne se hinanden et stykke, før vi mødtes. Hun kunne være blevet stående, til jeg kom. Men hun blev ved at gå. Hun længtes nok efter mig. Jeg kyssede hende, da vi mødtes. Jeg håber ikke, nogen så det. (Det er vist mest i forlovelsestiden og måske i de første år af ægteskabet, at kysseriet særlig er i gang; siden bliver man mere behersket).

Vi kom så til Kastbjerg. Jeg skulle for første gang ind til hendes forældre. Jeg var en bette kåel. Line var ikke nær så bange. Jeg var ikke noget godt parti, fattig murersvend, og hun en gårdmandsdatter. Da vi kom ind, sad de i køkkenet, som også var dagligstue med langt bord og bænke. Niels Mikkelsen sad på den korte bæk for oven og så ikke særlig glad ud. Om han sagde velkommen, var det i hvert fald ikke nogen særlig varm velkomst. Hans kone Karen hilste mig venligt velkommen. Børnene: Marius, en halvvoksen karl, og Marie, noget yngre, lod til at tage sagen med ro.

Gården i Kastbjerg

Efterhånden blev jeg hjertelig gode venner med dem alle sammen.

Min svigerfar var nærmest en fattig mand. Han sad ved en forfalden gård med 4 gamle bindingsværkshuse. De havde måske stået i 100 år og fordrede megen vedligeholdelse både på tag og fag. Selv var han høj og stærk og meget flittig. Han havde fået den forsømte mark dyrket godt op. Til trods herfor havde de endnu på de 38 trd. land middelgod jord kun 8 køer og ungkreaturer samt heste, får og svin. Tidligere havde de haft en lidt mindre firlænget gård i "Højskoven" i Rimsø sogn. Den havde gode bygninger, men lå ubekvem uden ordentlig vej til skole, kirke og købmand. Derfor byttede han sig til gården i Kastbjerg. Ejeren var en stakkels vanfør mand, der havde været ret velhavende. Han havde to klumpfodder og kunne følgelig ikke gøre ret meget ved marken. Han måtte også sælge gården i Højskoven. Siden så jeg ham ofte i Grenå, hvor han var blevet røgter hos Petersen-Damgaard i Nørregade. Hans datter havde også klumpfod; hun drev en systue i Nørregade. - Niels Mikkelsen overtog gården i Kastbjerg i 1886, da Line var 12 år gammel.

Året efter at jeg havde genfundet Line, altså 1899, byggede min svigerfar stuehus. Jeg lavede tegningen, men hjalp ellers ikke til; jeg kunne ikke få tid. (Derimod gjorde Line somme tider tjeneste som håndlanger; hun tog med glæde fat på alt forefaldende arbejde). Huset var 25 alen langt, men i al tarvelighed. Alt anvendeligt materiale fra det gamle hus blev brugt i det nye. Der kom også stråtag igen. Det hele kostede henved 1200 kr. Det var dog et stort fremskridt. Senere er det blevet moderniseret indvendigt, lige som der er bygget kvist på og lagt cementstenstag.

Marie blev gift med en velhavende gårdmandssøn fra Skindbjerg. Han hed Peder Sørensen. Han bragte penge med, og da de overtog gården, byggede han nye længer både mod vest og øst. Peder Sørensen var en både god og dygtig mand. I hans tid blev der velstand i gården. Line og jeg havde et godt hjem at komme i der. Vi var meget gode venner og blev modtaget med stor kærlighed. Det var en festdag for os, når vi kom derud fra Grenå.

Mit arbejde og liv i øvrigt 1898/99

Jeg kom til at befinde mig godt i Grenå. Der var mange gode mennesker både i og uden for Indre Missions samfund. De unge i den lille KFUM og -K kom jeg meget sammen med. Vi kom af og til en flok unge sammen på mit værelse hos Nørlem. Vi lo og snakkede, sang fædrelandssange og morede os på anden måde. Kl. 10 sagde jeg: Nu må I

gerne gå, nu skal jeg i seng. Dette lystige liv førte til, at jeg blev sagt op - på en pæn og høflig måde. De gamle mennesker kunne ikke tåle den støj. Jeg fik så et godt stort loftsværeelse hos skrædder Svit. Der blev jeg længe. Her var aldrig noget i vejen. Jeg tror for øvrigt ikke, de unge besøgte mig så ofte der.

Så gik 1898 godt og lykkeligt. 99 var knapt så godt. Da var den store lockout, og det meste arbejde blev standset. Jeg manglede nu ikke arbejde. Vi to svende, Søndergaard og jeg, byggede et stykke hus for en skrædder i Thorsø. Vi fik kosten og havde det godt i lang tid. Der fik jeg syet mit bryllupstøj, meget fint tøj til 8 kr. alen, sort med jaket. Jeg fik ikke brug for det som bryllupstøj før to år senere, og da var det med nød og næppe, jeg kunne komme i det, så meget havde jeg lagt mig ud. Det kostede 60 kr. Så kom vi til at bygge for en mand i Emmelev. Det varede 6½ dag - til midt i september. Så var lockout'en forbi. Der kom bud fra Krogh om at komme til Grenå. I lang tid arbejdede vi på Grenå dampvæveri og byggede også et lille hus på Åstrup mark. Vi arbejdede lige til 20. december.

1900

Grenå Dampvæveri

1900 var der meget travlt med byggeri. Andreas Jørgensen og jeg byggede en dampskorsten ved dampvæveriet, "fabrikken", som vi altid kaldte den. Der var en dampskorsten i forvejen. Nu skulle vi bygge en til. Den skulle være 30 alen høj. Da vi var kommet 15 alen op, svimlede det lidt for mig, men det gik godt ovenud. Der blev lagt en svær jernkrans om den foroven med hul i tillynaflereren. Jeg satte lynafledereren på, stående oppe på skorstenen. Det blæste så stærkt, at blæren på lodstokken afveg betydeligt for vindens tryk. Lynafledereren var en jernstang, ca. 1 m høj, med platinspids. Ledningen gjorde vi fast i skorstenen, efterhånden som vi fugede nedad. Arbejdet var på akkord. Overskuddet for hver af os var 16 kr.

Så byggede vi et stort forhus med muret tårn. Dettets bredde fortsatte ned til jorden. Det var tre etager højt, og øverst oppe blev anbragt en vandbeholder af jern med vand til fabrikkens brug. På den midterste del af huset blev der anvendt meget smukt og vanskeligt murerarbejde. Forneden var der en smuk indgangsportal med mange ind- og fremspring. Det vanskeligste ved den fremkom af, at det skulle være en rundbue forneden og en spidsbue foroven. At forene disse to til een var et stort problem. Den nederste var en hel cirkelbue, og alle skifterne skulle føres igennem op til spidsbuens øverste spids. Jeg fastgjorde et brædt tværs over ved rundbuens fod, målte midten ud og fastgjorde en tynd liste dér, som skulle vise mig, hvor tynde stenene skulle hugges til, for at der kunne blive en ikke alt for tyk fuge for oven. Stenene skulle hugges og skures med helt lige kanter også under buen, da de skulle gå ind til den indre side af muren og være synlige og fuges. Jeg skulle også passe på, at de gik vinkelrette ind. Ja, det var den vanskeligste bue, jeg nogen sinde havde muret. Jeg arbejdede på fabrikken ca. 80 dage.

På Anholt

Min mester havde påtaget sig murerarbejdet ved opførelse af en havnefogedbolig på Anholt, dersom jeg ville tage derover som formand og lede arbejdet. Det ville jeg godt, og den 16. sept. rejste jeg. Turen foregik i en postbåd med sejl. Vejret var godt. Det var en fornøjelig tur, som varede 4-5 timer. Der er 7 mil i lige linje. Der var endnu ingen havn eller anløbsbro. Jeg kom i land på ryggen af en anholter, der i sine lange støvler kunne vade ud til skibsjollen. Ak, tænkte jeg, da jeg kunne overse øen, hvorledes kan de arme mennesker få føden her? Det meste var lyng og sand. Jeg erfarede senere, at det gik meget godt. Der var mange indtægtskilder for dem. Jeg fik et godt sted at bo og spise hos

en bager. Flere af dem, der var beskæftiget ved havnearbejdet, særlig af de pænere, spiste der. Manden hed Rasmus Pedersen og konen Helga. Bagerras kaldtes han også. Havnen blev anlagt ved Nordbjerg og havde været under arbejde længe. Der var bygget et stort hus til entreprenør Hoffmann og mange slags huse og skure nede på stranden.

Af Kroghs folk kom jeg først derover. Jeg skulle have pladsen afsat og grundene støbt. Til dette havde jeg anhølt til hjælp. Endvidere skulle jeg føre tilsyn med tilførslerne af kampesten, grus og mursten. Der var to ingeniører ved havneanlægget; den ene, Barner hed han, var arkitekt og havde tilsyn med bygningerne.

Omsider kom mine medarbejdere: mursvend Andreas Jørgensen og en ældre lærling, Anders Thomsen. Jørgensen kom til at bo sammen med mig i vort pæne logi, Anders på et loftsværelse. Vi havde ca. 4 km at gå til vort arbejde. Det gik godt for os med byggeriet. Jeg var formand og fik 48 øre i timen, Andreas 10 øre mindre. Bygningen lå oppe på Nordbjerg, ikke helt ved toppen. Vi havde en herlig udsigt over det store hav. Det var noget for mig. Vi havde nogle gode mellemåder og en flaske hvidtøl med til middag. Vi var meget sultne om aftenen; da spiste vi vor middagsmad. Jeg har aldrig spist så meget vildt: harer, agerhøns, ænder og gæs. Vi gav 9 kr. om ugen for det hele.

Byen Anholt ligger meget smukt syd for en høj bakke. Selve byen er en idyl med mange pæne huse og smågårde. Der var mange gode haver med frugt; der kunne vist godt gro sydfrugter. I præstens have var efter sigende landets største morbærtræ. Den hyggelige bindingsværkspræstegård er ikke mere. Kirken var smuk og hyggelig. Så snart man kom ca. 1 km uden for byen mod øst, var der ikke mere dyrkelig jord, men en aldeles øde strækning helt ud til fyret, hvor intet kunne gro. Der var vist 8 smågårde med ikke over 4 køer. Anholterne fiskede vist kun lidt forår og efterår. Bådene skulle jo trækkes på land, så længe de ingen havn havde.

Vi kom godt fremad med arbejdet, og det begyndte at blive efterår. Vi skulle derud og begynde, så snart vi kunne se. Jeg husker endnu, hvordan det lød, når bageren kaldte på Anders: "Domsen, gom ned til gaffe!". Ja, han var nu en god og retskaffen mand og ærlig kristen. Om aftenen gik det altid livligt til med fortælling, tale og sange, altid velgørende rent; andet ville ikke være blevet fåt. Der var to svenskere i vort selskab. Den ene var anfører for et arbejds hold ved havnen. Han var en livlig og opvakt mand, som vi havde megen fornøjelse af. En aften vi sad og spiste sild af en eller anden slags, siger svenskeren pludselig: "Sillegodt! Sillegodt! 20 øra snesen, 10 øra halvsnesen, pur! Ja vil I inte tjøba sillene, så tjører jag".

Arbejdet skred fremad. På kvistens forside var der tre rosetter at mure med mønstermur. Nu var det sådan, at Andreas undertiden var lidt misundelig på mig, fordi jeg var den ledende; større var han ikke, skønt han var en alvorlig kristen. Jeg sagde da til ham: "Nu kan vi to mure de rosetter". Vi tog fat, men han fik ikke mønstret til at passe. Jeg måtte mure dem alle tre. Jeg var godt tilfreds; han skulle vide, hvem der var den ledende - større var jeg heller ikke!

Det gik mod jul, og vi ville hjem. Andreas var også forlovet. Hans Marie ventede nok efter ham, som Line efter mig. Det blev et forfærdeligt storm vejr. Skipperen ventede i 2 dage. Endelig bestemte han sig til at sejle. Det stormede vældigt endnu. Vinden var vest. Der var to små dampere spændt for, til vi kom ud på det åbne hav. Så kunne han krydse sig frem. Bølgerne var høje som huse. Snart var vi nede i en bølgedal, snart oppe på ryggen af de høje bølger. Til at begynde med syntes jeg, det gik storartet. Jeg var lidt vigtig over, at jeg ikke kunne blive søsyg, skønt mange af de andre allerede var det. Men jeg skulle få noget andet at mærke. Jeg kastede op så længe der var noget at kaste op af. Jeg blev på dækket, til jeg ikke kunne holde det ud for kulde. Så gik jeg ned i kahytten og satte mig på en stol ved trappen, holdende mig fast ved nogle jernstivere, som holdt kakkelovnen. Jeg forekom mig selv mere død end levende. Ved det fastskruede bord sad

nogle folk, nok fiskere, og spillede kort. Dem anfægtede det aldeles intet. Det blev en lang tur. Skipperen måtte slå mange slag for at få lidt vind til sejlene. Først da vi kom over under Fornæs i læ af den høje skrænt, var min søsyge forbi, og snart var vi i Grenå havn.

Her stod vore stakkels piger og ventede. De frøs forfærdeligt og var vist også våde. Min kære Line og jeg skyndte os op til byen og ind til nogle af vore gode venner, Severin Rasmussen Gissel, træhandler og træskogrosserer. Jeg var meget sløj; men vi blev godt modtaget og fik noget at spise, for mit vedkommende i min mere end tomme mave. Vi sad og talte sammen en stund, så kom jeg i en god seng der og blev i øvrigt i huset et par dage.

"Mellemstrup"

Før jeg rejste til Anholt havde jeg købt et hus på Åstrup mark, mellem Åstrup og Bredstrup. For spøg kaldte vi det for "Mellemstrup". Jeg havde selv været med til at bygge huset. Det lå så fredeligt borte fra byens larm og dog nær ved. Der var en stor god have med mange frugttræer. Huset var et lille, tarveligt, hvidkalket hus med tegtag. Jeg var derude nogle gange for at handle med folkene. Manden, den vist gode og skikkelige Rasmus Møller, var meget gammel og affældig. Han havde ikke meget at skulle have sagt ved handelen. Han var nærmest meget bedrøvet over at skulle flytte fra det gamle hjem. Konen, en svensker, var talende nok. Til hende havde jeg ikke megen tillid. Engang jeg var der, lå manden i sengen. Konen gav ham en salmebog i hånden, da jeg kom; hun kendte jo min indstilling.

Der var en brønd med træpumpe. Vandet var godt, men i pumpen var der et utal af bænkebidere og fuglemøg. Derfor hentede konen for det meste vand fra en bæk ca. en agers bredde fra haven. Hun var altid i krig med skoledrengene, når de kom forbi på vej til Åstrup skole. Der var nok skyld på begge sider. Men jeg tænkte: "Når jeg kommer herud, skal de få at mærke, at jeg er stærk". Svenskeren fortalte mig, at i bækken, lige hvor hun skulle hente vand, både sk.. og pi.... de slemme drenge, også mens hun så på det.

Omsider blev vi enige om 1850 kr. Der var 1000 kr. kreditforeningsgæld, 200 kr. lod de stå en kort tid, resten af købesummen havde jeg og nok lidt til. Derudover købte jeg nogle kar og baljer.

Vinteren blev meget streng i et par måneder, så vi kunne ikke komme til Anholt foreløbig. Jeg flyttede ud og boede i huset. Jeg havde selv nogle møbler og sengetøj. Jeg havde købt en del møbler efter en gammel afdød købmand Schouby omtrent lige over for, hvor jeg boede hos Gissel. Der var en god chaiselong, 1 servante, 1 lænestol, 1 bord og nogle stole og vist noget mere. Det var billigt. Så havde jeg i forvejen købt to nye senge med madrasser, som vi har brugt hele tiden og har endnu. I den tid jeg gik ene derude, kalkede jeg køkken, spisekammer, kælder og et rum til. Det var jo kalket i forvejen, men jeg ville have det frisk og pænt, til vi skulle flytte ind. Jeg tapetserede begge stuer og forgangen, og da der blev en mildning i vejret, savede jeg meget træ fra nogle store frugttræer, der var gået ud.

Vi gør færdig på Anholt

Den 24. januar 1901 rejste vi til Anholt. Da var der vist ingen søsyge. Vinteren blev mildere en tid, men hård igen længere hen. Havnefogedboligen var nu tækket med skifer og lofterne forskallede, så vi kunne begynde pudningen. Der skulle trækkes loftgesimser i fire stuer. Jeg foreslog Andreas, at vi skulle hjælpe hinanden med det hele; men han

ville ikke have noget med trækningen at gøre. Det forstod han ikke. Jeg ville også gerne gøre det. Jeg hørte aldrig en klage fra tilsynet. Vi havde også vore løjer for under arbejdet. En dag skulle vi prøve, hvem der kunne bære de fleste gule mursten op på et stillads ved overgavlen. Jeg kunne bære 60, hvad ingen af de andre kunne. Det var en tung byrde. Jeg var meget stærk og frisk, nok det stærkeste jeg har været. Vi arbejdede så støt en tid, men fra 2. febr. - 6. marts var det meget hård vinter. Vi lavede så tømrerarbejde, slog bræddeskilrum op til loftsværelserne, forskallede disses lofter o.m.a. Det fik vi ekstrabetaling for. Andreas og jeg havde akkord på murerarbejdet. Vi fik 1600 kr. for det. Vi havde fri arbejdsmænd og tjente en del uden for akkorden. Så gik arbejdet igen til 18. marts.

Min faders død

Den dato fik jeg telegram fra Grenå, at min kære far var meget syg, om jeg ville komme hjem. Min Line havde fået brev fra min mor. Det var en stor sorg for mig, nok den største, jeg havde haft i min ungdomstid. Min kære Line ville godt, vi snart skulle giftes og have vort eget hjem. Det var jeg nu ikke så forhippet på. Jeg syntes, at det kunne vi altid nå. Vi var jo ikke så gamle, ikke fyldt 28 år; men jeg ville gerne være blevet hos hende i Grenå. Vi var næsten færdige med arbejdet på Anholt. Den smule, der var tilbage, kunne Andreas godt forestå.

Min far var ingen gammel mand, havde været meget stærk og vist aldrig været syg. Han var kun 53 år. Han havde altid virket så flittigt og havde stor lyst til arbejdet. Han havde også dette år påtaget sig en del arbejde, et betydeligt hus i Bjedstrup, hvor der skulle være brugsforening, et missionshus i Svejstrup og et stykke lade ved en gård lidt nordvest for Svejstrup. Men far mente i begyndelsen, at hans sygdom nok gik over igen. Doktoren sagde, at det var mavekathar. Men det var kræft og blev hurtigt værre. Der var ingen til at lede arbejdet. Mine brødre Christen, Karl og Michael var nok hjemme, men Karl, som havde udlært, skulle ind og være soldat. Så måtte vi, der blev tilbage, hjælpes ad, så godt vi kunne. Arbejdet gik også godt, og jeg fik det færdigt. Det gjorde mig ondt at se min kære far lide, og til sidst ønskede jeg, at han skulle dø for at få ende på lidelsen. D. 5. maj døde han og blev begravet på Dover kirkegård. Pastor Overgaard holdt begravelsestalen og sagde, at min far var en levende troens mand og var gået hjem til Gud. Kirken var stuvende fuld. Præsten vidste godt, at de næppe var kommet for hans skyld og talte til dem om at benytte nådetiden og omvende sig til Gud. Der blev skrevet et stort stykke om min far, som de fleste kendte.

Mit bryllup med Line

Jeg blev omtrent færdig med arbejdet, inden jeg skulle til Kastbjerg og holde bryllup. Det var en strålende lys sommerdag, d. 6. juli 1901, da jeg holdt bryllup med min elskede Line. Nu var målet endelig nået, og vi skulle være sammen bestandig. Både jeg og Line var hjertens glade. Der var mange med, og det blev en rigtig festdag sammen med de mange slægtninge og venner. Vi fik en mængde gaver, som vi har nogle af endnu. I et par dage havde vi travlt med at flytte alt vort bohavede ud til vort nye hjem. Jeg havde foruden det allerede nævnte et dejligt tobaksbord, som Line engang havde givet mig, fint lakeret med forgyldt staffering. Line kom med sit skab og kommode samt en mængde godt sengetøj. Vi gik så ind til snedkermester Bilde og købte et fint ovalt bord med poleret nøddetræsplade. Det er næsten lige så smukt endnu. Så købte vi et sybord og fire stole. Vi betalte kontant, og da vi havde stillet det og alle de fine hæklede og broderede ting, Line havde lavet, på plads og fået blomster i de vaser, vi havde fået foræret, syntes vi, at vi havde det pænt.

Så rejste jeg igen til Bjedstrup i ca. 10 dage for at gøre færdig. Fæ som jeg var, at lade min unge hustru gå alene derude i den første lykkelige tid af vort ægteskab. Jeg kunne jo have ladet hende blive i hendes hjem i den tid.

Nu fik jeg også et problem med min mor. Hun kunne ikke se, hvordan hun skulle komme igennem. Hun ville, jeg skulle overtage stedet og begynde som mester der. Så skulle der bygges noget til huset til hende og børnene. Jeg var i en stor forlegenhed. Jeg følte godt min pligt over for mor. Jeg havde endda begyndt at gøre anstalter til at sælge huset i Åstrup. Der var en arbejder på fabrikken, som jeg vidste gerne ville købe huset; men han havde ingen penge. Så kunne det jo ikke blive til noget. Jeg prøvede også på at leje et hus i Svejstrup, men det blev heller ikke til noget. Så kom jeg til at tænke på, at jeg jo i så fald skulle sørge for min mor og have den byrde at tage imod mine søskende, måske for længere tid. Nej, den byrde skulle min unge hustru ikke have; nu var hun min

nærmeste. Jeg nænnede heller ikke at føre hende til den åndeligt døde egn, hvor hun var frem med. Nej, nu var det besluttet.

Mor var heller ikke så dårligt stillet. Hun havde lidt penge og fik også nogle for det arbejde, jeg gjorde færdigt. Missionshuset frigjorde jeg mig fra og rejste så skyndsomt hjem til Åstrup. Line havde i denne lange tid fået meget lavet, især i haven, der var sammengroet med vildgræs (senegræs), brændenælder og skarntyde. Der var en hel stak. Samtidig havde hun gået og hjulpet til på den østligste gård i Bredstrup. Den ejedes af hendes farbror Hans Mikkelsen. Der købte vi også mælk for 10 øre potten af sødmælk; skummetmælk og kærnemælk fik vi en god slat af gratis. Line hentede også drikkevand på gården. Ganske vist havde vi ingen ufred med skoledrengene. Jeg fik slet ikke brug for mine kræfter. Venlige ord og smil gjorde langt bedre virkning end onde ord. Vi blev gode venner og levede i fred hele tiden. Min kære Line, som var et fredens menneske, bidrog stærkt hertil.

Liv og arbejde i Grenå efterår 1901

Nu kom jeg igen i arbejde hos Krogh. Desværre skulle jeg til Trustrup. Krogh havde fået et stort arbejde på jernbanestationen. Jeg skulle være der som formand, fik også lidt mere i timen, men måtte være borte fra mit hjem. Kun om aftenen og om søndagen kunne jeg være hjemme hos min unge kone. Ellers var hun ene. Jeg skulle aldrig have været så dum at købe det hus. Det havde været meget bedre for hende, om vi havde haft en lejlighed inde i byen. I Trustrup var vi til 2. nov. Så slap arbejdet op. Vi havde lavet meget om i selve stationsbygningen, bygget 2 toetagers signalhuse, hvorfra de kunne stå og skifte sporene. (Jeg har nogle optegnelser fra den tid; eller kunne jeg ikke huske så meget og da slet ikke datoerne).

Nu var jeg arbejdsløs. Det var for tidligt. Krogh var alligevel for lille en mester til at skaffe stadigt arbejde til alle sine folk. Jeg måtte så selv finde noget. Jeg fik forskellige mindre arbejder og kom så til Trustrup igen. En af mine tidligere kammerater hos Krogh - Rønberg hed han - var begyndt som mester der. Han byggede en stor 2-etages hjørnebygning til sig selv på hjørnet af Århus-Grenå landevej og stationsvejen. Det blev en smuk bygning af gule sten med megen møntermur af røde sten på facaderne. Der arbejdede jeg 12 dage til 3. dec. Så var der ikke mere arbejde det år. Min årsindtægt blev på 685,96 kr. At den var så lille kom meget af, at jeg hjem me havde gået for en lille dagløn, for at mor kunne få så meget som muligt. Til trods herfor klarede vi os godt. Vi satte 132 kr. i sparekassen, og så havde vi endda købt et slagterisvin og et umådelig stort og fedt får; jeg har aldrig set så fedt et får. Det kostede 32 kr. Jeg tror, grisen kostede 28 kr. Min kone havde god forstand på at behandle slagtemad. Hun parterede det fede flæsk for sig, knogler, ben og rygrad til kål, rullepølse af får og svin, ribben til steg, medisterpølser o.a. De fire fårelår skulle salttes og senere røges og hænges op ved hanebjælkerne. Der blev noget dejligt pålæg til mine mellemmoder. Brændsel havde vi nok af.

Jeg ved ikke af, at jeg var ude at mure mere i december. Nu havde vi en dejlig tid sammen hjemme. Vi var lykkelige ved at have hinanden og være sammen. Mens vinteren rasede udenfor, sad vi lykkelige sammen i vor lune rede. Da den signede jul kom, holdt vi den, som vi var vant til det fra vore hjem, med læsning af evangeliet, bøn og salmesang. Mad havde vi nok af; min Line forstod så udmærket at lave det lækker i stand. Godt øl havde vi også. Min Line bryggede selv; hun forstod så godt den slags ting.

Så farvel, gamle år, med inderlig tak til Gud for al hans rige nåde og velsignelse trods alle vore Bjedstrup og Trustrup vanskeligheder.

Sådan gik 1901.

1902

Så kom 1902. I årets første måneder havde jeg lidt arbejde dels for mig selv, dels for Krogh og Rønberg. Fra april var jeg stadig hos Krogh. Vi byggede et stort pakhús ved stationen i Trustrup. Fra 9/7 var jeg stadig i byen. Om efteråret byggede vi en stor 2-etages bygning i Vestergade for snedkermester Brink. Der arbejdede vi til 24. dec.

En stor begivenhed indtraf d. 20. nov. Da fik vi vort første barn, *Samuel*. Jeg havde været meget ængstelig for, hvordan min kære Line skulle komme over det, men det gik godt, og glade var vi. Da han kom til at ligge i vuggen, kunne jeg trods forbud ikke lade være med at tage ham op til mig på mine arme og gå rundt i stuen med ham og forsigtigt kysse det lille ansigt. Jeg kunne jo ikke være hjemme, men Lines søster Marie var hos os. Sådan gik 1902. Årsindtægten var 879,91 kr. Deraf satte vi 200 kr. i sparekassen og havde rigeligt endda.

1903

Vi flytter fra "Mellemstrup"

I 1903 begyndte vi arbejdet allerede d. 2. januar og blev ved til d. 23. dec. Det var et langt arbejdsår, indtægten blev 922,34 kr.

Vi var ikke længere så glade for at bo i huset på Åstrup mark. Jeg bød det til salg; men køberne havde ingen penge. Så blev det ikke til noget i første omgang. Men noget måtte der gøres. For Line var blevet bange for at bo i huset. Ofte tog hun drengen på armen og gik op til sin farbrors. Engang så hun to bissere komme. De var vist fulde. Hun skyndte sig ind og fik rullet ned for vinduerne og yderdøren lukket. Så kom de og dundrede på vinduer og døre og bandede på, at det var skidt, de ikke kunne komme ind.

Også to fiskehandlere, som kom til os, var Line ængstelig ved. Den ene havde vist været straffet. En dag brændte hans hus, som lå mellem fabrikken og Bredstrup. Jeg arbejdede på fabrikken og løb hen til brandstedet for at hjælpe med redningsarbejdet. Da hørte jeg en mand sige: "Det har brændt godt, det lys!" og virkelig - det kom frem under forhøret, at han havde sat et lys i høet på loftet. Imens kørte han langt ud vestpå og solgte fisk. Det gamle stråtækte bindingsværkshus brændte helt ned. Han havde villet redde brandforsikringen. Den fik han ikke brug for. Han fik husly et andet sted. Så var vi da af med ham.

Den anden fiskehandler var en fræk fyr. Han optrådte og snakkede, som om han og min kone var gamle bekendte. Line købte somme tider fisk for at blive af med ham og smed den bag efter ud. Engang var han inde i vort hønsehus og tog de æg, der var i rederne.

Line skulle af og til til byen for at handle. Men der var ingen direkte vej til Grenå. Man skulle enten om ad Bredstrup eller Åstrup. Ville hun den nærmeste vej, skulle hun over bækken. Der var også et stærkt gangbræt, men det var ikke bredt nok til barnevognen. Den måtte gå over på to hjul. Så gjaldt det for hende at holde balancen, at ikke barn og vogn skulle dumpe i bækken. Kommet over bækken skulle hun over et par marker, inden hun kom til Åstrupvejen. Det var ingen lovlig vej, men ejerne sagde ikke noget til det.

Efterhånden kunne jeg se, at Line blev mere og mere nervøs. Jeg gik så ind og lejede en god treværelses lejlighed hos Severin Rasmussen. Der flyttede vi ind til oktober flyttedag. Så fik det gå med huset, som det ville. Min kære Lines velbefindende og helbred var mere for mig end alt andet. For lejligheden gav vi 160 om året. Alt var fint, nytapetsret og malet. Nu boede vi godt.

Huset lejede vi ud til en fiskerfamilie. De betalte imidlertid ingen leje. Så sagde vi dem op. Det var ikke gode folk. Mellem jul og nytår kom en mand ind til os fra Ørum og spurgte, om vi ville sælge vort hus. Han var en velstående mand, der lige havde solgt sin gård. Jeg blev meget glad, men beherskede mig og lod, som om jeg ikke var alt for villig til at sælge. Vi er jo alle jyder og har noget af jydernes forsigtighed i handel. Men vi kunne da gå ud og se på det. Han ville jo prutte, og jeg holdt godt igen. Inden vi kom hjem, havde vi handlet. Han skulle give 1800 kr. for det. Jeg var inderligt glad. Vi fik skrevet papirer, jeg fik mine penge, og så farvel Mellemstrup!

1904

Karen bliver født

Så oprandt 1904 med de største forandringer, der var sket, efter at vi var blevet gift. Min Line var slet ikke glad; thi vi skulle igen have små, og hun tænkte, at skulle det blive sådan ved, kunne vi snart få en stor flok. Det skete dog heldigvis ikke. Poul, den næste, kom først 19/10 1906 og Inger 25/1 1917. Men det kunne man jo ikke vide den gang.

Dagen kom. Vi havde aftale med en god veninde, Margrethe Nielsen i Sangstrup ca. 5 km n.f. Grenå. Jeg hentede hende i en forrygende vinter (det var d. 17. januar). Men hun var stærk, og jeg var stærk. Vi kæmpede os gennem sneen og snefoget, ofte i sne til knæene. Hun var en hjertensgod pige. I hende fik Line en god hjælp. Jeg måtte tage mig af Samuel, der nu var 5/4 år. Han kunne begynde at gå lidt omkring inde i stuen hos mig, når han støttede de små hænder mod væggen. En dag gled han pludselig og han slog sin pande mod den skarpe kant af de høje fodlister. Der blev et dybt sår, som blødte stærkt. Jeg slog et tæppe om ham og bar ham til læge Isager; hvor gjorde det mig ondt for den kære dreng. Han sad på mit skød, mens han blev vasket, syet og forbundet. Hvor ønskede jeg, at det var mig i stedet for ham! Ja, sådanne sorger kan man have af de små - og siden af de store af langt værre art.

Der var arbejde nok. Tre Grenåmestre havde arbejdet på det nye svineslagteri. Jeg var lidt bange for at komme derud. Jeg var ikke mere i fagforeningen. Kassereren havde krævet mig for restance, som jeg vidste var betalt. Jeg er ikke socialist. Det var vi heller ikke hjemme. Jeg er nærmest konservativ og har i mange år været medlem af den konservative vælgerforening.

Jeg arbejdede ved slagteriet i 8 dage, men ingen af mine kammerater sagde et ondt ord til mig. Vi arbejdede sammen i god forståelse. Derefter kom jeg til andre arbejdspladser.

Vi flytter til Rønde

Imens var jeg begyndt at tænke på selv at blive mester. Men hvor skulle det være? Ikke i Grenå! Jeg ville ikke skade min gode mester; jeg ville have fået mange af hans kunder. Først tænkte jeg på Nimtofte. Der kendte jeg en tømremester. Han ville gerne have mig dertil og arbejde sammen med mig. Det var også et godt sted i kristelig henseende. Men det viste sig umuligt at skaffe en lejlighed. Så måtte det opgives.

Ved et møde i Kolding, som jeg deltog i, traf jeg en gammel bekendt fra vinteren 1895/96, tømrer Anders P. Pedersen. Han forelagde jeg mine planer. Han rådede mig til at rejse til Rønde, hvor han selv to år tidligere var begyndt som tømremester. Han hjalp mig også med at få en lejlighed. Det var en lang, ældre bygning. Den var smukt istandsat og ret hyggelig. Der var to stuer, et godt køkken med et lille kammer ved siden af, samt brænderum og husholdningsrum i kælderen. Ejeren, en ældre enkemand, boede selv i et værelse ovenpå. Han hed Jensen.

Den 29. juni brød vi op fra Grenå. Jeg havde lejet to store fragtvogne hos vor gode ven Rudolf Christensen. De kostede 24 kr. Der var alt vort bohave på. Jeg sad selv hos en af kuskene, Line og børnene i Severin Gissels vogn. Han kørte selv med egen hest og vogn. Der sad også en af vore bedste veninder, Lines kusine Kathrine. Hun var med for at hjælpe os alting på plads. Line var ikke så godt tilfreds endnu. Det var hun aldrig, når vi stod over for noget nyt og uprøvet.

Min ven Pedersen hjalp mig også til at få arbejde. Han skulle bygge et stort, smukt hus for en gårdmand i Kejlstrup - Jens Vand hed han, og han havde ikke fået nogen murer til det. Det arbejde fik jeg. Så havde jeg nok at begynde med. Hvor var jeg glad og taknemmelig. Nu havde jeg nået det, jeg gerne ville. Jeg var 31 år og stod i min fulde kraft.

Jeg tog fat med iver og god vilje. Der var ca. 1 mil at gå, men det kom jeg også over. Jens Vand skulle lægge håndlanger til, og jeg fik den pris for arbejdet, som Pedersen havde udregnet, og den var god nok. Stuehuset var ca. 20 alen langt. Jens var vant til et langt stuehus. Blandt de baljer og kar, jeg havde på stilladset til at tage mørtel af, var også en bønne af kobber. Den plejede at stå i gården med ler i til at kline væggene i de gamle bindingsværkshuse. Den ville jeg gerne købe. Men da Jens hørte, at den var af stor værdi, kunne jeg ikke få den. Jens var glad for penge. - Jeg havde ladet lave en lille mælkespand med hank og låg hos blikkenslager Graff i Rønde. Den sendte jeg hver dag med mælkekusken til Skårup mejeri. Den kunne tage 2½ pot; det drak jeg alt sammen i dagens løb til mine gode mellemheder.

Kejlstrup ligger i Feldballe sogn. Det er en stor og god by med mange gårde. Den store vækkelse, som brød frem, mens pastor Busch var præst i Feldballe, bredte sig også til Kejlstrup. Her havde der været meget drikkeri; men mange blev nu vakte og alvorligt troende, og alle var mere eller mindre påvirkede af vækkelsen. Denne vækkelse førte til, at de vakte fra forskellige byer sluttede sig sammen om at bygge et mejeri, der skulle holde stille om søndagen. Det blev bygget i Skårup. Min gamle ven Rønberg havde arbejdet. Mejeriet drives endnu på denne måde.

Huset i Kejlstrup var et stort arbejde for mig alene, og det tog lang tid, men det gik godt. Om aftenen og om søndagen havde jeg det dejligt hjemme hos Line. Om søndagen fulgtes vi ad til Bregnet kirke, så vidt vi kunne få nogen til at være hos børnene.

Jeg fik arbejde hos mange af beboerne i Kejlstrup. Jeg var glad for at være hos dem, undtagen i en gård, der var meget forfalden. Der var et stort svineri både ude og inde. Jeg var ked af at spise der. Jeg fik også meget arbejde på herregården Møllerup hos grev Ahlefeld Laurvig. Han og grevinden (født de Neergaard) hørte begge til de vakte; der herskede en god ånd på gården. Jeg havde også meget arbejde i Rønde i det efterår lige til d. 23. dec. Så var der ro i julen. Årsindtægten var 1048,02 kr. Jeg var meget glad og taknemmelig, at det var gået så godt.

Lidt om Rønde

Rønde var oprindelig en ret beskeden landsby. Men da landevejen Århus-Grenå blev bygget 1855, fik den her et skæringspunkt med landevejen Randers-Ebeltoft. Samme år byggedes Rønde kro, og omkring denne voksede det nye Rønde op. I 1904 var den allerede en ret stor handelsplads, og der var planer fremme om at føre en bane igennem fra Løgten til Ebeltoft. De interesserede kommuner havde tegnet sig som garanter. Det blev dog ikke til noget, og en sådan bane ville heller ikke have kunnet klare sig, da rute- og lastbiltrafikken for alvor satte ind.

Håndværkerne i Rønde var, da vi kom der, fine folk, der sagde De til alle, men var gennemgående retskafne og dygtige og satte en ære i at levere godt og solidt arbejde, om

de så skulle have tab ved det. Vi kom snart til at føle os godt hjemme i Rønde. Der var et ret stort Indre Missions samfund og et missionshus. nogle af de venner, vi først lærte at kende, var malermester Mikkelsens, der boede skrås over for os. Dem blev vi venner med for livet. Der udgik også et åndeligt arbejde fra højskolen, hvor Kristen Herskind var forstander. Ham kendte vi fra Nissum, hvor vi i sin tid havde haft ham som lærer.

Rønde var iøvrigt præget af godset Kalø, som ejede mange arbejderboliger i Gl. Rønde, og hvis jorder spærrede for byens naturlige udvikling. Indtil 1945 var godset i over 100 år på tyske hænder, men blev efter krigen overtaget af staten som krigsskadeerstatning. For håndværkerne var der ikke meget arbejde på Kalø. Godset havde sin faste murer Søren Hougaard og sin faste tømrer og bødker, Jakobsen.

1905

Børnehjem met ved Vejle

1905 blev også et meget travlt år. Jeg murede et gymnastikhus på Højskolen og havde en mængde arbejde på Møllerup. Men d. 24. marts måtte jeg afbryde mit arbejde og rejse med til et børnehjem ved Vejle fjord, ved Bredballe strand.

Min ven tømrer Pedersen havde arbejdet med opførelsen af børnehjemmet i entreprise og havde overdraget murerarbejdet til Andreas Jørgensen, min gamle medarbejder fra Grenå. Taget var lagt op og understrøget, men arbejdet blev kasseret af arkitekten. Der var for vidt mellem tagstenene. Andreas, som var lidt vanskelig af sind, rejste hjem; han ville ikke have mere med den sag at gøre. Og Pedersen ville ikke tvinge ham. Jeg påtog mig så at fuldføre arbejdet. Jeg måtte brække alle tagstenene op og rense dem. Pedersens far, den gamle Hans Pedersen, der også var tømrer, hjalp mig med det. Han var et sjældent rart, kristent menneske. Vi boede sammen og havde mange gode stunder sammen. Pedersen havde lejet et hus inde i skoven. Her boede og spiste alle folkene. Pedersens søster var husbestyrerinde. Hun gjorde det godt, var også bestemt over for de ikke altid lige dannede folk. Nogle af dem satte hun irette, når de altfor grådigt sikrede sig de bedste stykker. Min bror Carl havde været der sammen med Jørgensen. Om han sagde hun, at han var den pæneste af dem alle ved bordet. Vi havde en dejlig tid der med megen morskab. Naturen var vidunderlig, endog bøgen langtfra var sprunget ud. Pedersen rejste hjem, da han havde fulgt mig derned. Havde jeg ikke haft gamle Hans Pedersen, havde jeg følt mig meget ene.

En søndag, vi kom ned til fjorden, blev vi vidne til en hvalfiskejagt. Der var nogle både og en damper. Men mens jægerne stod og sigtede med deres bøsser mod det sted, hvor de sidst havde set hvalen, sendte den sin vandstråle op et helt andet sted langt borte. De fik den ikke. Men dagen efter løb den på grund ved indgangen til Vejle fjord. Finderen kørte den i en meget lang vogn til Vejle, hvor han fremviste den i et skur mod betaling, indtil den lugtede så hæsligt, at ingen mere ville derind. Den opgaves at være 30 alen lang.

En tur til Jelling

Min bedste udflugt havde jeg endnu tilbage. Jeg ville se Jelling med de berømte gravhøje. Det var nok d. 31. marts, jeg cyklede af sted til Jelling. Det var en frydefuld tur for mig gennem den herlige egn. Træerne var endnu ikke sprunget ud, men hvor var naturen dog skøn! Jeg så de mægtige høje og kirken midt imellem; den store runesten med Frelserens billede omslynget af orme og de mange runer.

(Der følger her en længere redegørelse for Jellinghøjenes historie med gengivelse af runeindskrifterne, hvilket udelades. - Afskr. anm.).

Hjemme igen

Meget beriget og glad for, hvad jeg havde set i Jelling, rejste jeg hjem til Rønde. Fra Mørke st. cyklede jeg med stor hast over de store Omstrup bakker; jeg længtes hjem til Line og børnene. Jeg gjorde nu arbejdet på gymnastikhuset færdigt. Derefter lavede jeg noget arbejde for Peter Johansen, Rostved mark. Det gamle stuehus' bindingsværk var brækket ned, og hele tagværket med halmtag stod på støtter, indtil vi fik muret op under bjælkerne. Det var rare mennesker; men hvor levede de under primitive forhold. Vi skulle ikke have kosten. Alligevel gav de os af og til middagsmad og kaffe. Men det kneb for os at spise, når vi så al den urenlighed, der herskede rundt om.

En dag kom Peder med bud fra naboen Nikolaj Andersen, om jeg kunne give ham et loft. "Det er ham, statsmanden", sagde Peder Johansen. Nej, hvor jeg lo. Jeg vidste, at en statsmand var noget meget fint, men havde aldrig hørt ordet brugt om en statshusmand.

Jeg havde hørt, at der skulle bygges et hus til gårdejer og sognefoged Mads Peder Udsen i Tåstrup ved Feldballe. Jeg tog derud for at se, om jeg kunne få arbejdet. Men jeg havde ingen udregning med i første omgang. "Det behøver du da ikke at regne på, du må da sagtens kunne se, hvad murerarbejdet ved sådan et hus kan koste", sagde manden. Jeg regnede på det, mens han snakkede videre, og leverede ham tilbudet, og så var det i orden. Mens vi nu snakkede videre om materialer o.s.v., kom jeg i tanker om, at jeg havde glemt 1600 tagsten at oplægge og understryge. Jeg sagde det til ham, men det var han godt tilfreds med. Han havde et eller måske flere tilbud i forvejen, og mit var naturligvis det billigste. - Pengegerrighed er en rod til alt ondt.

Vi skulle have kosten på gården. Jeg havde fået min broder Michael som svend og havde også en lærling, som hed Marius. Når vi spiste til middag, sad vi for os selv for enden af det lange bord. Vi havde dug på og et pænt ølkrus, som kun vi tre drak af (ja, hvem ved?). Kosten var solid, men noget gammeldags med megen saltmad af svin og får, og følgelig tit kål og ærter. Var manden sparsom melig, så var konen mere. En dag så Michael, at hun hældte øl af den store krukke, der stod på bordet til alles behov, i vort krus. Så var det forbi med pænheden. Øllet var tyndt, det gjorde ingen skade.

På den tid brugtes det tit at sende en dreng eller pige efter redskaber, som havde de mærkeligste navne og slet ikke fandtes i virkeligheden, f.eks. en møddingsskraber, en sengenaur, en tagtrækker m.fl. En dag sendte vi Marius hen efter tagtrækkeren. Han måtte endelig være forsigtig med maskinen, den var dyr. Han kom tilbage med en sæk fuld af skrammel. Jeg fortrød dog bagefter, at jeg havde været med til det, da jeg så, hvor ked af det drengen blev.

Sidst i september var vi færdige. En af de sidste dage opstod der en stor brand i Gl. Rønde. En aksel i husmøllen i Kr. Madsens gård var løbet varm. Gården samt 5 huse brændte. På den tid havde jeg meget reparationsarbejde på Møllerup. Der var to gårde med forfaldne bygninger og 4 arbejderboliger, hvor jeg gik og tjærede stolper, klinede og kalkede. Det kunne aldrig gå for mig at være borte fra nyt arbejde for sådan noget. Det sagde jeg til forvalter Jørgensen. Han var ked af det, men vi skiltes i venskab og god forståelse. - Jeg købte hans skrivebord, som snedker Ibsen i Rønde havde lavet. Jeg gav 25 kr. for det. Det var med svær egetræsplade og reoler samt 5 skuffer. Det står nu hos et af børnene. Hvor har jeg lavet meget arbejde ved dette skrivebord, så meget, at jeg bliver helt træt af at tænke på det nu; men den gang var jeg jo ikke træt.

1906 havde jeg en mængde arbejde og mange folk. Jeg byggede en villa for proprietær Vester på Kjellerupgård. Jeg lavede også det gamle stuehus om, så det kom til at hænge sammen med det nye, samt en ny staldbygning. Så opbyggede jeg tre af de nedbrændte huse i Gl. Rønde; et stuehus til Niels Jul lidt vest for byen; et stuehus og et opholdshus for grdr. Niels Moesmand i Skrejrup samt et stuehus ved bageriet i Thorsager. Imens var vi flyttet ind i den anden lejlighed i det hus, hvor vi boede. Den kostede 100 kr. i årlig leje; men den var både større og bedre. Der var to gode, store stuer samt en mindre, som vi brugte som soveværelse. Vi opholdt os mest i den stue, som vendte mod syd ud mod haven. I haven avlede vi mange blomster, grøntsager og bær. På loftet var der et værelse med egen indgang; det havde vi god brug for til Michael og Marius.

Men i 1906 begyndte jeg på et hus på Molsvej til os selv. Jeg havde købt et stykke af tømrer Petersens have for 450 kr. Arbejdet lavede jeg så smukt, som jeg kunne, med en del udsmykning på murene. I huset, der var med tegltag og rød fuget mur, var der tre gode stuer, køkken, spisekammer og gang, kælder under hele huset, samt et stort kammer på loftet til mine unge folk. (Michael var soldat i København den sommer). Der var vaskehus, brænde- og husholdningsrum i kælderen. Da jeg gravede grunden, kom jeg lige over en brønd. Jeg ryddede den for sten og jord og satte en pumpe i, og vi havde rigeligt og godt vand. I dette hus blev vor kære Poul født 19. oktober 1906. Han var et sjælden elskeligt barn og har hidtil aldrig bragt os andet end glæde.

Der havde hidtil ikke været vandværk i byen. Men nu var vi flere, der gerne ville have et. Tømrer Petersen og manufakturhandler og sognefoged Schou begyndte de undersøgende arbejder. Der blev sammenkaldt til møde, hvor planerne blev vedtaget og vi, der havde arbejdet med sagen, valgt til bestyrelse med Schou som formand. Vandet fik vi fra en dam ovenfor byen på Kaløs grund, et sted, der kaldtes Gl. Overgaard. Der blev støbt en beholder, og vandet kunne selv løbe til alle ejendomme i byen.

I årets løb byggede jeg et hus i Rønde for min kære ven malermester Mikkelsen. Det lå ved hovedgaden og blev indrettet med butik, hvor fru Mikkelsen havde udsalg af mange nyttige ting og gennem mange år fik en god indtægtskilde. Jeg byggede ligeledes ved hovedgaden et hus for min gode ven sadelmager Frederik Mikkelsen. Endvidere byggede jeg et hus i Skarresø. Vi sejlede af og til på den lille, dybe sø. Nogle af mine folk fiskede. Jeg fik foræret en meget stor gedde; men den smagte så grimt af mudder fra det dybe mudderrul, at vi ikke spiste meget af den.

Endelig byggede vi det år 1907 en meget stor og fin villa lige for Molsvejen for manufakturhandler Bundgaard. Villaen ligger højt. En bred cementtrappe med vist 20 trin og støbt mur ved siderne fører op til den fra vejen. Det var et vanskeligt arbejde at få alle trinene lige høje og brede. Jeg satte et lige bræt ned over dem alle, så det ramte alle kanterne. Det lykkedes. Villaen er hvid og kan ses langt bort. Hovedfløjen mod landevejen er 25 alen lang, og sidefløjen med køkken o.a. nok lige så lang. Der arbejdede vi til hen på efteråret. Hele den skønne ejendom kostede med 200 kv.alen grund 18000 kr.

(Fra nederst s. 119 (i Niels Mikkelsens oprindelige afskrift, JL) er vi kommet ind i 1907. Afskr. anm.).

Vi fik ikke lov til at bo ret længe i vort nye hus. En afskediget lærer Rasmussen fra Rostved kom og købte det for 4500 kr. Det havde kostet mig 3800, så jeg vandt 700 kr. Jeg forlangte, at vi måtte bo der til 1. maj 1907. I stedet for byggede jeg mig et andet hus lige nedenfor. Det var noget bedre med lidt højere til loftet. Det kostede 4500 kr. Der boede vi 6_7 år.

Så kom 1908 med forfærdelig travlhed. Jeg var desværre gået med til sammen med murermester A. Rasmussen, Røn de, at bygge en ny skole i Thorsager. Overbanemester Jensen var arkitekt og byggede så fremsynet, at skolen med små udvidelser stadig opfylder de nye skoleloves fordringer. Foruden skolen var der rummelig lejlighed til både en og to lærere.

Desværre kunne jeg ikke være der ret mange dage for mit øvrige store arbejde; ellers skulle jeg nok have fået det til at gå lidt bedre, end det gik. Rasmussen, der i øvrigt var en meget dygtig murer og lavede fint arbejde, var bange som en hare for den strenge arkitekt. Han forlangte undertiden arbejdet udført på en måde, som vi ikke var vant til og ikke havde beregnet. Således forlangte han, at skillerummene skulle aftrappes i murens højde for hvert stilladsmål. Vi plejede at mure fortninger i ydermuren til forbindelse med skillerummene. Endvidere lukkede vandværket for os, så vi måtte køre vand i store tønder fra bydammen. Det fordyrede det meget for os. Da vi endelig blev færdige med den store skole, var vi hjemfalden til nogle dagmulker; ved sognerådets velvilje blev det dog ikke til ret meget. Jeg tabte ca. 500 kr. Det var mange penge den gang. (Murer Rasmussen lever endnu og er i sit 90. år. Jeg kigger af og til ind til ham).

Vi byggede også en 60 alen lang stald for en gårdmand i Ebdrup. Det var en stor gård, og manden var også stor i egen indbildning.

Der stod en stor rød tyr i stalden. Væggen ind til den var brækket ned, så vi kunne se ind til den. Den blev vi gode venner med. Den ville så gerne have øl. Når vi kom med en bajer, kom der liv i dens store hoved og øjne. Vi gav den flaskehalsen i munden. Den drak med stort velbehag, slikkede flasken og vore hænder. Sådan havde vi vore småfornøjelser i spisepauserne. Herskabet gav os aldrig noget i den lange tid, vi var der. Jeg havde nogle kampestenmure til at lægge cementgulve, så vi kunne arbejde andre steder imens. Engang var deres øl sluppet op. En af dem gik ind og spurgte, om de kunne få en flaske øl. Han fik en af deres eget tynde hjemmebryg. "Den koster 10 øre", sagde konen.

Endelig var vi færdige. Jeg fik gjort op med manden, men ikke uden meget vrøvl. Han skulle selv lægge materialet til. Da der blev for lidt kampesten, købte jeg cementmursten til at dække det manglende med. Dem ville han ikke betale; der var kampesten nok, påstod han. Det var der måske også, men de havde kørt så mange læs jord oven på dem, at vi ikke kunne finde dem. "Vi kan jo gå om og se på dem", sagde jeg. "Nej, det har du ingen forstand på", sagde han. Vi gik dog derom. Jeg anslog, at der var 1½ favn. Dem betalte jeg ham. Han blev ved at irritere mig, så jeg nær havde tabt fatningen og havde grebet i ham. Det skete dog ikke (og er heller ikke ellers sket for mig). Vi skulle så have kaffe; men jeg skulle ingen kaffe have og cyklede hjem.

Engang mens jeg var der, skulle jeg kække lidt for en af naboerne. Jeg tog en lille halv spand kalk, som jeg fik 25 øre for. Dem skulle gårdmanden selvfølgelig have, og jeg havde tænkt at give ham dem, når vi gjorde op. Vi glemte det imidlertid over det andet vrøvl. En dag han var i Røn de, kom han hen på vor arbejdsplads. Da var han meget flink og ville have mig til at lave noget mere arbejde. Det ville jeg ikke, kunne heller ikke få tid. Men han fik sin 25-øre. Da han sagde farvel og kørte, kunne Marius ikke dy sig, men sagde: "Kom nu godt hjem med 25-øren".

De offentlige hverv begynder

Nu begyndte udnævnelserne til mine mange offentlige bestillinger. Allerede d. 12. marts kom der bud fra sognerådsformanden Kr. Simonsen Lind, at jeg var valgt til bestyrelsen

for hjælpekassen. Man skulle tro, at det var en rar bestilling: at gå omkring og give lidt penge til folk, som var i trang. Det var også en glæde for mig; men der var steder, hvor de var vrede, fordi de ikke fik mere. Det tog også megen tid for mig. Det varede til 1917.

Jeg fik en bestilling til det år. Jeg fik brev fra amtmand Hoppe i Randers d. 20. juni 1908, at jeg var udnævnt til brandfoged for Rønede med udflyttere. Udnævnelserne gjaldt i 4 år. Den var jeg ikke så glad for. De gamle brandredskaber var i en sørgelig orden. De stod i det gamle sprøjtehus fra fædrenes tid i Gl. Rønede, da denne bydel var det egentlige Rønede. Der stod en rødmalet vogn med rustne hjul. Den skulle jeg have trukket ud og smurt, når vi skulle af sted. De gamle læderslanger var utætte, så der spildtes en masse vand. - Og der var uhyggelig mange brande i min brandfogedtid. Jeg opnåede at give mulkt 2 gange. Den ene gang var, fordi vi ikke havde holdt brandsyn en gang om foråret. To gange om året skulle vi rundt og se efter, om der var noget brandfarligt ude eller inde. Denne rundrejse strakte sig over en mil i den store kreds.

Den anden gang, jeg måtte give mulkt, var ved Bjødstrup skole. Her blev der bygget et udhus. Arkitekten havde sat pladsen af, og sognerådet førte tilsyn. Men man havde ikke taget sig i vare for bestemmelsen i brandloven om, at der skal være 20 alen til nærmeste stråttækte hus. Det havde været min pligt som brandfoged at protestere, men jeg fik det ikke gjort. Den gamle, forsigtige gårdmand på nabogården meldte os. Både tilsynsmændene og jeg måtte give 20 kr. i mulkt.

Jeg frigjorde mig fra denne bestilling, da de 4 år var gået.

Den store villa

Nu kom vort største arbejde: en villa til læge Albeck. Han havde hidtil boet i Kalø lægebolig i Rønede. Det blev et stort hus og kom til ligge så højt, at man kan se den hvide bygning helt fra Århus tværs over Kalø Vig. Der skulle være 2 etager og kælder. Sokkel og kældermur skulle være granitmur med buer over kældervinduerne af tildannede granitsten. Jeg købte 24 favne³ af nogle gårdmænd i Skrejrups. Da de var leveret og lå i en forfærdelig dyng, målte jeg dem op. Det viste sig, at der manglede 1½ favn. Jeg gjorde opmærksom herpå og fik også resten. De var gode og retskafne mænd og mine venner.

Så begyndte arbejdet. Jeg havde en ældre mand fra Skrejrups til at hjælpe mig. Han var dygtigere end jeg til den slags og havde de til arbejdet passende hamre. Han havde været entreprenør ved et stort havnearbejde i Århus. Da sokkelarbejdet var færdigt, kom mine svende til at mure; jeg havde mange folk den gang, bl.a. 6 københavnere. De var flinke og rare, og jeg var godt tilfreds med dem.

På vestre gavl var en ottekantet karnap, som man havde adgang til fra stueetagen, og med udgang fra loftet var en altan. Ved det sydøstre hjørne var en lukket glasveranda, også til at gå ud på fra loftet. Der var fint trukne gesimsrundt og sort glaceret tegltag. Trappen voldte mig meget hovedbrud. Først gik den nogle trin fra hoveddøren mod vest til en stor afsats og derfra nogle trin mod nord mod landevejen. Det var en vanskelig opgave at udregne trinnene, så de passede helt op til hoveddøren.

Så vidt jeg husker, kostede denne stolte bygning 22000 kr.

Andet arbejde 1908

Samtidig opførte vi en stor bygning lidt nede i byen for mejerist Overgaard. Den var to etager mod vejen og tre mod haven. En af mine københavnere havde overset mit nøjagtigt afsatte mærke, så at siden mod haven blev 2-3 tommer for kort. Så fik vi et

stort arbejde med at hugge ind og danne forbandt for en halv sten til, som spidsede ud hen imod forsiden. Vi fik det hele til at se godt ud, og det har holdt godt.

Da vi var færdige med villaen, skulle vi til Esig mark. Jeg skulle opføre stuehuset til en ejendom, der var skilt fra den store Tåstrup møllegård. Da jeg kom derud, sad den gamle tømrer fra Feldballe der. Han skulle hjælpe ejeren at prutte mig ned med prisen. Men jeg sagde: "Får jeg ikke den pris, så går jeg". Så blev det sådan. Jeg var træt af den overvældende mængde arbejde det år. Vi byggede så huset, et ganske almindeligt stuehus. Så kunne vi endelig holde hvil for dette år og holde jul.

1909

De følgende år har jeg ikke så nøje rede på, da mine mange regnskabsbøger gik tabt, da vi 17. februar 1953 solgte vort hus og flyttede til "De gamles Hjem" i Rønde. Et par fik jeg med, men de er først fra en langt senere tid.

Jeg har også en lang smal kladdebog (butikskladde), som jeg brugte til 1906. Når jeg tager den frem, minder den mig om Kristoffersen, min gamle arbejdskammerat fra Grenå. Han havde sammen med sin søster Emilie begyndt en lille træhandel i Grenå, som hun passede. Det gik dog ikke. De rejste til Sjælland, men forinden forærede de mig kladdebogen. Jeg købte også deres senge, med hømadrasser på bundbrædderne for 20 kr. De var lavet hos snedkermester Bilde, og malermester Zebitz havde malet dem så smukt i birketræ og dekoreret dem med en mængde fugle og blomster.

I 1909 købte vi et hus for købmand Hartvig. Han havde en stor ejendom og forretning ved hovedgaden. På Molsvejen havde han en stor villa noget tilbage fra gaden. På denne grund ud til vejen byggede vi til hans svigersøn købmand Hansen, der boede i villaen, et hus med butik, kontor og lager. Da vi med stort besvær havde gravet kælderen, kunne der stå en alen vand i den. Vi måtte grave og bore os under landevejen, den halve vejbane ad gangen, og lægge rør. Først så kunne vi støbe og mure. Men da jeg skulle lægge cementgulv i kælderen, måtte jeg med et kantstillet bræt på en stang skubbe muddret foran mig, til det løb ud i landevejsgrøften. I et kælderrum under kontoret måtte jeg lægge et lag store flade kampesten, som kunne rage op over muddret, inden jeg kunne lægge cement. Trods de mange genvordigheder slap jeg dog nogenlunde fra akkorden, og huset blev ved omhyggelig dræning ved alle ydermure og skillerum nogenlunde tørt.

1910

1910 byggede jeg en stor villa med butik for min ven urmager M. Madsen. Det er et stort hus med kælder under det hele. I stueetagen er der stuer, butik og værksted og på loftet en lejlighed. Madsens ven arkitekt Egefældt fra Randers havde lavet tegningen. Huset er både praktisk og meget smukt, især udsmykningen ved hoveddøren. Et mørkt punkt var der under opførelsen. En af mine folk havde muret et lille stykke af facaden mindre pænt. Madsens svoger Bertel gjorde ham opmærksom på det, og den ellers så rolige og stille mand blev meget vred og bebrejdede mig det. Jeg var meget ked af det, men fik det da ordnet så nogenlunde. Madsen var ellers en meget god mand, en af "de stille i landet". Han hørte til IM's samfund, men var ikke meget fremtrædende. Han var en meget dygtig urmager og havde i sin ungdom opholdt sig adskillige år i Svejts, Frankrig og England.

Derefter byggede vi Vrinders mejeri færdigt. Det var for mejeriejer Overgaard Nielsen, som vi byggede det store hus for i 1908. Jeg var ked af at komme i kast med ham igen, for han ville godt snyde mig lidt, hvor han kunne. Jeg troede, jeg var sikret. For en dag

kom murermester Christensen, Mørke, ind til mig og søgte arbejde som svend. Jeg ville ikke have ham, fordi han var så fortrukket, men viste ham hen til Overgaard. Han fik også arbejdet, og det gik godt en tid, men så engang han fik en større udbetaling, stak han af. Overgaard kom så til mig; jeg var for svag og sagde ja. Da vi kom til, var det toetages forhus muret halvt op og det lange mejerihus til rejsning. Konen havde lavet tegningen. Der var ingen gesimser vist, og de var derfor ikke medregnet i mit specificerede tilbud. Han ville ikke betale for dem: "Så holder vi op", sagde jeg og var glad for at slippe så let fra ham; men så gik han ind på at betale, og vi måtte fortsætte. Det blev hen på efteråret. Det var lidt køligt, når vi skulle spise vor mad. Der lå et gammelt vistnok ubenyttet maltgøreri lige overfor. Der havde Overgaard lejet et stort rum, som han havde fyldt med forskellige mejerisager, som han havde købt fra et nedlagt mejeri i Tved. Vi havde vor kommers med disse gamle ting. En rund jernindretning, nok af en gammel kakkelovn, fyrede vi i med træstumper fra byggepladsen. Vi havde petroleum og smøreolie i mængde. Der kunne blive en meget stor varme. Når vi sad omkring ilden på kasser o.l., kunne der komme et forfærdeligt knald. Det var cementgulvet, der sprang. Det skete tit, mens vi var der.

Vi murede dampkedlen ind, lavede perronen og byggede et wc ude på grunden. Det byggede vi to gange, da vi den første gang var kommet uden for skellet, der ikke var så nøje afsat. Dette arbejde, som ikke var med i beregningen, ville jeg godt have haft noget for; men jeg fik ikke noget, hverken for 1. eller 2. gang.

Omsider var vi færdige, og jeg slap vist nogenlunde fra akkorden. Siden var han hos mig og ville have mig til at bygge et mejeri for ham på Sjælland, men det sagde jeg bestemt nej til.

Sådan gik 1910.

1911

Hvidtvedgård

I 1911 var mit vigtigste arbejde genopførelsen af Hvidtvedgård, der ligger 5-6 km nør. for Rønde. Den blev sidst på sommeren ødelagt af en stor brand, opstået under tærskning. Ilden tændte i det tynde spåntag, og overet brændte ned og ligeledes på østre og vestre længe. Stuehuset, der var bindingsværk med stråtag og nok 200 år gl., brændte helt ned. Det var ellers meget smukt og velholdt.

Hvidtvedgård var en gammel selvejergård, hvor der vist altid havde boet finere folk, vist endog adelige. Under køret i Thorsager kirke stod nogle gamle kister, som man mente var fra Hvidtvedgård.

Gården havde et meget stort, men dårligt jordtilliggende. Proprietær Emborg solgte den for en meget lille pris til Søren Knudsen, som en del år havde været murermester i Rønde og tjent godt. Knudsen var en dygtig mand og havde penge. Han tog straks fat og opdyrkede det store kær og engen, hvor der mest voksede lyng, siv og buske. Dette store areal, ca. 80 tdr. land, blev et værdifuldt stykke til gården. Før havde der på den store gård kun været 10 magre køer og en mængde får. Nu tredoblede antallet af kreaturer, til trods for at Knudsen havde solgt 60-70 tdr. land til sin ældste søn Rasmus til dyrkning, og nok lige så meget i granplantage. (Denne gård hedder "Granly"). Ved branden var sønnen Christian Knudsen ejer af gården. Han var gift med Kirstine Kollind fra en gård i Rudrup. De var begge meget gode men nesker. Havde de gamle været fornemme, så var disse helt bønder og lige med deres folk. De hørte til IM's samfund, var glade og muntre. Arbejdet gik med liv og lyst. De havde let ved at få og beholde folkene, skønt gården ligger meget afsides.

Jeg fik den vestre bygning at istandsætte og indrette som en god, midlertidig lejlighed til gårdens herskab og folk. Under arbejdet indrettede vi os et lille rum til at spise vor mad. Vi tættede godt for vind, kulde og regn og havde det hyggeligt og varmt. Vi fyrede i en gammel kakkelovn, som havde været i branden.

I vinterens løb brød vi staldmurene ned. Vi underminerede et stykke ad gangen og væltede det. Det var støbt af meget stærk beton og vanskeligt at slå i stykker med de store stenhamre. Ligeledes opbrød vi cementgulvene. Alt materialet trillede vi ud i gården. Det blev en rædsom dyng, som vi dog siden fik brug for.

Det blev hård vinter en tid. Vi måtte trække den lange vej i sneen med vore træskostøvler på.

Hen på foråret begyndte vi rigtig at tage fat. Vi læskede 100 tdr. kalk, som jeg købte hos en kalkbrænder i Mørke for 3,50 kr. pr. td., leveret på pladsen. Vi tog først fat på stuehuset, som med to vældige høje kvistpartier sprang lidt frem foran det øvrige. Det er smukt murværk af røde, håndstrøgne sten, som jeg fik fra Århus. Størsteparten af stenene var til staldlængen og maskinstrøgne. Fugerne var glat afrevne. De var ved at komme stærkt frem dengang. Vi var ikke vant til dem, men kom snart efter dem. Det er en god, stærk fuge, når den bliver lavet samvittighedsfuldt. Fugerne skal trykkes fast ind mellem stenene, og der fyldes mørtel på, til de er lige med stenene, før de afrives med en træpind, som man let kan lave sig.

Stuehuset er højt og tager sig godt ud. Staldlængen var det største arbejde, 120 alen lang. Den gik i flugt med bagsiden af laden. Vi havde et vældigt arbejde med at få jernspiltovsstolperne stillet an. Først havde vi støbt fundamenterne. De skulle være nøjagtig lige høje og efter båsenes vidde. Så skulle der lægges svære jerndragere op til at bære jernbjælkerne og skrues sam men med disse. Stolperne skulle stå aldeles lodret, så jeg måtte bruge hængelod. Derpå kom arbejdet med murede hvælvinger over det store hus, og da dette var forbi, blev der lagt cement over det helt til en jævn flade. På gårdsiden var der nogle store murede kviste med lemme. Der trillede vi cementen indad over en bro, som gik langt ud i gården.

Det var meget varmt den sommer. Vi skulle ofte have noget at drikke. Vi købte øl i små ankre, som vi havde stående svalt nede i kælderen i vestbygningen. Vi var mange folk. Der skulle meget til.

Laden, der var af kampestenmur, skulle istandsættes både ud- og indvendig. Den udvendige mur fugede vi, hvor det var nødvendigt. Den indvendige var jeg mest bange for, da jeg havde erfaring for, at en sådan mur pludselig kan styrte sammen. Vi fik et par lange høstvogne ind i laden og lagde stillads på dem. Det passede godt i højden, når vi lagde bomme over sidefjælene. Jeg var ikke dristig. Når vi stak et kosteskaf ind i en af fugerne, kom der en stråle af sand ud. Kalken var helt fortæret. Vi fejede alt det løse af væggene med en stiv kost og lagde et godt, stærkt lag cementmørtel over det hele. Så vidt jeg husker, havde jeg beregnet 60 sække cement; (dengang fik vi cement i sække, svarende til 2 poser af dem, de leverer i nu). Vi lavede også en meget stor aljebeholder og et møddingssted med cementbund og støbt mur omkring.

Jeg bliver syg

Vi var nået til hø høsten. Høet var kommet ind i laden. Vi var næsten helt færdige med arbejdet. Da blev jeg syg. Jeg kunne mærke noget i halsen og fik noget at gurgle i hos fru Knudsen. Så gav hun mig en tallerken hønsekødssuppe. Det spiste jeg, gik ned i laden og borede mig ned i høet. Men jeg havde kuldefornemmelser. Jeg tog da min cykle og kørte hjem med stor hast. Det var på høje tid. Jeg skyndte mig i seng. Min kone ringede efter

lægen. Han kom og konstaterede en voldsom halsbetændelse. I løbet af nogle dage svulmede halsen mere og mere op. "De er meget syg, mand", sagde min gode doktor Albeck. Han tænkte dog mere på en nyrebetændelse, som var stødt til. Det var dog halsbetændelsen, der plagede mig mest. Det var meget strengt at komme igennem, især om natten, jeg kunne næsten ikke få luft, og en dag sagde jeg til doktoren: "Jeg kan ikke holde det ud mere". "Kom her hen til mig", sagde han. Han stod ved vinduet, hvor solen skinnede ind. Jeg havde to bylder inde i munden, dem skar han hul på, og der kom en mængde materie ud. Det gjorde ondt, og sårene var der også en tid, men jeg fik da mere ro. Men så var nyrebetændelsen tilbage. Jeg lå i sengen i tre måneder. Men det gik fremad med helbredelsen. Jeg glædede mig med min kone og mine børn. Jeg ville gerne gå hjem til Gud. Jeg havde jo haft den store lykke, at det evige livs håb havde lyst for mig siden min store oplevelse i Nissum. Men jeg ville også gerne leve lidt endnu sammen med min kære Line og børnene. Jeg husker, jeg sagde til min Line: "Det er godt, jeg er omvendt, for under denne svære sygdom kunne jeg ikke være blevet det". Sygdommen tog af; jeg kunne læse og fornøje mig med mange ting; men jeg var så træt. Min kære doktor kom vist omtrent to gange om dagen, i hvert fald mens der var fare på færde. Det var, lige som solen skinnede klarere, når han kom. Han havde et ualmindeligt venligt væsen og kom altid smilende ind til os. En dag sagde han: "Nu må De selv komme op til mig". Det gjorde jeg også. Jeg gik vaklende op ad bakken, hilste ingen, jeg kom forbi. En sådan bevægelse kunne jeg ikke tillade mig. Doktoren stod deroppe og så min gang. Smilende tog han mig ved hånden og førte mig ind i sit kontor. Tynd og mager var jeg. "De ligner udskidt æblegrød", sagde han. Der gik meget lang tid med min rekonvalescens. I alt 5 måneder varede det, inden jeg atter kunne tage del i lettere arbejde. Foruden Hvidtvedgård og et udhus hos en bager byggede vi et beboelseshus for vognmand A. P. Andersen. Det var lige påbegyndt, inden jeg blev syg. Jeg kom med til lidt af det sidste: tagunderstrygning, fugning og opstilling af støbegods. Jeg måtte tit gå hjem midt i arbejdstiden og få mig lidt mad hos Line. Jeg var meget sulten. Jeg længtes også meget efter min Line; hun havde døjet meget for min skyld og passet mig omhyggeligt både dag og nat. - Sådan gik 1911.

1912

1912 blev også et år med meget arbejde. Jeg var nu helt kommet mig. Vi begyndte med et stuehus ved gården "Hog" 3 km n.f. Rønde, en stor gård på 120 tdr. land. Det gik godt undtagen med tegltaget. Tagstenene havde manden fået gennem købmand Hartvig med garanti for, at de var tætte. Det var de nu ikke. Hartvig foreslog og betalte fernisering af hele taget udvendig. Hvis det ikke hjalp, ville han levere ham et nyt tegltag. Jeg husker ikke, hvordan det gik.

Maler Mikkelsens hus

Derefter byggede jeg for mine kære venner malermester Mikkelsens et hus på Molsvejen. Det var et stort og smukt hus med malerværksted i en sidebygning. Der var stor, muret kvist på forhuset ud mod gaden. Der blev lavet en smuk gesims i lighed med den på Hvidtvedgård. Den går rundt om forside og begge gavle. Jeg lavede en model af træ, som skulle passe til en runding i to skifters højde. Jeg rettede rundingen af med et skarptkantet bræt, til den var helt fyldt og jævn af mørtel. Så blev den hvidkalket, da den var tør.

I stueetagen var en god butik, 2 stuer, kontor, køkken og spisekammer, samt indgang ved søndre gavl. På loftet var en toværelses lejlighed og flere loftsværelser. Begge huse var af røde sten og fuget. På forhuset var der tegl, på baghuset pap.

I dette hus boede maler Mikkelsens fra 1913-1935. I de første år boede vi lige overfor, men også efter at vi var flyttet til andre dele af byen, kom vi meget sammen, ligesom vi købte meget i butikken. Vi havde mange glade stunder i dette hus; ingen forstod som de at lave fest og løjer. De unge var særligt glade for at komme der. De havde begge en særlig evne til at gøre godt mod mennesker, og der udgik megen velsignelse fra dette hjem. I de sidste år boede Mikkelsens gamle mor i lejligheden ovenpå. Hun var gammel, pensioneret distriktsjordemoder fra Ebeltoft. Hun blev vor gode ven gennem mange år. Også vi kaldte hende "Bedste".

Legarths gård

Senere begyndte vi på vort største arbejde det år: en gård til Frederik Legarth. Den lå ved Århusvejen, noget tilbage. Mellem vejen og byggepladsen var der et stort mudderhul. Der måtte køres næsten utallige læs grus der, før der kunne køres materialer til stuehuset. Vi gravede grund og kælder - det var noget grimme ler, som næsten ikke ville slippe redskaberne. I kælderen var en lerart så let, at jeg tænkte, det var moler. Jeg gjorde Legarth opmærksom på det; men han interesserede sig ikke for det.

Det er et stort, herskabeligt hus med mange store stuer og mange værelser på loftet. Alle stuerne undtagen spisestuen er på solsiden. Der er en smuk udsigt over Kalø Vig og skovene. Der er en stor muret kvist på begge sider af huset med mønstermur, som jeg lavede.

Derefter byggede vi ud huset, der også var meget stort. Jeg havde kun murerarbejdet. Anthon Jørgensen derimod havde alt cementarbejdet. Det var 1912.

1913

I 1913 byggede vi bl.a. et hus til lærer Rasmussen på Molsvejen. Han havde solgt det, han fik af os, til en gårdmandsfamilie fra Korup. De havde solgt deres gård. (Korup er et meget naturskønt sted med frodige marker; men de gamle, som hørte til de vakte, ville gerne noget nærmere til kirke og missionshus). Lærer Rasmussens hus kostede 4500 kr.

Derefter kom vi til *Bjødstrup mejeri*. Således kaldes det, skønt det ligger i Feldballe sogn og nok er udstykket fra Møllerup. Det skulle bygges helt om og udvides meget, og samtidig skulle det gå hele tiden. Mejeriet er et privat mejeri, som dengang ejedes af 3 mænd. De vidste godt, at det var en vanskelig opgave for mig, og lettede det, så godt de kunne. Jeg traf også på noget usædvanligt, som jeg havde beregnet for lavt. Men det forstod de helt og betalte, hvad der var rimeligt.

Den nye dampskorsten blev bygget af en skorstensbygger fra Århus. Vi støbte fundamentet 3 gange 3 alen og samme dybde i jorden. Da den var færdig, skulle den gamle brydes ned; men det var lettere sagt end gjort. Den stod inde mellem de nye spær og ragede nok 12-13 alen op over dem. Vi slog et stort hul forned. Så fik vi vor lange stige anbragt på et stillads oven på spærerne - det var meget vanskeligt at få den rejst så højt oppe. Den blev stivet af med lange brædder. Min broder Michael fik 25 kr. ekstra for at bryde de 20 alen ned, der var muret. Han puttede stenene ind i skorstenen, en mand stod forned og skovlede dem ud af hullet, og en anden trillede dem væk. Vi havde også et stort arbejde med den høje sokkel, som i 5 alens højde var støbt af meget stærkt beton, en alen tyk mur. Den regnede ikke vore store jernhamre. Vi gravede så jorden bort under den, og endelig væltede den. Nu kunne vi, om end med stort besvær, slå den i stykker med vore hamre, så vi kunne trille stumperne ud. Så skulle vi have den gamle dampkedel ud og derefter dens murværk brækket ned. Det var ikke svært, men det var ubehageligt at stå i det varme støv. Vi blev meget tørstige. Men der var sørget

godt for os. De gode mejerifolk satte hver dag en køler med sød mælk et svalt sted. Der kunne vi få rigeligt at drikke. Jeg havde en mand med, som jeg ellers ikke brugte og ikke syntes om. Han tog hele pottemål fulde af fløde og drak. Jeg harmedes på ham og sagde til undermejeristen: "Kan du ikke sætte et potmål med fløde og så komme godt med afføringsmiddel i. Så kan han komme til at sidde på møddingen hele eftermiddagen". Men fyren lugtede lunt og gik ikke i fælden. Jeg skilte mig af med ham, så snart jeg kunne. Arbejdet varede året ud, og i de følgende år havde jeg også en del arbejde på mejeriet.

Hjem liv

Imidlertid havde vi solgt vort hus på Molsvejen og lejet os ind hos snedkermester Sigfred Nielsen ved hovedgaden. Han var ungar, vel omkring de 30. Der fik vi en udmærket lejlighed. Der var 2 stuer mod gaden og stort soveværelse, køkken og et kammer i solsiden. Vi var glade for at bo der. Han var en god og tålmodig mand. Man havde sagt til mig, at han var vanskelig, men det var han ikke. Han tålte meget spektakel af vore børn. Vi havde 3, og en malermester på 1. sal havde også 3. De dundrede op og ned ad bagtrappen mange gange om dagen med deres træsko. Men han sagde aldrig noget.

Huset på Molsvejen solgte vi til Frederik Legarth og fik i stedet en byggegrund ved Frederiks Alle. Men i huset på Molsvejen havde vi vor skønneste tid, mens børnene var små og gik omkring os. Hvor kunne vi lege og glæde os med dem, når jeg var hjemme om aftenen og om søndagen. Så var jeg hest for deres små køretøjer, slog bagud og vrinskede, eller jeg lå på gulvet, mens en eller to sad over skrævs på min ryg. Undertiden sang vi de muntre børnesange. Min gode ven Rasmus Chr. Rasmussen, som var lærer i Serridslev ved Tvingstrup, havde skaffet mig Børneskolens Sangbog. Den var i tre afdelinger: 1. De muntre børnesange, 2. De lettere kristelige sange, afpassede for børn, 3. De mange skønne fædrelandssange. Vi sang i alle tre afdelinger med liv og lyst. Der var noder i bogen. Jeg havde lært noderne nogenlunde og kunne spille lidt violin. Vi sang og spillede og lærte mange melodier på den måde. Disse stunder husker børnene endnu.

1914

1914 blev det alvorlige første krigsår i verdenskrigen 1914-18. Jeg byggede et stuehus for min (?) Albertus Jensen, på Bjødstrup mark. Jeg husker så tydeligt om morgenen, da krigen var begyndt, - vi vidste ikke, hvad øjeblik vort land kunne blive besat og oversvømmet af fremmede soldater - jeg så fra de høje bakker det skønne landskab mod syd: Bregnet kirke, Kalø slotsruin og Kalø Vig med de frugtbare marker ned mod vigen. Jeg fyldtes med en inderlig bedrøvelse. Skulle vort dejlige land blive valplads eller måske fratages os af tyskerne. Heldigvis for os gik krigen udenom, og vi fik nogenlunde rolige tilstande.

Vi fortsatte vort arbejde med stuehuset. Det var meget tørt ved den tid (august måned). Det var næsten umuligt at grave eller hakke jorden op i kælderen. Albertus var vant til at skyde sten. Han brugte nogle patroner, som kunne ordne den største sten. Da han så, hvor vi døjede, kom han hen til os med en patron. Med en jernstang stak vi så dybt et hul i jorden, som vi kunne. Han tændte en lunte an og puttede patronen ned i hullet. Det gav en dump lyd i jorden, og så var jorden løs - en hel kubikmeter eller mere. Dette stuehus blev pænt med en del udsmykning på ydermuren.

En dag da jeg stod på stilladset, kom deres lille pige hen til mig og satte mursten op på stilladset til mig. "Du er en dygtig pige", sagde jeg. "Nej, pigefolk er der ikke noget ved", svarede hun. Det er udtrykket "pigefolk", jeg kan huske endnu. Jeg sagde så noget til

hende om, at pigefolk og drengefolk var lige kære for Vor Herre. Jeg holdt meget af børn og var søndagsskolelærer i ca. 20 år. Det begyndte jeg med allerede i Grenå.

Vurderingsmand

1911 var jeg af Jydsk Grundejer Kreditforening blevet udnævnt til suppleant for vurderingsmanden, tømrer Pedersen. Han var blevet vurderingsmand på foranledning af vurderingsformanden tømrermester Chr. Sørensen, Feldballe. De arbejdede sammen i 2-3 år. Så blev de ved en vurderingsforretning uenige om vurderingssummen og indsendte hver sin beregning. Sørensen har da antagelig sagt, at han ikke kunne arbejde sammen med Pedersen, og forlangt at få mig med. Fra den tid var jeg med som vurderingsmand.

Kirkesynsmand

En anden stor og for mig kær udnævnelse fik jeg også i 1914. Fra provst H. L. Larsen, Thorsager, fik jeg 31. maj 1914 beskikkelse som synsmand for kirker og præstegårde i Østerlisbjerg, Mols og Sønder herreder.

De årlige syn fandt sted sidst i maj eller først i juni, en dejlig årstid at komme omkring i disse naturskønne egne. Herudover var der mange andre synsforretninger, f.eks. når en kirke skulle overgå til selveje. Da skulle vi af sted mindst to gange for at se, om nogen del var forfalden eller trængte til reparation. Tiendejeren skulle aflevere den i fuldt forsvarlig stand. Når vi så kom igen, skulle der henlægges penge, i forhold til hvad kirkens vedligeholdelse havde kostet de sidste 25 år. På dette grundlag skulle der henlægges kapital til en hovedreparation. Alt dette skulle tiendejeren udrede.

Den anden synsmand var tømrer Jens Jensen, Løgten. Han havde været med i mange år og var en solid og god mand. Han vidste god besked med, hvad vi måtte foretage os, hvad vi måtte udsætte hos præst og forpagter (præsterne skulle den gang selv vedligeholde boligen, forpagteren avlsgården). Jeg var jo på bar bund, men lærte af min gamle ven, hvad der måtte foretages.

Min bestilling var det tit at gå op i det højeste af kirketårnene og undersøge, om træværket, klokkens ophængning og læderet, som knebelen hang i, var i forsvarlig stand. Vi skulle også ind over hvælvingerne og efterse lægter, spær og tag samt skorstenen med henblik på brandfare. Vi skulle også se efter i kirkerne, om noget skulle repareres eller fornyes. Også kirkegården skulle efterses samt ligkapellerne og nødtørftshusene, og endelig skulle vi rundt om kirkegårdsmuren eller stendiget og se, om der var brud nogen steder. Jens skrev det op i sin bog; det blev læst op for provsten, der indførte det i kirkens synsprotokol, hvorefter det blev underskrevet af provsten og os to synsmænd. På samme måde foregik synet over præstegårdene.

I de første måske 4-5 år kørte provsten selv med eget køretøj. Han var kusk og sad i den forreste agestol, vi to synsmænd i den bageste. Vi havde mange fornøjelige samtaler på disse dejlige synsture. Provsten var livlig og en rar og venlig mand (han hørte til Indre Mission). Når vi kørte ud, var vi velforsynede med tobak. Provsten havde sin i en grøn skindpose. Vi kaldte den muleposen. Den kunne nok tage et pund tobak; men den slog dog ikke altid til til sådan en tre dages tur. Han røg på en stor træpibe. Det samme gjorde jeg, og det var ikke småting, vi to røg af tobak foruden præsternes gode cigarer. Vor gamle Jens Jensen røg ikke. Han tog en lille fin skrå, nøjsom som han var i alle måder.

Vi havde tre herreder at komme igennem. Det tog tre dage for Sønder Herred og ligeledes for Mols herred, men kun to for Østerlisbjerg; men så havde vi nok taget to af dette herreds kirker: Thorsager og Skarresø sammen med en af de andre. Vi synsmænd fik kr. 1,50 for en kirke og ligeledes for en præstegård. Vi kunne tage 6 stykker om dagen og havde så 9 kr. i dagløn. Det var ret godt, især når man tager i betragtning, at vi fik mere end god kost i præstegården og logi om natten. Vi blev altid taget godt imod både af præsten og fru.

Når vi kom, var de gamle gårde omhyggeligt stolpet af, hvor der var bindingsværk, og væggene kalkede. Kalk og mørtel dækkede ofte over noget såre skrøbeligt, som det gjaldt om for præsten at få til at holde i hans tid. Det var i øvrigt ingen spøg for præsterne med dette syn. Der skulle ydes fuld forplejning både til os og til hestene. Hestene skulle have, tror jeg, en eller to skpr. havre.

Nogle af præsterne var ejendom melige. I Hyllested, hvor vi kom ved aftenstid, var alt brunt af tobaksrøg: tapet, loft og skildrier. Pastor Østerriis røg umådelig meget. Hvordan han var som præst og sjælesørger, ved jeg ikke; der var meget åndeligt dødt i pastoratet. Fruen var også lidt for sig. Når hun kaldte til aftenbordet, sagde hun: "Vil herrerne og synsmændene værsgod at komme ind og spise". Vi var jo heller ikke herrer af ret megen betydning.

Vi lå om natten i gæsteværelset i stueetagen. Et vindue var taget ud og erstattet med en ramme med trådvæv. En nat vi lå der, var det meget stærk storm og regnvej. Det piskede ind gennem trådnettet. Men vi sov godt og trygt. Vi lå og snakkede lidt, indtil min gamle ven sagde godnat. Jeg hørte ham bede Fadervor og noget mere. Han var en from og retskaffen mand. Måske var han lidt for gammeldags for den tid. Af sparsommelighedshensyn var han ikke alt for villig til at efterkomme præsters og fruers ønsker. En gang vi talte om politik, sagde han: "A haa alle stemt på anne end højre". Det passede også for mig, jeg stemte også konservativt.

Fra Hyllested drog vi videre, indtil vi ved aftenstid nåede Lyngby præstegård. Pastor Lutzen var en god og venlig mand, der havde været præst på Grønland. Han fortalte os meget deroppe fra. Lyngby kirke er stor og smuk med et 39 alen højt tårn. I Vejlbj, hvor præsten Søren Jensen Quist boede og blev uskyldig henrettet, var vi engang i anledning af et forpagterskifte. Der var meget at notere om de gamle bygninger. Men det, jeg husker bedst, er forplejningen. Provsten og jeg morede os tit over det bagefter. Den bestod i, at vi, der arbejdede med synet næsten en hel dag, to gange fik kakao og kager. Det var nok præstens og forpagterens damer, der havde fundet på denne måde til at slippe billigt fra forplejningen. Sognepræsten, dr. theol. Lindegaard Petersen, var vist en hjertensgod mand, men altfor lærd til at blande sig i den slags småting.

Ålsø kirke var også en stor og smuk kirke med adelige begravelser fra de mange herregårde på egnen. Der er også Søren Kannes grav med en smuk sten. Jeg glædede mig meget til at se de gamle smukke ting, som fandtes i de kirker, vi synede. Jeg mindes også med særlig glæde Hornslet kirke, Rosenkranzernes kirke. I et rum står nogle kister, og i selve kirken er der smukke epitaphier med store inskriptioner.

Engang på en tur til Helgenæs kom vi lidt sent på det. Pastor Heilmann mødte os på trappen uden for stuehuset med en bakke med whisky og sodavand. Men provsten og jeg var begge i Blå Kors, og vi havde heller ikke tid til at nyde noget. Kirken har et højt tårn, men er ellers ret ordinær. Måske er Marsk Stig begravet her. Der er fundet nogle ben under gulvet; men de kan for den sags skyld også stamme fra andre. Og Marsk Stigs grav vises jo mange steder.

Da vi kom til præstegården igen, fik vi en god aftensmad. "Vi to gamle vil knageme ha en dram", sagde Heilmann til Jens Jensen. Vi spiste en masse fuglevildt der.

Dråby kirke er nok den største i Mols herred og måske i hele vort synsdistrikt. Der har Ebeltoft by og hele landet mod syd hørt til. Ebeltoft kirke er stor og smuk, især indvendig. Træværket er malet med skønne beroligende farver, så man befinder sig godt og finder hvile for sindet og tankerne i dette fredelige gudshus. Det høje tårn vender mod syd og ender i et højt spir. Også Hjortshøj kirke har et stort og bredt tårn. Kirketiendejeren hed Lange og var stor murermester i København. Hans far havde haft en større gård på egnen og købt tre kirker, to i Jylland og en på Sjælland. Lange kom over, da kirken overgik til selveje.

Huset på bakken

1914 havde jeg begyndt at bygge på et hus til os selv på en grund på Frederiks allé, som jeg havde fået i bytte med vort hus på Molsvejen. Jeg havde støbt sokkel og kældermur. Så kom krigen. Jeg turde ikke fortsætte, men blev boende i vor lejlighed ved hovedgaden. Men nu skulle ejeren giftes, og jeg måtte tage fat med al kraft for at få huset bygget. Det var 1915. Vort hus blev det største, bedste og smukkeste, vi havde haft, 16½ alen langt og 13 alen bredt. Stigningen på grunden er så stor, at forsiden er rigelig en etage højere end bagsiden. Kældermuren var på forsiden og et stykke hen på gavlene muret af brændte sten, hul mur og pudset. Resten var røde sten og fuget og med tegtag. Forside og gesims er med udsmykning, vinduer og hovedindgangsdør smukt udstyret med puds og hvidtet. Gangen var mod syd med et fag vinduer. Ligeledes vendte de to stuer mod syd med et fag brede vinduer i hver med udsigt over vigen og Mols, helt til Århus. Mod nord og øst er soveværelse og køkken samt en mindre stue. Min gode ven maler Mikkelsen malede det så smukt, og vi boede så dejligt der. Det hele kostede ikke over 4600 kr. Der var også kvist på forsiden med et stort rummeligt værelse. I kælderen er der en stor god stue, som blev udlejet til en dameskrædderinde for 60 kr. Der var også vaskehus og brænderum samt husholdningsrum. Jeg måtte lave trappetrin op ved vestre gavl, hvor man så kom ind i et lille baghus med gang og toiletrum.

Samme år, 1915, byggede jeg et hus til min ven Petersen, stort og med 2 lejligheder. Jeg husker ikke mere af, hvad vi byggede det år, men travlt havde vi altid. 1916 byggede vi et missionshus i Bjødstrup. Det år kom vi til at give 50 øre i timen, og nu steg det hurtigt. Der blev oprettet en forening for bygningshåndværkere på landet. Priserne blev fastsat ved forhandling mellem mestre og svende som i byerne, og vi fik udleveret en trykt priskurant over al slags murerarbejde med bødestraf for at tage mindre.

Jeg køber statshus

Om arbejdet i 1917 husker jeg kun, at vi gik en meget lang tid på Rønde kro, hvor der blev lavet meget om både ude og inde. I vestre sidelænge blev der indrettet banklokaler for Århus Privatbanks Rønde-afdeling. I det samme år begik jeg den store dumhed at købe en statsejendom mellem Rønde og Følle. Forholdene var blevet lidt vanskeligere med al den rationering af fødevarer og brændsel og andre ting. Jeg mente, det måtte være bedre at avle lidt selv. Sådan var det jo i min barndom. De fleste landhåndværkere havde lidt jord. Jeg tænkte ikke på, at tiden var blevet en helt anden.

Vi flyttede så fra vort hus på bakken, hvor vor yngste datter Inger var blevet født d. 17. januar 1917 og Samuel konfirmeret i oktober året før. Men det blev en svær tid mange gange. Jeg havde meget murerarbejde. I Skrejrup opførte vi en stor ny staldlænge hos Niels Moesmand, og i Kejlstrup lavede vi et stuehus helt om. Vi byggede også noget på en lille gård i Uggelbølle. Ved siden af skulle jeg så passe landbruget. Jeg skulle have korn og roer sået til sin tid og først have kørt gødning og ajle ud. Det gjorde jeg selv, både læssede og spredte. Jeg lånte min genbo Niels Holsts heste. Han boede i en gård lige over for ved Århusvejen. Han blev mig en dygtig lærer i landbrug. Han var en god og

hjælpsom mand, der hjalp mig med næsten alt. Vi kom til at holde meget af både ham og hans kone Petrea. De blev vore gode venner, og vi skylder dem meget. Jeg måtte leje købmand Hartvigs heste og karl til pløjning om foråret, så vidt jeg husker for 12 kr. om dagen. Niels Holst såede roerne efter at have købt frøet. Han var jo sagkyndig på det område. Da de skulle renses, hentede jeg min bror Michaels hest (Han havde imidlertid købt ejendom på Rostved mark). Dette rolige liv at gå bag efter hesten tiltalte mig. Ejendommen - 51 tdr. land meget god jord - købte jeg uden besætning. Jeg købte 2 gode køer for 1700 kr. Af den ene fik vi en smuk kviekalv, som vi solgte om efteråret for 90 kr. Vognen, som var ved ejendommen, solgte jeg for 65 kr.

Line og Poul tyndede roerne. Jeg var også med, men jeg tror nok, at Line var dygtigere end jeg. Da høsten kom, var det mig en glæde at gå derud sammen med min Line og høste vort eget korn. Vi havde en god høst, det var groet godt. En dag tog jeg en af mine arbejdsmænd med; vi lagde hele bygvangen på skår. Line og jeg hjalp så hinanden med at binde det op og sætte det sammen. En havrevang høstede Niels Holst med selvbinder og kørte den også hjem, en anden havrevang høstede en anden nabo, Jens Olsen. Den kørte jeg hjem med Michaels hest tillige med rugen. Vi fik det ind inden natten, men det blev sent. Line og børnene tog fra. Om efteråret havde jeg en vognmand til at pløje og køre roerne hjem i nærheden af huset. Holst såede rugen, og jeg havde en arbejdsmand til at kule roerne. Vi slagtede to svin og beholdt selv 1½. Sådan gik tiden, vi havde en ret god indtægt af ved (?) mælk og æg. Brændsel var det ikke så godt med. Vore tørv var ikke tørre, og vort tørverum var i kælderen; det blev de ikke bedre af. Vi fik nogle kul og briketter og kom da over vinteren. Men jeg indså, at sådan kunne det ikke blive ved at gå. Vor årsindtægt var i og for sig ikke så ringe. Men ejendommen var for lille. Havde den været så stor, at vi kunne have levet nogenlunde godt af den alene, er det ikke godt at vide, hvordan det var gået. Vi havde begge stort kærlighed til jorden og dyrene.

Om foråret solgte vi stedet til en husmand fra Rostved mark, Søren Hougaard, på den betingelse, at vi måtte blive i det til midt i maj. Vi skulle jo have bygget os et nyt hus. Han købte det for 13500 kr. Jeg forlangte 14000 for det, men da han lod, som om han ville gå, blev jeg bange og slog 500 kr. af. Min Line blev vred og sagde: "Dem kunne du have givet mig; de skulle nok have taget det". Det var vistnok sandt; hun var tit klogere end jeg.

Huset på Højskolevej

Først det år (1918) skulle vi have bygget et stykke til Niels Juls stuehus. Det var solgt til arkitekt Torvald Jensen Ginnerup, som vi havde haft til tegnelærer i Nissum. Derpå skulle vi skyndsomt have bygget et lille hus til os selv, samtidig med at jeg havde murerarbejdet på et stort og smukt hus til min gamle ven Pedersen.

Jeg købte en grund ved Højskolevej af Legarth. Vort nye hus blev ikke stort. Jeg var bange for gæld (det har jeg altid været). Det kom til at koste 9000 kr. (Havde jeg beholdt vort store og smukke hus på bakken, som jeg solgte til Ingemann Herskind for 6450 kr., blot et år længere, kunne jeg have fået 12000 for det).

I det nye hus var der 2 stuer mod Højskolevej og køkken, sovekammer og spisekammer mod haven mod sydøst. På loftet 3 kamre. Der blev baghus med vaskehus som baggang, hønsehus og wc. I kælderen var der 2 rum til brændsel o.l. Det var det første af vore egne huse, der var glatpudset og kalket udvendig. Det var prydet om fordør og vinduer med smukt puds, udstykket med sinkninger, som man sinker dør- og vindueskarme sammen. På forsiden er det ottekantede Davidsskjold. Det hele, også en ramme langs taget på begge gavle, gult kalkfarvet.

Det lille hus blev smukt tapetseret og malet af min ven Mikkelsen, ja i gangen så godt, at det ikke behøvede maling i 35 år. Vor gode ven gartner Poulsen anlagde og beplantede haven med forskellige frugttræer og buske: stikkelsbær, ribs og solbær. Ud mod vejen var der mange sirbuske med smukke blomster, hver efter sin art, mange roser og et stort tal af sommerblomster og nogle stauder. Det blev meget smukt altsammen. Ved den nordre gavl lavede han et lysthus af sirbuske. Der satte vi et bord og et par bænke og opholdt os der undertiden på varme dage. Ud for hoveddøren blev anlagt en rund græsplæne, hvor vi hurtigt fik en flagstang opstillet.

Andet arbejde i 1918

Samme år byggede vi Rønde mejeri. Jeg havde murerarbejdet sammen med murer A. Rasmussen. Desuden havde jeg 2 huse til ved Højskolevej. Dem måtte vi også hjælpe hinanden med. Det gik altsammen godt; vi var mange folk til arbejdet; men det blev nok jul, før vi var færdige. Mejeriet var en hel gård. Der var bolig for mejeribestyreren ud mod Århus landevej, meget stor og fin. "Det ligner en amtmandsbolig", sagde en mand. Derpå kom den store mejeribygning langs med det, der hun hedder Kristen Herskinds vej, og endelig et stort udhus parallelt med mejeriet. Her er der ostelager o.a.

1919

Gymnasiet i Rønde

1919 blev om muligt endnu mere travlt. I 1917 var gymnasiet i Rønde blevet bygget. Men det viste sig snart at være alt for lille både hvad elev- og klasseværelser angik. (Den mægtige hovedbygning er en kopi af Indre Missions Seminarium i Århus). Nu blev den yderligere for lille, da der skulle indrettes plads til forstanderen med husstand. Denne lejlighed blev indrettet på første sal og tog de fleste af de derværende elevværelser. Foruden hovedbygningen var der en sidebygning mod syd, vinkelret på, men ikke bygget sammen med hovedbygningen, 30 alen lang. Mellem de to huse var der gennemkørsel. (Arbejdet med disse første bygninger havde jeg ikke).

Nu skulle sidefløjen brækkes ned. Det gjorde mig ondt, at dette pæne hus skulle brydes ned og alt det pæne murerarbejde være spildt. Tagsten og mursten tog vi ned og rensede. Der var nok 30000 mursten og 3000 tagsten. Vi sad og hakkede mørtel af i mange dage.

Den nye sidefløj er 2 etager med mansarde. I alle 3 etager er elevværelser. En mægtig septiktank satte vi ned uden for wc'erne, ca. 5 alen dyb og 2 alen bred. En lignende satte vi ned ved hovedfløjen. Et stort kloakarbejde havde vi med at skaffe afløb for regnvandet fra gården samt fra køkkenet. Vi var mange mand, og vi arbejdede og sled for at for forstanderen og eleverne ind efter høstferien. Vi blev ved at arbejde til jul. Da var jeg træt, og det var mig meget imod, når telefonen ringede, og nogen ville have mig til at lave et eller andet. Jeg gik vel; jeg ville nødig være uvenner med nogen.

I julen samledes vi så alle til en dejlig julefest. Samuel var i lære hos købmand Mogenssen i Følle og kunne let komme hjem. Det havde været et godt år; jeg tror nok, at min nettfortjeneste var noget over 7000 kr. Jeg gav min Line 500 kr., som hun satte i sparekassen. Jeg skyldte hende dem på en måde for handelen med statshuset. Karen fik et orgel.

Medens vi var ved at lægge tag på det nye hus på gymnasiet, så vi, at der var ildløs 3-4 km nv. for Rønde. Jeg gik derud. Det var Niels Rasmussens gård i Smogen, der brændte. Det var gamle bygninger, alle med stråtag. Så der blev ikke meget tilbage. I vinterens løb forhandlede jeg med manden og fik arbejdet med stuehuset og 2 udhuse.

Dette arbejde begyndte vi på om foråret. Det skulle endelig op inden høst. Gårdmandens var gode og rare folk. Vi fik mange gode middagsmåltider.

Helliggørelsesmøde i Gram

Dette år rejste min kone og jeg til et af de såkaldte helliggørelsesmøder i Gram. (Sådan møder har i mange år været afholdt hver som mer forskellige steder i vort land, mest i Jylland. Deltagerne bliver indkvarteret på stedet med frit ophold).

Vi valgte Gram. Det var en inderlig stor glæde at komme ned til det elskede genvundne land. Legarth kørte i sin store bil. Foruden ham var min kone og jeg, maler Mikkelsen samt mejeribestyrerens kone med. Vi regnede med at nå til Kolding den første dag. Men straks vi kom til Skæring, var der noget i vejen med bilen. Smeden, den eneste, der havde forstand på biler, var til fest nede ved stranden. Vi sad i vejgrøften et par timer og havde det godt. Vi havde ikke tabt mødet. Vi kom ikke længere end til Horsens den dag. Her boede vi om natten på missionshotellet. Næste dag kørte vi til Kolding og så samlingen på slottet. Vi var også i Skibelund krat og så en mængde stene med inskriptioner over berømte mænd, mest sådanne, som havde kæmpet for Sønderjyllands sag. Vi kørte over Kongeåen til Ribe, den gamle berømte stad fra Valdemarernes og Erik Menveds tid, da "de dansede sig på slottet ind med dragne sværd under skarlagenskind, for Erik, kongen hin unge". Vi tog straks hen på det fine hotel på torvet og fik noget at spise; vi var sultne. Derefter var vi oppe på det store tårn, hvor egetrappetrinene næsten aldrig ville få ende. Så var vi på Riberhus Slotsbanke. Der var ikke meget at se, voldgraven er næsten tør.

Så rullede vi ad Gram til. Bedst som vi kørte, sagde min kone: "Der løber et hjul ved siden af vognen!" Det var dækket af et af hjulene. Det var for stort. Vi fik donkraften frem og den store vogn lettet og det vildfarne dæk sat på igen. Endelig kom vi til Gram. Der skulle fru Adamsen, mejeribestyrerens kone af. Hun ville helst være blevet hos os, som hun kendte. Hun var så bange for det fremmede og så sær. Vi ville af med hende og fik fat i manden, hun skulle være hos.

Så kørte vi til Brandstrup, 4-5 km n.f. Gram. Der skulle vi andre være på hvert sit sted. Min kone og jeg kom til en gårdmand, Johannes Wellendorf. Han var tysker, men havde stemt for Danmark. Han var en meget god mand og en alvorlig og glad kristen. Vi havde et godt hjem der i de 3-4 dage, mødet varede. Konen og en halv voksen datter var danske.

Hver formiddag var vi i Gram kirke, hvor en af de gode præster prædikede. Om eftermiddagen var der forhandlingsmøder i kroens store sal. Om aftenen havde vi det dejligt hjemme eller gik på besøg hos de andre. Vi var glade for alt det gode, vi havde hørt og oplevet.

Nu skulle vi hjem igen. Men bilen var stadig ikke i orden. Den stod hos to unge smede i Brændstrup, men de kunne ikke finde fejlen. Vi måtte så køre med den, som den var. Vi kørte over Rødding, Anst og Bække. Men så sagde bilen stop og ville ikke længere. En gammel smed, vi henvendte os til, var ærlig og sagde, at han ikke havde forstand på biler. Mange kom til og gav gode råd. Nogle mente, det var fordi vi ikke kørte med benzol, som var blevet os stærkt anbefalet af smedene i Brændstrup. Vi fik nu travlt med at tømme tanken. Folk hentede med stor iver, hvad de kunne bjerge, og vi hentede benzin hos købmanden. Meget spildtes på jorden. Det var et under, at der ikke blev brand, for vi røg stærkt alle tre mandfolk. Nu skulle den så kunne gå; men den gik ikke. Vi var lige ved at tabe mødet. Det var ved at blive aften og begyndte at regne. Vi holdt der 2-3 timer. Da kom to unge mennesker forbi. De lukkede op og fandt, at det kun var

en lille fejl ved tændingen. Den blev rettet, og vi kørte med stor fart til Vejle. Her var det vanskeligt at få hotelværelse. Det lykkedes at få et 3 sengs værelse på centralhotellet; her kunne vi mænd sove, men så måtte vi ud i byen og skaffe plads til damerne. Fru Adamsen havde en slægtning, en gammel murermester, i Vejle. Hun kunne huske gadens navn, men ikke husets nummer. Det lykkedes os dog at finde det rette sted, og her fik damerne lov til at overnatte. De gamle folk tog meget venligt imod os.

Dog - vore vanskeligheder var ikke forbi endnu. Den næste dag skulle bilen ses grundigt efter og have nye dæk. Legarth lånte 300 kr. af mig og måske også nogle af Mikkelsen. Det varede en evig tid med den bil. Vi kunne jo ikke blive på hotellet hele dagen uden at nyde noget. Legarth gik til og fra. Ved et af måltiderne sagde han pludselig til mig: "Hvad er det så, du vil give for grunden?" Jeg sagde, 1600 kr. Han slog til. - Det var en byggegrund, som lå lige over for vort hus. Vi havde handlet om den flere gange. Han plejede at forlange 2000 for den. Jeg solgte den et par år efter til en gårdmand fra Bjødstrup for 2000 kr.

Endelig var bilen færdig, og vi kørte hjem glade og muntre og lo ad alle vore biluheld og taknemmelige for al den velsignelse, vi havde hentet i Gram.

1921

1921 var der intet arbejde ud over reparationer. Jeg kunne klare det selv med en arbejdsmand til hjælp. Hen på sommeren brændte "Brunsminde" i Følle under et tordenvejr. Det var en stor gård, vist 760 tdr. land meget god jord. Den ejedes af et gammelt søskendepar, hvoraf broderen, den gamle Jørgen Bruus, ikke var helt klar i hovedet længere. Derfor blev det søsteren Esther samt en anden bror, som boede i byen, der ledede arbejdet med genopbygningen. Det blev tilladt murer Rasmussen & Søn samt Anton Jørgensen fra Rønde og Mads Rønde fra Rostved at give tilbud sammen med mig. Jeg fik stuehuset, Rasmussenerne stald og lade, Jørgensen og Rønde østre længe. Nu måtte jeg have mit mandskab samlet; der var arbejde nok til resten af året. Arbejdet gik godt, og årets udbytte blev ikke så ringe.

1922

1922 byggede vi først et stykke til Egens brugsforening. Der fik jeg som arbejdsmand min siden altid gode og trofaste ven Vilhelm Ulrich. Han var pålideligheden selv. Han havde dengang et stort hus i Egens, hvori der også var en sal, som missionsfolkene i Egens havde lejet til deres møder. Fra Egens kom vi til at bygge biografen i Rønde, og så husker jeg ikke mere, hvad vi byggede. Men arbejde var der nok af.

1923

1923 byggede vi først et hus på Molsvejen for bagermester Jensen til hans datter og svigersøn, og derpå kom sommerens store arbejde: en østre fløj til Rønde Højskole. Først foretog vi en meget stor udgravning, da grunden hælder en etagehøjde. Arkitekten var - så vidt jeg husker - Egefældt fra Randers. Arbejdet gik godt. Det blev noget af mit fineste murerarbejde. Vi lavede også meget om på den øvrige del af højskolen og havde vist arbejde til jul. Så kunne vi holde jul i vort kære hjem, hvor vi var så glade for at være. Da kom vore børn hjem. Samuel var kommet fra forskellige steder, mest i Vendsyssel. Karen var husholdningselev på Skovriderstedet det år, og Poul var i urmagerlære hos Madsen. Inger var 6½ år og altid hos os.

Der kom også altid mange af eleverne fra gymnasiet hos os. Vi sang og spillede. For det meste havde vi en eller for det meste to elever boende på vore løftsværelser. På den måde blev vi kendt med mange, som senere blev præster omkring i landet og også blev ved at være vore venner.

Der kom også mange venner fra byen til os, indbudte eller uindbudte. De var altid lige velkomne.

Til en af de unge elever, som i denne tid boede hos os, fik vi et særlig nært forhold, idet han blev forlovet med Karen. Han hed Carl August Lind. Han var et solidt og godt menneske, der arbejdede målbevidst med sine studier, og vi blev snart meget gode venner. Hans forældre havde en gård i Kvie ved Ansager. Også dem blev vi gode venner med, da vi lærte dem at kende.

1924 - 1925

1924 byggede vi Følle forskole. Vi havde meget døje med at få vandet af kælderen og måtte grave en 2 meter dyb grøft langt ned i en mark til en dræning og lægge rør. Det blev et pænt skolehus med lejlighed. Det benyttes endnu. Jeg husker ikke mere fra det år, men arbejde var der nok af.

1925 byggede vi et hus for vore kære venner Frederik og Thyra Blaase og derefter et stuehus for min gode ven Jens Foged på Egens mark. Det tog os lang tid. Det var næsten 2 etager højt, pudset og kalket udvendig og med tegtag. Jens var en ualmindelig god mand, og der var aldrig nogen misforståelse mellem os. Så byggede vi et smukt hus for graveren ved Bregnet kirke, Gert Rasmussen. Der døjede vi også meget med grundvandet. Vi måtte dræne det ud i vejgrøften, til vi fandt en kloakledning. De to gamle, flittige mennesker levede der i mange år i stor glæde over deres hus og døde mærkværdigt nok begge af tuberkulose i en alder af 85 år.

1926 - 1927 - 1928

1926 husker jeg ikke, hvad vi byggede; mon det ikke var det år, vi byggede enkefru Kroghs villa i Thorsager? Hun var enke efter førstelærer Krogh. Hun var en venlig og god kvinde, som vi kom godt ud af det med. Så byggede vi en staldlænge for en yngre gårdmand i byen. Han havde en forfalden gård. ladelængen var væltet af sig selv, og østre længe havde været borte en tid, så de store, stærke heste, også en hingst, som faderen gjorde meget ud af, stak hovederne ud af de nedfaldne vægge og var lige ved at rende med det hele. Vi byggede en stor, god og tidssvarende stald med plads til alle dyrene. Den unge mand var god og flink og let at komme ud af det med.

1927 husker jeg ikke, hvor vi var. Men 1928 byggede vi en stor heste- og kostald på Røndegård i Følle for proprietær Petersen. Han var en sjælden god mand at have med at gøre. En dag, jeg kom derover, havde tømreren taget tagværket af og brækket bindindsmuren mod gården ned. Kun den svære og meget høje kampestensgavl mod syd stod. "Den skal ned", sagde jeg til Petersen, "det er alt for livsfarligt for os at gå og arbejde ved den". Jeg tog en lang lægte og pirrede lidt ved toppen. Så styrtede den ned som en dyngemøg. Heldigvis kom ingen til skade. Vi fik det muret op til rejsning, og nu skulle der støbes lofter; vist 80 alen lang var bygningen. Her lærte jeg at støbe loft og båse i stalden med koksmuld og udrydning fra lokomotiverne. Det kom i store lastbiler til gården. Vi fik at vide, hvorledes det skulle blandes med cement og grus. Sidst lagde vi et smukt glat cementlag oven på bjælker og støbning. Siden brugte vi kun den slags til lofter. Det var meget let og tørt. Jeg lavede meget arbejde for Petersen også i årene derefter. Røndegård er en stor gård på 125 tdr. land meget god jord, så der var meget at

gøre. En dag jeg gik sammen med Petersen for at se på noget arbejde, blev jeg opmærksom på svinehusgavlen. Den var afsamme udseende og konstruktion som den, der væltede. Jeg så, at den var ved at slå buler. Jeg sagde til Petersen: "Den vælter". "Tror du?" sagde han, "den ser da meget godt ud". Nogle dage efter blev jeg ringet op fra Røndegård, at gavlen var væltet; jeg måtte skynde mig at komme dertil. Heldigvis var hverken mennesker eller dyr kommet til skade.

1929

Medlem af sognerådet

1929 var der sognerådsvale, og jeg blev desværre valgt. Jeg havde ellers nok at gøre i forvejen. Jeg havde foruden murerarbejdet mine efterhånden mange hverv. I 1918 var jeg blevet vurderingsformand i kreditforeningen og havde som vurderingskreds Østerlisbjerg og Mols herreder samt halvdelen af Sønder herred. Der var ansat 6-7 vurderingsmænd, som skulle med i hvert sit område. Denne stilling beholdt jeg, til jeg sagde den op i 1952.

Dagen efter sognerådsvalet fik jeg brev fra min gode ven sognerådsformand N. P. Møller, Skrejrup, dateret 15. marts 1929: "Idet du herved meddeles, at du er valgt til medlem af Thorsager-Bregnet sogneråd fra 1. april dette år, anmodes du om at møde på asylgården i Rostved tirsdagen d. 26. ds kl. 3 præcis. P.s.v. med hilsen, N. P. Møller". Så vidste jeg nu, hvor jeg skulle hen de følgende fire år.

Asylgården var et pænere navn for fattiggården. Den var en rædsel for mange gamle, der ikke kunne klare sig selv. Det var også en sær samling at se. Nogle var fjolledede og gik og hjalp til, hvor de kunne, inde og ude. Især en af dem, en stor, grov rødmsøstet kvinde, vakte opmærksomhed. Hendes datter, som hun havde fået uden for ægteskab, var også på gården som husbestyrerinde. Hun var en dygtig og god kvinde. Moderen blev med årene mere og mere tosset, og da hun var døden nær, var hun så vild og ond, at det ikke var uden fare at komme ind til hende. Det var en streng tid for den gode og kærlige datter.

Vi mødtes altså til den fastsatte tid. Sognerådsstuen var stor og lys. Den gik gennem huset på tværs og havde vinduer både mod gården og haven. Der var kontorstole til alle 11 medlemmer. Ved mødet hørte jeg godt efter. Det var jo nyt for mig, og jeg var nødt til at lære af de andre. Sognerådet tog nu ikke så megen tid. Det var mest månedlige møder. Værst var det om vinteren, når skatteligningen fandt sted. Det var i januar og februar måned. Da sad vi der ofte hele dage i træk. Det var drøjt nok, selv om vi nok kunne gå lidt omkring og snakke ind imellem. Noget af det sidste var samtællingen af nogle lange lister med skattetal. Dem overlod man på Lauritz Jørgensens opfordring mig at tælle sammen. Det gjorde jeg gerne; så gjorde jeg da lidt nytte. Jeg talte de lange kolonner sammen midt i færdslen og snakken, og jeg mindes ikke, at der var fejl i samtællingen.

Vi fik en udmærket føde på gården hos vor gode husbestyrerinde, ja alt for god. Cigarer havde vi nok af, og der blev røget, så det forslog. En del af os kom ind i udvalg. Jeg kom ind i børneforsorgen. Jeg fik 2 drenge at føre tilsyn med. De var kommet under børneværnet for nogle småforseelser. De skulle aldrig have været der; det satte jo en plet på dem i fremtiden. Dr. Quortrup, som var formand for værgerådet, havde været for hård. Jeg havde dem 2-3 år, efter at jeg var udtrådt af sognerådet. Jeg havde pligt til at besøge dem, se efter deres tøj, strømper og linned og tale med dem om, hvorledes de havde det. Det gik altsammen helt godt. De opførte sig godt i deres pladser. Så kom der en ny ordning, hvorefter de ikke længere var under børneværnet. Jeg var glad for, at jeg slap. Jeg havde nok at se til i forvejen.

Byggeri i 1929

Det år, 1929, byggede vi foruden meget andet en stor toetages bygning til hvilehjemmet i Ommestrup og en enetages bygning, som forbandt det nye med det gamle. Der havde vi et stort arbejde. Det gik så godt helt igennem. Der blev i alt plads til 35.

Forstanderparret var meget gode og dygtige mennesker. Vi havde det godt og fik mangan god middagsmad hos dem.

Så kom vi til Rønde og havde murerarbejdet hos min gode ven møbelfabrikant S. Rasmussen; der byggede vi en stor, fin villa, som vi først blev færdig med året efter. Det gik alt sammen godt.

Så byggede vi også et hus til nogle af vore kære venner, Maren og Henrik Birch Jensen. Det var en stor glæde for min hustru og mig at hjælpe dem til en god byggegrund på Højskolevej. Denne grund havde jeg haft lejet en del år som oplagsplads til mit stillads (der var et skur, hvor jeg kunne have materiel af forskellig slags). Det var en politibetjent i Randers, der ejede den. Nu ville han sælge den, men jeg brød mig ikke om den mere, og så købte Birch den for 950 kr. Birch Jensens havde hidtil boet hos konens forældre i Gl. Rønde. Birch havde i sine unge år helt mistet hørelsen ved en eksplosion på en fabrik i Fredericia. Han havde lært at slå læder på træsko og forsåle og reparere støvler og sko. Skønt han var meget flittig, havde de hidtil ikke haft meget at leve af.

Vi fik bygget et smukt og praktisk hus til dem. Han fik værksted i kælderen, der på grund af pladsens hældning ikke var kælder til havesiden. Fru Maren fik forretning i stueetagen med rigtig butiksrude. De kom hurtigt godt i gang og er efterhånden blevet ret godt stillet. Hele huset kostede ikke 9000 kr. Siden, da de fik bedre råd, har de fået badeværelse og flere kamre på loftet, og de har fået alt så hyggeligt inde. De er flittige kirkegængere. Han kan ikke høre et ord, men kan se på munden, hvad præsten siger, og får det meste med. Han er klog og begavet, synger godt de melodier, han har lært, før han blev døv. De deltager med lyst og glæde i, hvad der foregår i samfundet.

Jeg bliver pantefoged

1933, inden jeg gik ud sognerådet, søgte jeg pladsen som kommunens pantefoged, for jeg syntes, at jeg, eftersom jeg blev ældre, godt ville nøjes med lidt mindre murerarbejde, og når jeg så havde kreditforeningen, hvor jeg fik mere og mere arbejde, og jeg tillige blev pantefoged, så var det vist godt. Jeg fik altså stillingen, som just var ledig. Så fik jeg noget nyt og fremmed at spekulere i. Først skulle jeg kontrollere, om de lange lister, som jeg fik hos kærneren med alle skatteydernes navne og deres skattebeløb, stemte med den angivne sum på statsskatten for hele kommunen. Det var en mægtig sum for de to store og gode sogne. Jeg fik det dog talt sammen, og det passede. Så skulle jeg ud og se, om jeg kunne få pengene ind, hvor de ikke var betalt rettidigt til kærneren eller banken. På mine vandringer omkring i det vidtstrakte Thorsager sogn kom jeg i forbindelse med mange mennesker, som jeg ikke før havde kendt, og jeg måtte spørge mig for i Hedeskov og Ellev. Mange af dem gav ikke meget i statsskat, men jeg skulle også opkræve resterende kommuneskat, og om det trak for længe ud, pante for begge slags skatter. Jeg kom omkring i mange små landbohjem og så, at de var fattige, levede nøjsomme og flittige på deres tarvelige jord. Det var for det meste gode og rare mennesker. De ville hellere end gerne betale, når de fik penge. Jeg læmpede mig frem, jeg ville gerne have fastsat en tid, f.eks. når de leverede svin til slagteriet eller solgte smågrise eller korn efter høst. Det gik helt godt med at få pengene ind. Jeg gik og snakkede godt med dem og mindede dem om vore aftaler. Der var jo dog nogle, som ikke fik betalt. De skulle så pantes. Det kunne jeg ikke, og det kunne ikke undgås længere. Derfor sagde jeg min plads op til lovlig tid og fik regnskabet smukt afviklet uden klage af nogen art. Jeg fik en

gårdmand i Thorsager til at overtage embedet. Han beholdt det kun et år. Så ville han ikke længere. Han ville heller ikke pante. Så fik en ny pantefoged det. Han er mere standhaftig. Han har det endnu.

De sidste år som synsmand

Endnu havde jeg min kære bestilling som synsmand, men der skete store forandringer gennem tiderne. Efter 6 års forløb blev Sønder Herred lagt sammen med Nørre Herred til et nyt provsti. Derefter blev vi fri for præstegårdene, som blev henlagt under menighedsrådene. Så skulle der kun een synsmand med, og kirkerne skulle kun synes hvert tredje år. Nu kørte vi stadig i bil, og det var blevet flot med betalingen. Jeg skulle have mere for de få dage, end jeg før fik for de mange.

I 1943 blev jeg 70 år, og i den anledning fik jeg d. 22/3 1944 følgende brev fra provsten (provst Eriksen i Tved): "Kære murer Friis. Da tiden for kirkesynene i år nu nærmer sig, synes jeg, at jeg bør meddele Dem, at De ikke må vente at blive udnævnt til synsmand mere. Med Deres fyldte 70 år har De nået aldersgrænsen for offentlig tjeneste; men jeg håber og tror, at De har mange gode minder fra den lange række år, hvori De har medvirket ved kirkesynene i Østerlisbjerg og Mols herreder, ligesom jeg gerne vil udtrykke min - og jeg tror også mine forgængeres - påskønnelse for Deres medvirken ved synsforretningerne ved provstiets kirker. En Dem tiltænkt officiel erkendtlighed, som var stillet mig i udsigt til fordel for Dem ved Deres fratræden, kan desværre ikke fuldbyrdes nu, da alt sligt er stillet i bero under de forhåndenværende forhold, men jeg håber, det lykkes, når trykket atter lettes. De kærligste hilsner til Dem selv og Deres hustru, Deres J. M. Eriksen".

Jeg hørte imidlertid aldrig mere til sagen. Jeg har ikke hverken ønsket eller savnet det. Men naturligvis - var det kommet, havde jeg jo glædet mig derved. Det var jo da en slags udmærkelse, og større er det forfængelige sind jo ikke.

Afslutning

1937 havde jeg mine sidste store byggearbejder: gymnasiets fjerde fløj og en villa til enkefru Mikkelsen, hvis mand var død 1935. Siden var det mindre huse, jeg byggede, men jeg blev ved at bygge huse i flere år endnu, og kreditforeningen havde jeg stadig. Helbredet var godt, og jeg følte, at jeg endnu havde gode kræfter. I vort hjem havde vi ofte besøg af vore kære børn. Det var os en stor glæde, når de kom og hentede os i deres biler til deres præstegårde i Adslev og Ålbæk. Vi blev gerne nogle dage og fik mange gode ture rundt til egnenes seværdigheder.

Alle vore børn er i gode stillinger og har det godt. *Samuel*, min ældste søn, er nu på sjette år bestyrer af en købmandsforretning på Mors. Han er stadig ugift. Min ældste datter *Karen* blev i 1928 gift med pastor Carl August Lind, som jeg før har omtalt. Efter et par år på Færøerne blev de præstefolk i Ålbæk (Råbjerg sogn), hvor de er endnu. De har 6 børn, der alle studerer, ja den ældste er færdig og lærer i Frederikshavn. *Poul* blev udlært som urmager og udvandrede til Montreal i Canada. Her blev han gift med en dansk pige fra Årup på Fyen. De har tre børn, og han har sin egen forretning og sit eget hus uden for byen. Endelig blev min kære *Inger* gift med pastor N. E. Mikkelsen. De bor i Adslev. Forinden havde hun taget en fin børnehavelærerindeeksamen med udmærkelse. Deres datter Elisabeth går på realskolen i Skanderborg.

Ja, nu er jeg kommet helt til nu: februar 1956. Forud er det gået meget både med glæde og sorg. 1953 var min kære Line af og til syg, og vi måtte holde fremmed hjælp. Hun bad mig gå ned på De gamles Hjem og spørge, om der kunne blive plads til os. Bestyrerinden

frk. Toft lovede at tage sig af sagen. En tid efter kom der bud fra sognerådet, at nu var der plads til os på hjemmet. Det satte os i stor forlegenhed; thi de ville også gerne have os i begge præstehjemmene, og vi havde også mulighed for at komme ind på det nye hjem på Ladegårdsbakken ved Skanderborg. Men efter mange overvejelser bestemte vi os for Rønde. Der havde vi boet i næsten 50 år og kendte de fleste, i hvert fald af de gamle.

Vi skulle nu have vort hus solgt. Det lod sig hurtigt gøre. Vi fik en god køber, som udbetalte alle pengene ud over det faste lån. Ved mange gode venners hjælp fik vi huset ryddet. Det var fuldt fra kælder til loft efter 35 års beboelse af samme familie. Vi fik med, hvad vi kunne have i vor stue på hjemmet. En del blev brændt, og resten blev i to lastvogne kørt til de to præstegårde.

Vi holdt vort indtog på De gamles Hjem tirsdagen d. 17. februar 1953. Vi fik en god stue og en meget god behandling. Nu kunne vi rejse og være hos børnene, så længe vi ville. De gjorde alt for at glæde os og kørte med os fra den ene ende af Jylland til den anden. Min hustru var altid med og glædede sig meget over den skønne natur.

Søndag d. 28. marts holdt Lind og Karen sølvbryllup. Vi var med og glædede os meget. Vi var sammen med mange af familien. Hele sognet var indbudt gennem annonce i avisen. De fleste kom, og det blev en stor og strålende fest, hvor der blev vist parret stor sympati fra alle sider, lige som der blev givet en mængde værdifulde gaver. Vi blev der til påske. Vi havde flere gode ture i den skønne egn. Den sidste dag, min Line var med, var vi ved Kandestederne. Dagen efter fik hun hjerneblødning. Det var onsdag d. 14. april, og siden var hun ikke helt rask. Benene var noget lammede. Jeg måtte hjælpe hende meget både nat og dag. Det ville jeg også gerne; hun har altid været så stor og kærlig en hjælp for mig. Der gik et år, og onsdag d. 13. april 1955 kl. 10.40 døde min elskede hustru. Åh, hvor jeg græd, hun var mig så dyrebar; men da jeg fik betænkt mig noget, måtte jeg takke Herren, som tog hende bort, da hun ikke kunne udholde at være her længere. Jeg har den trøst, at hun nu er hjemme hos Gud. Hun var en sand kristen, og jeg glæder mig til inden længe ved Guds barmhjertighed at møde hende igen i paradiset.

Nu er jeg ene og kan rejse hen, hvor jeg vil, og bo, så længe jeg vil, hos mine kære børn. Nu har jeg en rolig hviletid. Da min kære Line døde, var jeg så træt af sorg og nattevågen, at jeg ikke kunne længere. Vor bestyrerinde frk. Toft var mig dog til stor hjælp i den sidste tid. Hende skylder jeg stor tak. Jeg har fået lov til at blive boende i min stue, skønt den er beregnet til to.

Her kunne jeg godt slutte. men jeg vil til sidst skrive lidt om min afsked fra kreditforeningen. I de seneste år havde jeg mærket, at jeg ikke var helt sikker på cyklen, så jeg måtte til at leje bil. Min kone var også ked af, at jeg skulle sidde så megen tid ved skrivebordet. Jeg skulle jo passe meget andet både ude og inde. Så søgte jeg min afsked og fik følgende svar:

*Jydske Grundejer Kreditforening.
Direktionen. Herning d. 11. december 1952.*

Hr. murermester H. Friis Christensen, Rønde.

Gennem repræsentant, købmand Th. Larsen, Allingåbro, har man med beklagelse bragt i erfarings, at De på grund af alder og svagelighed ønsker at fratræde som vurderingsformand for kreditforeningen.

Idet direktionen bevilliger det således ansøgte, skal man samtidig bringe Dem direktionens bedste tak for det store og samvittighedsfulde arbejde, De som vurderingsformand har gjort for Jydske Grundejer Kreditforening gennem de mange år siden Deres tiltrædelse.

Direktionen har altid med glæde set Deres omhyggelige vurderingsbeskrivelser og sunde værdiansættelser, og man vil altid erindre Dem som en trofast medarbejder med interesse for kreditforeningens trivsel. Man ønsker Dem også et godt helbred i fremtiden, således at De i en del år kan nyde deres velfortjente otium.

For direktionen, Jespersen, H. Gam.